

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
ಮುಕ್ತಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು - ೫೭೦ ೦೦೬

KARNATAKA STATE OPEN UNIVERSITY
Mukthagangotri, Mysore - 570 006

ಇತಿಹಾಸ
ಎಂ.ಎ. (ಪ್ರಥಮ)

**ದಿವಾನಿ ಹಕ್ಕುಗಳು, ರೆಗ್ಯುಲೇಟಿಂಗ್
ಕಾಯಿದೆ, ವಾರೆನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್,
ದ್ವಿಮುಖ ಸರ್ಕಾರ, ರಾಬರ್ಟ್ ಕ್ಲೈವ್,
ಆಂಗ್ಲೋ - ಫ್ರೆಂಚ್ ಪೈಪೋಲಿ,
ವಿಕ್ಟೋರಿಯ ಫೋಷಣೆ 1935ರ
ಕಾಯಿದೆ**

KSOU NATIONAL INTERNATIONAL RECOGNITION

Karnataka State Open University (KSOU) was established on 1st June 1996 with the assent of H.E. Governor of Karnataka as a full fledged University in the Academic year 1996 vide Government notification No./EDI/UOV/dated 12th February 1996 (Karnataka State Open University Act – 1992). The Act was promulgated with the object to incorporate an Open University at the State Level for the introduction and promotion of Open University and Distance Education Systems in the education pattern of the State and the Country for the Co-ordination and determination of standard of such systems.

- ❖ With the virtue of KSOU Act of 1992, Karnataka State Open University is empowered to establish, maintain or recognize Institutions, Colleges, Regional Centres and Study Centres at such places in Karnataka and also open outside Karnataka at such places as it deems fit.
- ❖ All Academic Programmes offered by Karnataka State Open University are recognized by the Distance Education Council (DEC), Ministry of Human Resource Development (MHRD), New Delhi.
- ❖ Karnataka State Open University is a regular member of the Association of Indian Universities (AIU), New Delhi, since 1999.
- ❖ Karnataka State Open University is a permanent member of Association of Commonwealth Universities (ACU), London, United Kingdom since 1999. Its member code number: ZKASOPENUINI.
- ❖ Karnataka State Open University is a permanent member of Asian Association of Open Universities (AAOU), Beijing, CHINA, since 1999.
- ❖ Karnataka State Open University has association with Commonwealth of Learning (COL), Vancouver, CANADA, since 2003. COL is an intergovernmental organization created by commonwealth Heads of Government to encourage the development and sharing of open learning distance education knowledge, resources and technologies.

Higher Education To Everyone Everywhere

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ
ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ,
ಮೈಸೂರು - 570 006

ಎಂ.ಎ. (ಪ್ರಥಮ)
ಇತಿಹಾಸ
ಕೋರ್ಸ್ -3

ಬ್ಲಾಕ್

7

ಘಟಕ - 94

ಗಣರಾಜ್ಯದ ಸಂವಿಧಾನ - ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು

ಘಟಕ - 95

ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ

ಘಟಕ - 96

ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು

ಘಟಕ - 97

ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಸಂಬಂಧಗಳು

ಪಠ್ಯಕ್ರಮವಿನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಳಿ

ಪ್ರೊ. ಎಂ.ಜಿ. ಕೃಷ್ಣನ್
ಕುಲಪತಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ

ಡಾ. ಎಂ. ಸುಶೀಲ ಅರಸ್
ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಭಾಗ
ಕರಾಮವಿ, ಮೈಸೂರು

ಪ್ರೊ. ಎಸ್. ಎನ್. ವಿಕ್ರಂ ರಾಜೇ ಅರಸ್
ಡೀನ್ (ಶೈಕ್ಷಣಿಕ) ಮತ್ತು ಸಮಾವೇಶಕರು
ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ

ವಿಷಯ ಸಂಯೋಜಕರು

ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ನಿರೂಪಕರು

ಡಾ. ಎನ್. ಸರಸ್ವತಿ
ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರವಾಚಕರು
ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಭಾಗ
ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
ಮೈಸೂರು

ಘಟಕಗಳು 94 ರಿಂದ 97

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಿಭಾಗದಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ 2013

ಎಲ್ಲಾ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಾದಿರಿಸಿದೆ. ಅಪ್ಪಣೆ ಇಲ್ಲದೆ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗವಾಗಿ ಪುನರ್ ಮುದ್ರಿಸಬಾರದು.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕೋರ್ಸುಗಳ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಣೆಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕಾರ್ಯಾಲಯ,
ಮಾನಸ ಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು-06 ಇಲ್ಲಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದು.

ಮುದ್ರಕರು ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶಕರು - ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು ಇವರ ಪರವಾಗಿ
ಕುಲಸಚಿವರು (ಆಡಳಿತ)

ಇತಿಹಾಸ

ಕೋಸ್ ೯ - 3

ಬ್ಲಾಕ್ - 7

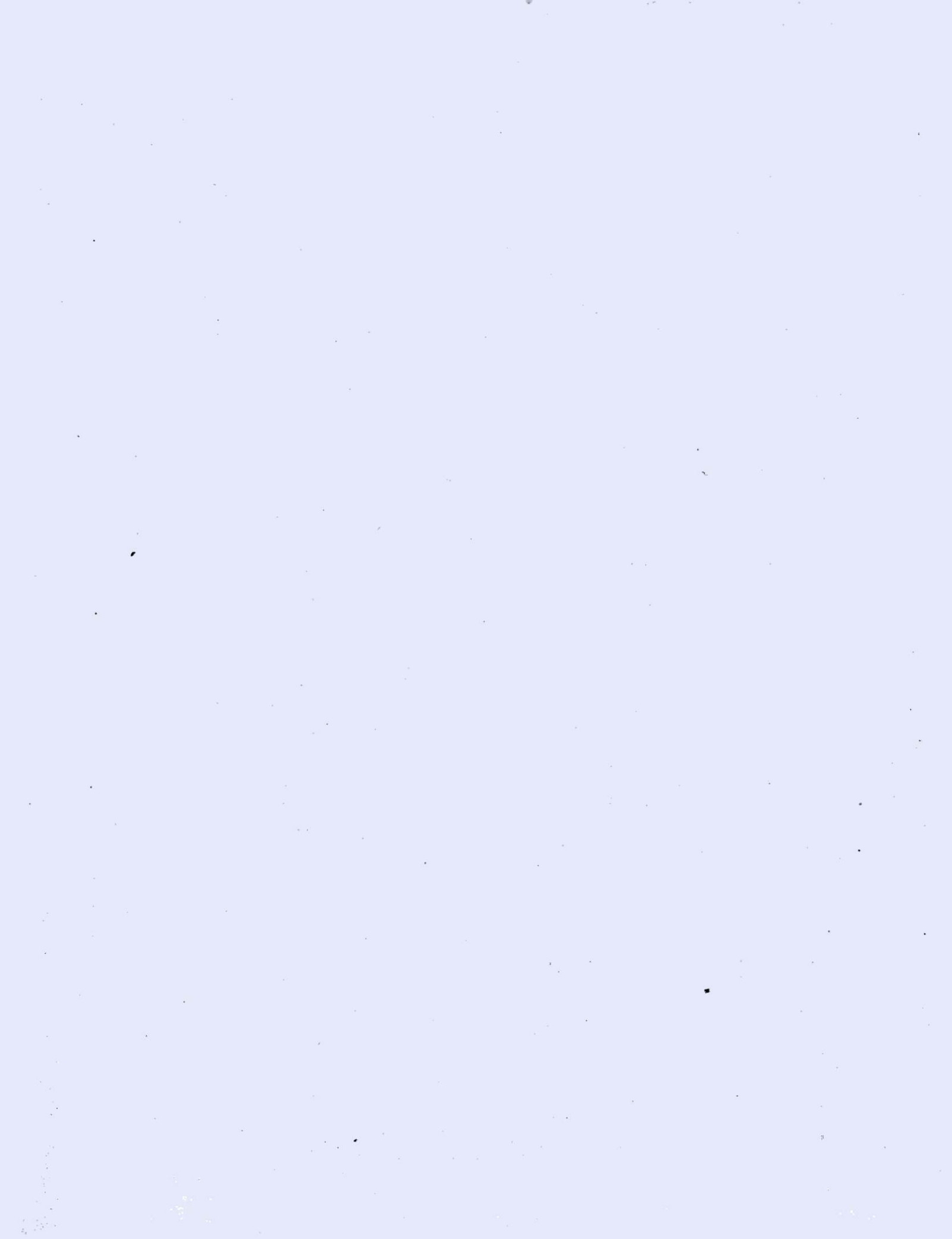
ಪೀಠಿಕೆ

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ ಒಪ್ಪಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡ 1950 ರ ಗಣರಾಜ್ಯದ ಸಂವಿಧಾನ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ವಿಚಾರ ಹಾಗೂ ಅಂತಿಮ ಘಟ್ಟ ಈ ಬ್ಲಾಕ್ 7 ರಲ್ಲಿ ಈ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಬ್ಲಾಕ್‌ನಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ಘಟಕಗಳಿವೆ. ಘಟಕ 94 ರಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟಕ 95 ರಲ್ಲಿ 1950 ರ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಘಟನೆ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯ, ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅಡಕಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಘಟಕ 96 ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಅರಿವನ್ನು ನೀವು ಗಳಿಸುವಿರಿ. ಘಟಕ 97 ಈ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಅಧಿಕಾರ ಹಂಚಿಕೆ, ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸಂಬಂಧ ಹಾಗೂ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತಂತೆ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗುವುದು.

ಡಾ. ಮಹಾದೇವಿ

ಅಧ್ಯಕ್ಷರು,

ಇತಿಹಾಸ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಭಾಗ
ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ,
ಮಾನಸ ಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು.

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣಗಳು

94.0 ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

94.1 ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣಗಳು

94.2 ಉಪಸಂಹಾರ

94.3 ಮಾದರಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು

94.4 ಪರಾಮರ್ಶನ ಕೃತಿಗಳು

94.0 ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಪ್ರಪಂಚದ ಅನೇಕ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಂವಿಧಾನಗಳು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಇದು ಸಂವಿಧಾನದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಡಿಸೆಂಬರ್ 13, 1946 ರಂದು ಜವಾಹರ್‌ಲಾಲ್ ನೆಹರು ಮಂಡಿಸಿದ ಧ್ಯೇಯಗಳ ನಿರ್ಣಯ (Objectives Resolution) ವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆ ಜನವರಿ 22, 1947 ರಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು. ಈ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಗಣರಾಜ್ಯ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಪರಮಾಧಿಕಾರ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ನ್ಯಾಯ, ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಳಿದವರ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಈ ನಿರ್ಣಯದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಚಿತಗೊಂಡ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಇದೆ.

ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಗಳಾದ ನಾವು ಭಾರತವನ್ನು ಒಂದು ಸಾರ್ವಭೌಮ. ಸಮಾಜವಾದಿ, ಜಾತ್ಯಾತೀತ,

ಪ್ರಜಾಸತ್ತಾತ್ಮಕ ಗಣರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಲು,

ಮತ್ತು ಅದರ ಎಲ್ಲ ಪೌರರಿಗೆ;

ಸಾಮಾಜಿಕ, ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ನ್ಯಾಯ;

ವಿಚಾರ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ನಂಬಿಕೆ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಉಪಾಸನಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ;

ಸ್ಥಾನಮಾನ ಮತ್ತು ಅವಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆ

ಎಲ್ಲರಿಗೂ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ;

ವ್ಯಕ್ತಿ ಗೌರವ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಏಕತೆ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು

ರಕ್ಷಿಸಿ, ಭ್ರಾತೃ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ದೃಢ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿ,

ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನವೆಂಬರ್ 26,

1949 ರಂದು ಈ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ

ಕಾನೂನು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಾರ್ಪಿತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ.

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ಭಾಗವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಪೀಠಿಕೆಯಂತೆ ಇದ್ದು, ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕಣ್ಮುಂದೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಕೆಲವರು ಸಂವಿಧಾನ ಒಡವೆ (Jewel) ಎಂದು ಬಣ್ಣಿಸಿದರೆ, ಕೆ.ಎಂ. ಮುನ್ಶಿಯವರು ಇದನ್ನು ರಾಜಕೀಯ ಜಾತಕ (Political Horoscope) ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಉಲ್ಲಂಘನೆಯನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಇದರ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಉಪಯುಕ್ತತೆಯನ್ನು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟು ಅನೇಕ ತೀರ್ಪುಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಬೆರುಬಾರಿ ಮೊಕದ್ದಮೆಯಲ್ಲಿ (1960) ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೇಶವನಾನಂದ ಭಾರತಿ ಮೊಕದ್ದಮೆಯಲ್ಲಿ (1973) ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ ಭಾಗವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವ ಪದಗಳು ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾಗಿದ್ದು, ರಚನಾತ್ಮಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ.

ಹೀಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯು ಸಂವಿಧಾನದ ಕನ್ನಡಿಯಂತೆ ಇದ್ದು, ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಪದ್ಧತಿ, ಅದರ ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಧ್ಯೇಯಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿರುವ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಧ್ಯೇಯಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರ್ಯಗತ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ವಿವಿಧ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ. ಸಂವಿಧಾನದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಧ್ಯೇಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಲು ಆಡಳಿತಗಾರರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

94.1 ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣಗಳು

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಕೆಳಕಂಡ ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ.

(I) ಲಿಖಿತ ಮತ್ತು ಬೃಹತ್ ಸಂವಿಧಾನ

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ ಒಂದು ಲಿಖಿತ ರಾಜ್ಯಾಂಗವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪೌರತ್ವ, ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು, ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳು, ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿ, ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಸ್ವತಂತ್ರ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಪದ್ಧತಿ, ಚುನಾವಣೆಗಳು, ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಳು, ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ರಚನೆ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂವಿಧಾನವು ವಿವರಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ನವೆಂಬರ್ 26, 1949 ರಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ (Adopted) ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ 395 ವಿಧಿಗಳು (Articles) ಮತ್ತು 8 ಅನುಸೂಚಿಗಳು (Schedular) ಇದ್ದವು. ಅನೇಕ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದು ಪಡಿಗಳಿಂದಾಗಿ ವಿಧಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಏರುಪೇರಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ವಿಧಿಗಳು ರದ್ದಾಗಿ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಹೊಸ ವಿಧಿಗಳು ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಅಳವಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ವಿಧಿಗಳ ಮೊದಲ ಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆ (Original Serial Number) ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ 395 ನೇ ವಿಧಿ ಕೊನೆ ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಸಂವಿಧಾನದಿಂದ ರದ್ದುಪಡಿಸಿರುವ ಅಥವಾ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಸೇರಿರುವ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಸಂವಿಧಾನ ಮೊದಲನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ (1951) 31A ಮತ್ತು 31 B ಹೊಸ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ 9 ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಯಿತು. 1956 ರ ನವೆಂಬರ್ 1 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಸಂವಿಧಾನದ ಏಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಕಾಯ್ದೆ ಅನ್ವಯ ಮತ್ತೆ ಹೊಸದಾಗಿ 258-ಎ, 290-ಎ, 350- ಬಿ, 372-ಎ ಮತ್ತು 378 - ಎ, ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿತು. ಇದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ 238, 242, 243, 259, 278, 306, 379, 371 ವಿಧಿಗಳನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿತು. ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂವಿಧಾನದ 13 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ (1962) 371 - ಎ ಹೊಸ ವಿಧಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಯಿತು. ಸಂವಿಧಾನದ 20 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ (1966) 33- ಎ ಹಾಗೂ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ (1969) 244 - ಎ ಮತ್ತು 371 - ಬಿ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಯಿತು. ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ (1971) ೨೯೧ ಮತ್ತು 362 ನೇ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಿ, ಹೊಸದಾಗಿ 363 - ಎ ವಿಧಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಯಿತು. ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅನ್ವಯ (1971) 239 - ಬಿ ಮತ್ತು 371 - ಸಿ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಯಿತು. ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ (1972) 312 - ಎ ವಿಧಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿ, 314 ನೇ ವಿಧಿಯನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಲಾಯಿತು. 371-ಡಿ ಮತ್ತು 371 - ಇ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮೂವತ್ತೆರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅನ್ವಯ (1973) ಹಾಗೂ 371 - ಎಫ್ ವಿಧಿಯನ್ನು ಮೂವತ್ತಾರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅನ್ವಯ (1975) ಅಳವಡಿಸಲಾಯಿತು. ನಲವತ್ತೆರಡನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ (1976) 31 ಡಿ, 32 ಎ, 39 ಎ, 43 ಎ, 48 ಎ, 51 ಎ, 131 ಎ, 139 ಎ, 144 ಎ, 226 ಎ, 228 ಎ, 257 ಎ, 323 ಎ, ಮತ್ತು 323 ಬಿ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದರೆ, ನಲವತ್ತೂರನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ 31 ಡಿ, 32 ಎ, 131 ಎ, 144 ಎ ಮತ್ತು ನಲವತ್ತಾಲ್ಕನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ 31, 257 ಎ ಮತ್ತು 329 ಎ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ರದ್ದು ಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಇದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ 134 ಎ, 300 ಎ, ಮತ್ತು 361 ಎ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಯಿತು. 10 ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯನ್ನು 52 ನೇ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ (1985) ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಅಳವಡಿಸಿತು. 1988 ರ ನವೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 408 ವಿಧಿಗಳು ಅಥವಾ ಅನುಚ್ಛೇದಗಳು ಇದ್ದವು. 6-1-1990 ರಿಂದಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ 63 ನೇ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅನ್ವಯ 359 ಎ ವಿಧಿ ರದ್ದಾಯಿತು. ದೆಹಲಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 239 ಎ ಎ ಮತ್ತು 239 ಎ ಬಿ ಹೊಸ ವಿಧಿಗಳನ್ನು 69 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ 1991 ರಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಒಟ್ಟು 409 ವಿಧಿಗಳು ಇದ್ದವು. 1995 ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 444 ವಿಧಿಗಳು ಹಾಗೂ 12 ಅನುಸೂಚಿಗಳು ಇದ್ದವು. ಇವುಗಳನ್ನು 24 ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

1. ಭಾಗ -1 : ಒಕ್ಕೂಟ ಮತ್ತು ಅದರ ಭೂಪ್ರದೇಶ
2. ಭಾಗ-2 : ಪೌರತ್ವ
3. ಭಾಗ-3 : ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು
4. ಭಾಗ-4 : ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳು
5. ಭಾಗ-4ಎ : ಮೂಲಭೂತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು
6. ಭಾಗ-5 : ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ
7. ಭಾಗ-6 : ರಾಜ್ಯಗಳ ಸರ್ಕಾರ
8. ಭಾಗ-8 : ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು
9. ಭಾಗ-9 : ಪಂಚಾಯತ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು
10. ಭಾಗ-9ಎ : ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳು
11. ಭಾಗ-10 : ಅನುಸೂಚಿತ ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳು
12. ಭಾಗ-11 : ಕೇಂದ್ರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂಬಂಧಗಳು
13. ಭಾಗ-12 : ಹಣಕಾಸು, ಆಸ್ತಿ ಮುಂತಾದವು
14. ಭಾಗ-13 : ಭಾರತದೊಳಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ
15. ಭಾಗ-14 : ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಗಳು
16. ಭಾಗ-14ಎ : ಟ್ರಿಬ್ಯುನಲ್‌ಗಳು
17. ಭಾಗ-15 : ಚುನಾವಣೆಗಳು
18. ಭಾಗ-16 : ಕೆಲವು ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಶೇಷ ನಿಯಮಗಳು
19. ಭಾಗ-17 : ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆ
20. ಭಾಗ-18 : ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು
21. ಭಾಗ-19 : ಮಿಸಲೇನಿಯಸ್
22. ಭಾಗ-20 : ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ
23. ಭಾಗ-21 : ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ನಿಯಮಗಳು
24. ಭಾಗ-22 : ಶಾರ್ಟ್ ಟೈಟಲ್, ಕಮೆನ್ಸ್‌ಮೆಂಟ್ ಮತ್ತು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಟಣೆ ಮತ್ತು ರದ್ದು ಪಡಿಸುವಿಕೆ

ಅಲ್ಲದೆ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ 12 ಸೂಚಿಗಳಿದ್ದು (Schedules) ಅವುಗಳು ಕೆಳಕಂಡ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿವೆ.

- ಅನುಸೂಚಿ-1 : ರಾಜ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ವಿವರಗಳು
- ಅನುಸೂಚಿ-2 : ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ, ರಾಜ್ಯಪಾಲ, ಕೇಂದ್ರ-ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳ ಸಭಾಪತಿಗಳು, ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್, ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಹಾಗೂ ಕಂಟ್ರೋಲರ್ ಮತ್ತು ಆಡಿಟರ್ ಜನರಲ್ ಅವರ ವೇತನ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು.
- ಅನುಸೂಚಿ-3 : ಸಚಿವರಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳಿಗೆ, ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ಮತ್ತು ಕಂಟ್ರೋಲರ್ ಆಡಿಟರ್ ಜನರಲ್‌ಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿಧಿ ವಿಧಾನ
- ಅನುಸೂಚಿ-4 : ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನಗಳ ಹಂಚಿಕೆ
- ಅನುಸೂಚಿ-5 : ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಆಡಳಿತ ಹಾಗೂ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳು
- ಅನುಸೂಚಿ-6 : ಈಶಾನ್ಯ ಪೂರ್ವದ ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳು
- ಅನುಸೂಚಿ-7 : ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಹಂಚಿಕೆ
- ಅನುಸೂಚಿ-8 : ಭಾರತದ 18 ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ನಮೂದಿಸಿರುವುದು
- ಅನುಸೂಚಿ-9 : ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಭೂ ಸುಧಾರಣಾ ಮತ್ತು ಇತರ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಂತೆ ತಡೆಯಲು ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದೆ.
- ಅನುಸೂಚಿ-10 : ಪಕ್ಷಾಂತರ ನಿಷೇಧ ಕಾನೂನು
- ಅನುಸೂಚಿ-11 : ಪಂಚಾಯತ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು
- ಅನುಸೂಚಿ-12 : ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳು

ಇತರ ದೇಶಗಳ ಸಂವಿಧಾನಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ಗಾತ್ರ ಬಹಳವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಂಪಚದಲ್ಲೇ ಈ ಸಂವಿಧಾನ ದೊಡ್ಡದಾದ ಹಾಗೂ ವಿವರವಾದ ರಾಜ್ಯಾಂಗವೆಂದು ಸರ್ ಐವೋಡ್ ಚೆನ್ನಿಂಗ್ಸ್ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವ ಸಂವಿಧಾನವು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ರೂಪದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅದು ಉತ್ತಮ ಸಂವಿಧಾನವೆಂದು ಕೆ.ಸಿ. ಫ್ಲೀರ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ ವಕೀಲರ ಪ್ಯಾರಡೈಸ್(Paradise) ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದರು.

(2) ಭಾಗಶಃ ನಮ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾಗಶಃ ಅನಮ್ಯ (Partly Flexible and Partly Rigid)

ಯಾವ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ವಿಶೇಷಾ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸದೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದೋ ಅದನ್ನು ನಮ್ಯ ಅಥವಾ ಸಲಿಲ ಸಂವಿಧಾನವೆಂದೂ ಮತ್ತು ಯಾವ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ವಿಶೇಷ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕೋ ಅದನ್ನು ಅನಯ್ಯ ಅಥವಾ ಕಠಿಣ ಸಂವಿಧಾನವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಂವಿಧಾನದಂತೆ ನಮ್ಯವು ಅಲ್ಲ ಅಥವಾ ಅಮೇರಿಕಾದ ಸಂವಿಧಾನದಂತೆ ಕಠಿಣವೂ ಅಲ್ಲ. ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಠಿಣ ಮಾರ್ಗ ಅನುಸರಿಸದೆ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ.

- (ಅ) ಸಂವಿಧಾನದ ಕೆಲವು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಹುಮತದಿಂದ (Simple Majority) ಸಂಸತ್ತು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದವುಗಳೆಂದರೆ:-
- (a) ಹೊಸರಾಜ್ಯಗಳ ಸೇರುವಿಕೆಗೆ, ಹೊಸ ರಾಜ್ಯಗಳ ರಚನೆಗೆ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಹೆಸರು ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂವಿಧಾನ 2,3 ಮತ್ತು 4ನೇ ವಿಧಿಗಳು
- (b) ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಮನೆಯನ್ನು ರಚಿಸುವ ಅಥವಾ ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 169 ನೇ ವಿಧಿ
- (c) ಅನುಸೂಚಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳ ಹಾಗೂ ಈಶಾನ್ಯದ ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 5 ಮತ್ತು 6ನೇ ಅನುಸೂಚಿಗಳು; ಮತ್ತು
- (d) ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 343 (2) ನೇ ವಿಧಿ.

ಸಂಸತ್ತು ತನ್ನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಹುಮತದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಸಂವಿಧಾನದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು 368 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. 368 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಎರಡು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು.

(ಅ) ಸಂವಿಧಾನದ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ತನ್ನ ವಿಶೇಷ ಬಹುಮತದಿಂದ (Special majority) ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು. ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಸೂದೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಸದನದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದಿಂದ (ಅಂದರೆ ಶೇಕಡ 50 ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು) ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಬೇಕು ಮತ್ತು ಹಾಜರಿರುವ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ 2/3 ರಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರು ಮತ ಚಲಾಯಿಸಬೇಕು. ಈ ವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು.

(ಇ) ಸಂವಿಧಾನದ ಇತರ ಕೆಲವು ಪ್ರಧಾನ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಮೇಲಿನ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ನಂತರ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಒಟ್ಟು 25 ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ 13 ರಾಜ್ಯಗಳು (ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಅರ್ಧದಷ್ಟು) ಅನುಮೋದಿಸಬೇಕು. ಕೆಳಕಂಡವುಗಳನ್ನು ಈ ವಿಧಾನದ ಮೂಲಕ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು.

- (a) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 54 ಮತ್ತು 55 ನೇ ವಿಧಿಗಳು
- (b) ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಗಳ ಕಾರ್ಯಾಂಗಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 73 ಮತ್ತು 162 ನೇ ವಿಧಿಗಳು
- (c) 241 ನೇ ವಿಧಿ (ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಹೈಕೋರ್ಟುಗಳು)
- (d) ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟು ಮತ್ತು ಹೈಕೋರ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 5ನೇ ಭಾಗದ 4ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ ಮತ್ತು 6ನೇ ಭಾಗದ 5ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ
- (e) ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಶಾಸನ ಸಂಬಂಧಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ 11 ನೇ ಭಾಗದ 1 ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ
- (f) 7ನೇ ಅನುಸೂಚಿ
- (g) ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯತೆ
- (h) 368 ನೇ ವಿಧಿಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ, ಮುಂತಾದವು

ಸಂವಿಧಾನದ ತಿದ್ದುಪಡಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಸದನದಲ್ಲಾದರೂ ಮೊದಲು ಮಂಡಿಸಬಹುದು ಮತ್ತು ಇದರ ಮಂಡನೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪೂರ್ವ ಅನುಮತಿ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್‌ನಿಂದ ಅಂಗೀಕಾರ ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಸಂವಿಧಾನದ

ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಸೂದೆ ಚಾರಿಗೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಸಂವಿಧಾನದ 24 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಅನ್ವಯ (1971) 368 ನೇ ವಿಧಿಯ (2) ನೇ ಉಪವಿಧಿಗೆ 'Shall give his assent' ಎಂಬ ಪದಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಸೂದೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ತಮ್ಮ ಅಂಕಿತವನ್ನು ಕೊಡಲೇಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ವೀಟೋ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ.

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ ಫೆಡರಲ್ ಸಂವಿಧಾನವಾಗಿದ್ದರೂ, ತಿದ್ದುಪಡಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ಕೆಲವು ಸಂವಿಧಾನ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತು ಅಂಗೀಕರಿಸದ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಅರ್ಧದಷ್ಟು ರಾಜ್ಯಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಅನುಮೋದಿಸಬಹುದೇ ಹೊರತು, ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಸಂಸತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಅಥವಾ ಕುಂಟಿತಗೊಳಿಸಬಹುದು. ಕೇಂದ್ರದ ಆಡಳಿತ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಉಭಯ ಸದನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬಹುಮತವಿದ್ದರೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಕೇಶವಾನಂದ ಭಾರತಿ ಮೊಕದ್ದಮೆಯಲ್ಲಿ (1973) ಭಾರತದ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಮೂಲ ರಚನಾ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು (Basic Structure Theory) ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ, ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲತತ್ವಗಳಾದ ಪರಮಾಧಿಕಾರ (Sovereignty), ಸಮಗ್ರತೆ (Integrity), ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿ, ನ್ಯಾಯಿಕ ವಿಮರ್ಶೆ (Judicial Review) ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ ಎಂದಿತು. ಆದರೆ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ ವಿವಿಧ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ತಿಳಿಸಿದ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲತತ್ವಗಳ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

(3) ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಸರ್ಕಾರ

ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಸದಸ್ಯರು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಾದರಿಯ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಸರ್ಕಾರ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತವೆಂದು ವಾದಿಸಿದರು. ಕೇಂದ್ರ ಸಂವಿಧಾನ ಸಮಿತಿ (The Union Constitution Committee) ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸಂವಿಧಾನ ಸಮಿತಿ (The Provincial Constitution Committee) ಮತ್ತು ಕರಡು ಸಮಿತಿಗಳು ಸಹ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪದ್ಧತಿಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದವು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರು ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಪದ್ಧತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಭವ ಪಡೆದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಇದು ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವ (Elastic) ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕೆಂದು ಸರ್ದಾರ್ ಪಟೇಲ್, ಕೆ.ಎಂ. ಮುನ್ಶಿ, ಪಂಡಿತ ನೆಹರು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಾಜಿ ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರ್ ವಾದಿಸಿದರು. ಮೊದಲು ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಪದ್ಧತಿಯ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ನಿಲುವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ, ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು. ಇತರ ಕೆಲವರು ಅಮೇರಿಕ ಮಾದರಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷೀಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಚಾರಿಗೆ ತರಬೇಕೆಂದು ವಾದಿಸಿದರು. ರಾಮ್‌ನಾರಾಯಣ್ ಸಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಕೆ.ಟಿ. ಪಾ ಮಾತನಾಡಿ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಪದ್ಧತಿ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ, ಭ್ರಷ್ಟರ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಘೋಷಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದರು. ಬ್ರಜೇಶ್ವರ ಪ್ರಸಾದ್ ಕೂಡ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಟೀಕಿಸಿ ಅದನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅನಾಹುತವುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಿದರು. ಬೇಗವ್ ಯೆಜಾಜ್ ರಾಸುಲ್ ಸ್ವಿಸ್ ಸರ್ಕಾರ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಬೇಕೆಂದರು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಾದರಿಯ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು. ಅಧ್ಯಕ್ಷೀಯ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ಥಿರತೆಗೆ ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾಕಾರರು ಮನ್ನಣೆ ಕೊಡದೆ, ಸಂಸದೀಯ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ತತ್ವವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದರು. ಇಂಥ ಸರ್ಕಾರ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಪರಮಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದ ಅಥವಾ ಅಸಮರ್ಪಕವಾದ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವನ್ನು ಪದಚ್ಯುತಿಗೊಳಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಪರಮಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ 24 ಮತ್ತು 42 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು ಖಚಿತಪಡಿಸಿದವು. ಸಂಸದೀಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಸರ್ಕಾರ ಸಂವಿಧಾನದ ಒಂದು ಮೂಲ ರಚನೆ (Basic Structure) ಎಂದು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ 1973 ರಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿತು. ಈ ರಾಜಕೀಯ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಅಥವಾ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಪದ್ಧತಿಯ ಸರ್ಕಾರವೆಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲೂ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

(4) ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿ (Federal System)

ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕ ದೇಶ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ, ಇತರ ಅನೇಕ ದೇಶಗಳು ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡವು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏಕಾತ್ಮಕ ಸರ್ಕಾರ ಪದ್ಧತಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷರೇ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ವಿವಿಧ ಜನಾಂಗಗಳ ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳ ಹಾಗೂ ವಿಶಾಲವಾದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂಯುಕ್ತ ಮಾದರಿಯು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ, 1935 ರ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದರು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಜಿ, ಮೌಲನ ಅಬ್ದುಲ್ ಕಲಮ್ ಅಜಾದ್ ಮುಂತಾದವರು ಸಹ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು. ಮೊದಲು ಏಕಾತ್ಮಕ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಕ್ರಮೇಣ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾಕಾರರು ಫೆಡರಲ್ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದರು. ಫೆಡರಲ್ ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಪದ ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವ ಪುಟದಲ್ಲೂ ಕಂಡು ಬರದಿದ್ದರೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನದ 1ನೇ ವಿಧಿ ಪ್ರಕಾರ, ಭಾರತ ರಾಜ್ಯಗಳ ಒಕ್ಕೂಟವಾಗಿದೆ. 7ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹಂಚಲಾಗಿದೆ. ಸಂಸತ್ತಿನ ಮೇಲ್ಮನೆಯಾದ ರಾಜ್ಯಸಭೆ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಇವೆರಡು ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ಉಂಟಾಗುವ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದು, ಫೆಡರಲ್ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

(5) ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು (Fundamental Rights)

ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂರನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ, ಪ್ರಜೆಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಮಾನತೆಯ ಹಕ್ಕು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹಕ್ಕು, ಶೋಷಣೆ ವಿರುದ್ಧ ಹಕ್ಕು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಕ್ಕು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ಸಂವಿಧಾನ ಪರಿಹಾರ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳಾಗಿವೆ. ಮೊದಲು ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕಾಗಿದ್ದ ಆಸ್ತಿಯ ಹಕ್ಕನ್ನು 44 ನೇ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ ಜನತಾ ಸರ್ಕಾರ ಮೂರನೇ ಭಾಗದಿಂದ ತೆಗೆದು ಹಾಕಿತು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಇಂದು 6 ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ಇವೆ. ನೈಜ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಪ್ರಜೆಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಈ ಹಕ್ಕುಗಳು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ನ್ಯಾಯಾಂಗಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ.

(6) ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳು (Directive Principles of State Policy)

ಸಂವಿಧಾನ 4ನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ದೇಶಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಬುನಾದಿಯಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ಬಗ್ಗೆ ನ್ಯಾಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ದೇಶದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಮೂಲಭೂತ ತತ್ವಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಇವುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ನೀಡಿ, ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಬೇಕು.

(7) ಸ್ವತಂತ್ರ ಮತ್ತು ಏಕೀಕೃತ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆ (Independent and Integrated Judicial System)

ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಮತ್ತು ಏಕೀಕೃತ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿದೆ. ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಮತ್ತು ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಪದಚ್ಯುತಿಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವರ ಅಧಿಕಾರದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ವೇತನ ಮತ್ತು ಇತರ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಫೆಡರಲ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದ್ದರೂ, ಏಕೀಕೃತ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ತುಟ್ಟ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಇದ್ದರೆ, ಅದರ ಕೆಳಗಡೆ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಏಕೀಕೃತ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ವರ್ಗಾವಣೆಗೂ ಸಂವಿಧಾನದ 222 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಅವಕಾಶವಿದೆ.

(8) ಏಕ ಪೌರತ್ವ (Single Citizenship)

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಿಪೌರತ್ವ (Dual Citizenship) ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ, ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ತಾನು ಅಥವಾ ವಾಸಿಸುವ ರಾಜ್ಯದ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ತನ್ನ ದೇಶದ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಮೆರಿಕ ಮತ್ತು ಸ್ವಿಡ್ಜರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್ ಸಂಯುಕ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಿಪೌರತ್ವಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಆದರೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಂಕುಚಿತ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಬಾವನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಏಕ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಜೆಗಳ ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರೂ ಅಥವಾ ವಾಸಿಸಿದರೂ ಎಲ್ಲರೂ ಭಾರತದ ಪ್ರಜೆಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪೌರತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಾನೂನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದೆ. ಸಂವಿಧಾನದ 11 ನೇ ವಿಧಿ ನೀಡಿರುವ ಅಧಿಕಾರದ ಅನ್ವಯ ಸಂಸತ್ತು ಪೌರತ್ವಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ 1955 ರಲ್ಲಿ ಪೌರತ್ವ ಕಾನೂನನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು. ಈ ಪೌರತ್ವ ಕಾಯ್ದೆ ಪ್ರಕಾರ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಭಾರತದ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು:

- (a) ಜನವರಿ 26, 1950 ರಂದು ಅಥವಾ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರು ಭಾರತದ ಪೌರರಾಗುತ್ತಾರೆ (Citizenship by Birth)
- (b) ಜನವರಿ 26, 1950 ರಂದು ಅಥವಾ ನಂತರ ಭಾರತದ ಹೊರಗೆ ಭಾರತೀಯ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರೂ ಭಾರತದ ಪೌರರಾಗುತ್ತಾರೆ (Citizenship by descent)
- (c) ಭಾರತದ ಪೌರರಲ್ಲದವರು ನೋಂದಾವಣೆ ಮೂಲಕ (By Registration) ಭಾರತದ ಪೌರರಾಗಬಹುದು. ಸುಮಾರು 6 ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಭಾರತೀಯ ಮೂಲ ಜನರು (Persons of Indian Origin), ಭಾರತದ ಪೌರರನ್ನು ವಿವಾಹವಾದ ವಿದೇಶಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಮುಂತಾದವರು ನೋಂದಾವಣೆ ಮೂಲಕ ಭಾರತದ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು.
- (d) ವಿದೇಶಿಯರು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಮತ್ತು ಅರ್ಜಿ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಭಾರತ ಪೌರರಾಗಬಹುದು (Citizenship by Naturalisation).
- (e) ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಭೂ ಪ್ರದೇಶ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನವಾದರೆ, ಅದರ ಪ್ರಜೆಗಳು ಭಾರತದ ಪೌರರಾಗಲು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

1955 ರ ಕಾಯ್ದೆ ಅನ್ವಯ ಮೂರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ;

- (1) ತ್ಯಜಿಸುವುದು (Renunciation): ವಿದೇಶಿ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದ ಭಾರತೀಯ ನಿಗದಿತ ಅರ್ಜಿ ಫಾರಂನಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಬೇಕು.
- (2) ರದ್ದು ಮಾಡುವುದು (Termination): ಜನವರಿ 26, 1950 ಮತ್ತು ಪೌರತ್ವದ ಕಾಯ್ದೆ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಡಿಸೆಂಬರ್ 30, 1955 ರ ನಡುವೆ ವಿದೇಶಿ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದ ಭಾರತೀಯರ ಪೌರತ್ವ ರದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ.
- (3) ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು (Deprivation): ಯಾರು ಸುಳ್ಳು ಅಥವಾ ಪಂಚನೆ ಮೂಲಕ ಭಾರತದ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೋ ಅಥವಾ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಅವಿಧೇಯತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೋ, ಅಥವಾ ಭಾರತದ ವಿರೋಧಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ನೆರವು ನೀಡುತ್ತಾರೋ, ಅಥವಾ ಸತ್ಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಡುತ್ತಾರೋ ಅಥವಾ ವಿದೇಶದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘ ಕಾಲ (ಸುಮಾರು 7 ವರ್ಷ) ನೆಲೆಸುತ್ತಾರೋ, ಅಂಥವರ ಪೌರತ್ವವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. 1986 ರಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು 1955 ರ ಪೌರತ್ವ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿತು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಏಕಪೌರತ್ವವಿದ್ದರೂ, ದೇಶದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾವನೆಗಳು ಅತಿಯಾಗಿದ್ದು ಮಣ್ಣಿನ ಮಕ್ಕಳು ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರಬಲವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರಿಗೇ ಹೆಚ್ಚು ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಏಕ ಪೌರತ್ವಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳು ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಇರುವ ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಭಾರತೀಯರು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿಲ್ಲ.

(9) ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು (Emergencies):

ದೇಶದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಬಹುದಾದ ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಸಂವಿಧಾನದ 18 ನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬಗೆಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಘೋಷಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. 352 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ರಾಷ್ಟ್ರ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು (National Emergency) ಘೋಷಿಸಿ, ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸಸ್ಪೆಂಡ್ ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ, ಸರ್ಕಾರದ ನಿರಂಕುಶತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಹುದು. 356 ನೇ ವಿಧಿ ಪ್ರಕಾರ, ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಚುನಾಯಿತ ಸರ್ಕಾರ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ನುಣುಗುವಾಗ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸದೇ ಇದ್ದಾಗ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಅದನ್ನು ವಜಾ ಮಾಡಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಘೋಷಿಸಬಹುದು. ಅದೇ ರೀತಿ, 360 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದಾಗ ಆರ್ಥಿಕ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಘೋಷಿಸಬಹುದು.

(10) ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ವಯಸ್ಕ ಮತದಾನ ಪದ್ಧತಿ (Universal Adult Franchise System)

ಪ್ರಪಂಚದ ಅನೇಕ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ವಯಸ್ಕ ಮತದಾನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಚಾರಿಗ ತರಲು ಹೋರಾಟಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಬ್ರಿಟನ್, ಅಮೇರಿಕ, ಸ್ವಿಡ್ಜರ್ಲೆಂಡ್ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ವಯಸ್ಕ ಮತದಾನ ಪದ್ಧತಿ ಕಾಲ ಕ್ರಮೇಣ ಚಾರಿಗ ಬಂದಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಭಾರತೀಯರೂ ಮತ ಚಲಾಯಿಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಪಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನ ಪಿತಾಮಹರು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ವಯಸ್ಕ ಮತದಾನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿ, ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಯಂತ್ರಾಂಗ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗೆ ಅದನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದರು. ಸಂವಿಧಾನದ 15 ನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ 326 ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ವಯಸ್ಕ ಮತದಾನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ, ಲೋಕಸಭೆಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಧಾನ ಸಭೆಗಳಿಗೆ ನಡೆಯುವ ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ 18 ವರ್ಷ ಮೀರಿದ ಎಲ್ಲರೂ ಮತದಾರರಾಗಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. 1988 ರಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು 326 ನೇ ವಿಧಿಯನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿ, ಮತದಾನದ ವಯಸ್ಸನ್ನು 21 ರಿಂದ 18 ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಿತು. ಈ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಸೂದೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ 1989 ರ ಆದಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರು. ವಯಸ್ಕ ಮತದಾನ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಜಾತಿ, ಧರ್ಮ, ಲಿಂಗ, ಬಡತನ, ಸಿರಿತನ, ಬಣ್ಣ, ಅಂತಸ್ತು, ಆಸ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಭೇದ ಭಾವನೆಗಳಿಲ್ಲ. ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಪ್ರಜೆಗಳ ಪರಮಾಧಿಕಾರದ (Popular Sovereignty) ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದು, ರಾಜಕೀಯದ ಆಗು-ಹೋಗುಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದ ಆಡಳಿತ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬದಲಿಸುತ್ತಿಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವರು ವಯಸ್ಕ ಮತದಾನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಟೀಕಿಸಿ, ಚಿಹ್ನೆಗಳ (Symbols) ಜಾತಿ, ಮತ್ತು ಧರ್ಮಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕರು ಮತದಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಮತದಾರರಿಗೆ ಕೆಲವು ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ನಿಗದಿಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಣದ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಯಾವುದೇ ಚುನಾವಣೆಯ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಲೋಪದೋಷಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ, ವಯಸ್ಕ ಮತದಾನ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ಹೊಗಲಾಡಿಸಬಹುದು.

(11) ಅಖಿಲಭಾರತ ಸೇವೆಗಳು (All - India Services)

ಭಾರತದ ಫೆಡರಲ್ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಗಳಿದ್ದರೂ, ಸಂವಿಧಾನದ 312 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯ ಶಿಫಾರಸಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಂಸತ್ತು ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದಿದೆ. ಈ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸೇವೆಗಳಾಗಿವೆ. (Common to the union and the States). ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಐ.ಪಿ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಐ.ಎಫ್.ಎಸ್. (ಇಂಡಿಯನ್ ಫಾರಿಸ್ಟ್ ಸರ್ವಿಸ್) ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳಾಗಿವೆ.

(12) ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನಮಾನ

ಭಾರತ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದ ಮೇಲೆ, ಪಾಕಿಸ್ತಾನದ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ಅಜಾದ್ ಕಾಶ್ಮೀರ್ ಸೈನಿಕರು (Azad Kashmir Forces) 26-10-1947 ರಿಂದ ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ್ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು. ಇದನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾಗದೆ, ಮಹಾರಾಜನಾಗಿದ್ದ ಹರಿಸಿಂಗ್ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕೋರಿದರು. ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಲೀನಗೊಳ್ಳಲು 27-10-1947 ರಂದು ಇನ್‌ಸ್ಟ್ರುಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಆಕ್ಸಿಪನ್‌ಗೆ ಸಹಿ ಮಾಡಿದರು. ಇದರ ಅನ್ವಯ, ವಿದೇಶಾಂಗ ವ್ಯವಹಾರಗಳು, ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. 1947 ರ ಕದನದಲ್ಲಿ ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರದಿಂದ ಹುಂಜ (Hunza), ಗಿಲ್‌ಜಿಟ್ (Gilgit) ಮತ್ತು ಬಾಲ್ತಿಸ್ತಾನ್ (Baltistan) ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪಾಕಿಸ್ತಾನ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು. 1949 ರ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಸಿಂಗ್ ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಅವರ ಪುತ್ರ ಕರಣ್‌ಸಿಂಗ್ ಸದರ್-ಯಿ-ರಿಯಾಸತ್ (Sadar-i-Riyasat) ಆಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆಯಿಂದ ಆಯ್ಕೆಯಾದರು. ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ವಿಲೀನವಾದುದನ್ನು ಈ ಸಭೆ 1958 ರ ಫೆಬ್ರವರಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಮೋದಿಸಿತು. ಈ ಸಭೆಯಿಂದ ರಚಿತಗೊಂಡ ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ಸಂವಿಧಾನ 26-1-1957 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಹೀಗೆ ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜ್ಯ ಮಾತ್ರ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ 370 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ್ ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಈ ರಾಜ್ಯದ ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ 370 ನೇ ವಿಧಿ 17-11-1953 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆದೇಶ ನೀಡಿದರು. ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ್ ಸರ್ಕಾರದ ಸಮ್ಮತಿ ಪಡೆದು, ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ 370 (1) ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ, ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು 1954 ರಲ್ಲಿ ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಮೇ 14, 1954 ರಂದು ಈ ಆಜ್ಞೆ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ, 1950 ರ ಆಜ್ಞೆ ರದ್ದಾಯಿತು.

ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ್ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ 370 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುದರಿಂದ, ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ಅನೇಕ ನಿಯಮಗಳು ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಿಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಕಂಡವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ.

- (1) ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ತನ್ನ ರೆಸಿಡ್ಯೂಯರಿ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಲಾಯಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.
- (2) ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿರುವ ಮೂಲಭೂತ ಹಕ್ಕುಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ್‌ಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. 16ನೇ ಅನುಚ್ಛೇದದಲ್ಲಿರುವ (3) ನೇ ಉಪನಿಧಿ ಮತ್ತು 310 ಅನುಚ್ಛೇದ ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಿಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ ಬಂಧನ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಇರುವುದರಿಂದ ಸಂಸತ್ತು ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ.
- (3) ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ IV, IVA, VIII, X, XIVA, ಭಾಗಗಳು ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ.
- (4) ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ 352 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಘೋಷಿಸಿದ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ್ ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ.
- (5) ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನ 360, 361A, 365 ಹಾಗೂ ಇತರ ಕೆಲವು ವಿಧಿಗಳು ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

94.2 ಉಪಸಂಹಾರ

ಆದಾಗ್ಯೂ, ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ್ ಸರ್ಕಾರದ ಜೊತೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ, ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ತಮ್ಮ ಆದೇಶದ ಮೂಲಕ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ನಿಯಮಗಳು ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ 356 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ, ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಬಹುದು.

94.3 ಮಾದರಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು

---

1. ಭಾರತದ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿ?
  2. ಆಧುನಿಕ ಭಾರತ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಬಗೆಗೆ ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಜಾತ್ಯಾತೀತ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ನಡೆದ ಚರ್ಚೆಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿ.
-

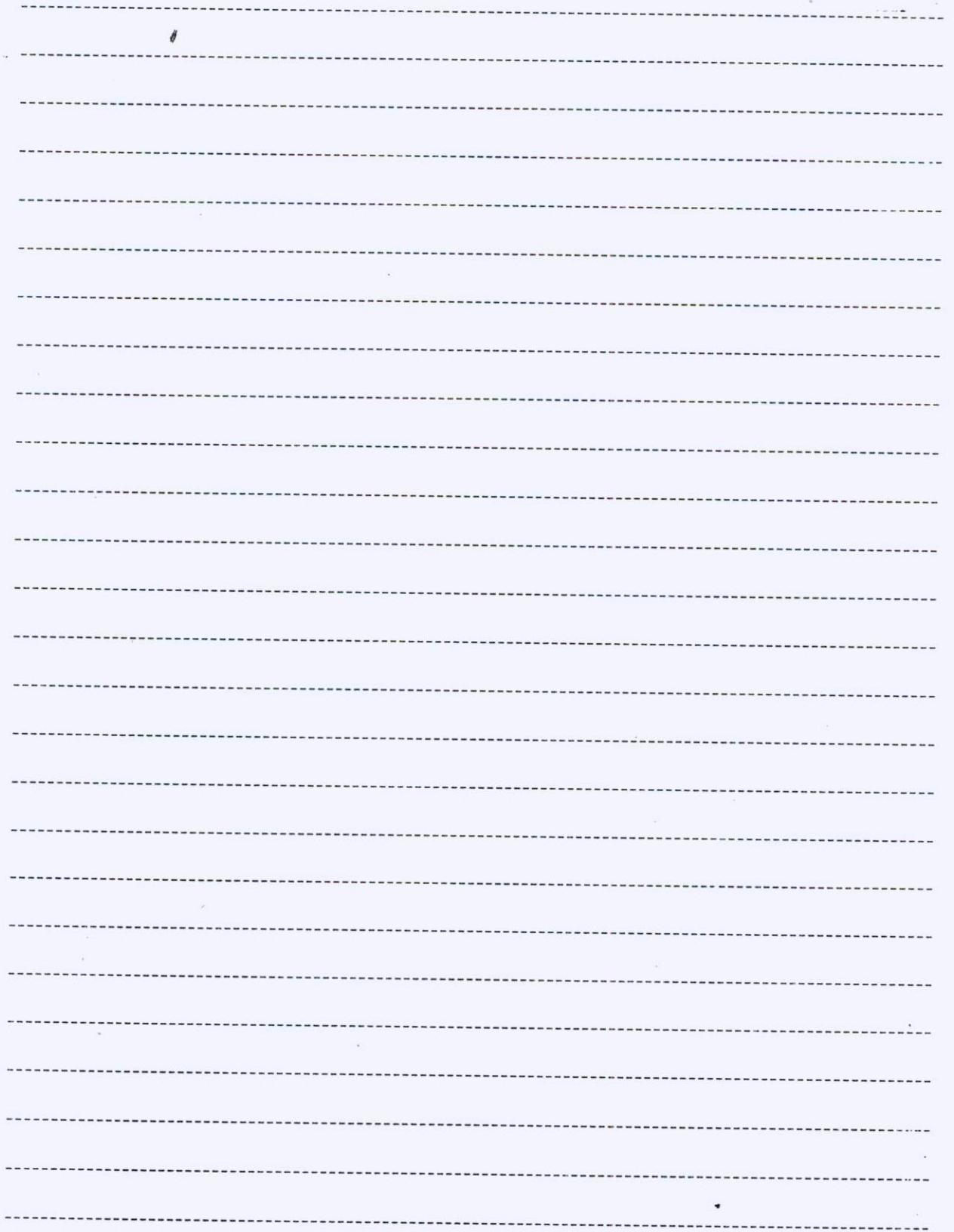
94.4 ಪರಾಮರ್ಶನ ಕೃತಿಗಳು

---

1. Government of India : "Constitution of India" (New Delhi, 1988)
2. P.M. Bakshi : The Constitution of India
(N.D. Universal Book Traders, 1992)
3. K.C. Wheare : Modern Constitutions (London, Oup 1951)
4. ಹಿಮ್ಮತ್‌ಸಿಂಗ್, ಕೆ. ಮಹೇಶ್ವರಿ : C.A.D. Vol VII
5. Maulana Abdul Kalam Azad : India Wins Freedom
6. M.V. Plyee : Constitutional Government in India (1977)

ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

Handwriting practice lines consisting of 20 horizontal dashed lines.

ಘಟಕ - 95

ಭಾರತದ ಸಂಯುಕ್ತ ಸರ್ಕಾರ

- 95.0 ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ
- 95.1 ಭಾರತದ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಯ ಸ್ವರೂಪ
- 95.2 ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ವಿಷಯಗಳು
- 95.3 ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳು
- 95.4 ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳು
- 95.5 ಉಪಸಂಹಾರ
- 95.6 ಮಾದರಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು
- 95.7 ಪರಾಮರ್ಶನ ಕೃತಿಗಳು

95.0 ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಮೂರನೆ ಶತಮಾನದ ಗ್ರೀಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಫೆಡರಲ್ ತತ್ವವು ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಪ್ರಚಲಿತವಾದರೂ, ಫೆಡರಲ್ ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಪದವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1645 ರಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಯಿತು. 1787 ರಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕದ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿ ಚಾರಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ, ಫೆಡರಲ್ ಪದ್ಧತಿ ಸರ್ಕಾರ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಈ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದೇ ಇದ್ದರೂ, ಇದು ಅಮೇರಿಕ, ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ, ಕೆನಡ ಮತ್ತು ಭಾರತ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ವೈವಿಧ್ಯತೆಗಳಿರುವ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಸ್ವಿಡ್ಜರ್‌ಲ್ಯಾಂಡ್, ನೈಜೀರಿಯ, ಜರ್ಮನಿ, ಮಲೇಷಿಯ, ಪಾಕಿಸ್ತಾನ್ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ಸರ್ಕಾರವಿದೆ.

ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏಕಾತ್ಮಕ ಸರ್ಕಾರ ಪದ್ಧತಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳು, ಧರ್ಮಗಳು, ಜನಾಂಗಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಇರುವ ವಿಶಾಲ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಫೆಡರಲ್ ಮಾದರಿಯು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಬ್ರಿಟಿಷರು ಅರಿತು, ಇದನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು. ಮಾಂಟ್ ಪೋರ್ಡ್ ಹಾಗೂ ಸೈಮನ್ ಸಮಿತಿಯ ವರದಿಗಳು ಮತ್ತು 1930 ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಉಪಸಮಿತಿಗಳು ಫೆಡರಲ್ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು. ಅಂತಿಮವಾಗಿ 1935 ರ ಕಾಯ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದ್ಧತಿಯ ಸರ್ಕಾರದ ರಚನೆಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿತು. ಈ ಮಾದರಿಯ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಅಂದು ಕೇಂದ್ರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಚಾರಿಗೆ ತರದೇ ಇದ್ದರೂ, ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಚುನಾಯಿತ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಏಪ್ರಿಲ್ 1, 1937 ರಿಂದ ಚಾರಿಗೆ ಬಂದವು.

ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಸದಸ್ಯರು ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಫೆಡರಲ್ ಪದ್ಧತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಭಾರತೀಯರು ಅನುಭವ ಪಡೆದಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಬೇಕೆಂದು ಎನ್.ವಿ. ಗಾಡ್ಗಲ್ ವಾದಿಸಿದರು. ಡಿಸೆಂಬರ್ 13, 1946 ರಂದು ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನೆಹರು ಅವರು ಮಂಡಿಸಿದ ಧ್ಯೇಯಗಳ ನಿರ್ಣಯ (The Objectives Resolution) ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಈ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಜನವರಿ 22, 1947 ರಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು. ಆದರೆ, ಉಪಖಂಡದ ವಿಭಜನೆಯ ನಂತರ ಉಂಟಾದ ಕಹಿ ಘಟನೆಗಳು, ವಿಭಿನ್ನಕಾರಕ ಶಕ್ತಿಗಳ ಭಯ, ರಾಷ್ಟ್ರ ವಿರೋಧಿ ಪ್ರಾಂತೀಯತೆ ಹಾಗೂ ಕೋಮುವಾದ ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾಕಾರರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದವು. ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದ 1935 ರ ಕಾಯ್ದೆಯೂ ಇವರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿತು. ಈ ಕಾಯ್ದೆಯಿಂದ ಸುಮಾರು 250 ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಪ-ಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಾವಣೆಗಳೊಡನೆ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸದಸ್ಯರು ಹಾಗೂ ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಬಲಿಷ್ಠ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿದರು.

95.1 ಭಾರತದ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಯ ಸ್ವರೂಪ

ನೆಹರು ನೇತೃತ್ವದ ಕೇಂದ್ರ ಸಂವಿಧಾನ ಸಮಿತಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿಕಾರವುಳ್ಳ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರೂ, ಫೆಡರೇಷನ್ ಪದವನ್ನು ಸೇರಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸಿತು. ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಫೆಡರಲ್ ಪದವನ್ನು ಸೇರಿಸುವಂತೆ ಕೆ.ಟಿ. ಪಾ ಕೂಡ ವಾದಿಸಿದರು. 1947 ರ ಅಕ್ಟೋಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಿ.ಎಸ್. ರಾವ್ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದ ಕರಡು ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಫೆಡರಲ್ ಸಂವಿಧಾನವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹೆಚ್. ವಿ. ಕಾಮತ್, ಕೆ.ಎಂ. ಮುನ್ಶಿ ಮುಂತಾದವರು ಫೆಡರಲ್ ಪದವನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾರದೆಂದು ವಾದಿಸಿದರು. ಕರಡು ಸಮಿತಿ ತನ್ನ ಕರಡು ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಯೂನಿಯನ್ (Union) ಪದವನ್ನು ಬಳಸಿತು.

ಹೆಚ್ಚು ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲು ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಿನಾರಾಯಣ ಸಾಹು, ಕೆ. ಹನುಮಂತಯ್ಯ, ಹೆಚ್.ಎನ್. ಕುಂಜು, ಹೆಚ್. ವಿ. ಕಾಮತ್ ಮುಂತಾದ ಸದಸ್ಯರು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸಿದರು. ಈ ಸಂವಿಧಾನ ಚಾರಿಗೆ ಬಂದರೆ, ರಾಜ್ಯಗಳು ಹೊಸ ರೀತಿಯ ಗುಲಾಮರಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಸಾಹು ಹೇಳಿದರು. ಈ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಫೆಡರಲ್ ಸಂವಿಧಾನವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಇದು ಬಹುತೇಕ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಏಕಾತ್ಮಕ ಸಂವಿಧಾನದಂತೆ ಇದೆ ಎಂದು ಕೆ. ಹನುಮಂತಯ್ಯ ನುಡಿದರು. ಫೆಡರೇಷನ್ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಏಕಾತ್ಮಕ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದೇವೆಂದು ದಾಮೋದರ್ ಸ್ವರೂಪ್ ಹೇಳಿದರು.

ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಫೆಡರಲ್ ಪದವನ್ನು ಬಳಸದೇ ಇದ್ದರೂ, ಕೆಲವು ಸಂಯುಕ್ತ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅವುಗಳೆಂದರೆ ಲಿಖಿತ ಸಂವಿಧಾನ, ಅಧಿಕಾರಗಳ ಹಂಚಿಕೆ, ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಆಡಳಿತ ಸೇವೆಗಳು, ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ರಾಜ್ಯಸಭೆ ಮತ್ತು ಫೆಡರಲ್ ಕೋರ್ಟಿನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟು.

ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಕೂಲಂಕುಷವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಸಂವಿಧಾನದ ಏಳನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿ (Union List or List I), ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿ (State List or List II) ಮತ್ತು ಸಮವರ್ತಿಪಟ್ಟಿ (Concurrent or List III) ಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಮೊದಲು ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ 97 ವಿಷಯಗಳಿದ್ದವು. ಏಳನೇ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ, 33 ನೇ ವಿಷಯವನ್ನು (Entry 33) ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ, 92A, 2A ಮತ್ತು 92 B ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ 6, 42 ಹಾಗೂ 46 ನೇ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಅಳವಡಿಸಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ, ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 99 ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿದೆ.

95.2 ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವ ವಿಷಯಗಳು

ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಷಯಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಷಯಗಳ ನಾಮಾಂಕಿತ
1	1	ಭಾರತದ ರಕ್ಷಣೆ
2	2	ನೌಕಾಸೈನ್ಯ, ಮಿಲಿಟರಿ, ವಾಯು ಪಡೆಗಳು ಹಾಗೂ ಕೇಂದ್ರದ ಇತರ ಸೈನಿಕ ಪಡೆಗಳು
3	2A	ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರದ ಸೈನಿಕ ಅಥವಾ ಇತರ ಮಿಲಿಟರಿ ಪಡೆಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವುದು
4	3	ಕಂಟೋನ್‌ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು
5	4	ನಾವಿಕ, ಮಿಲಿಟರಿ ಮತ್ತು ವಾಯು ಪಡೆಗಳ ಕೆಲಸಗಳು
6	5	ಅಸ್ತ್ರಗಳು, ಬಂದೂಕಗಳು (Firearms), ಮದ್ದು ಮತ್ತು ಸ್ಫೋಟಕಗಳು
7	6	ಅಣುಶಕ್ತಿ
8	7	ರಕ್ಷಣೆ ಅಥವಾ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯ ಎಂದು ಸಂಸತ್ತಿನಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು
9	8	ಕೇಂದ್ರ ಬೇಹುಗಾರಿಕೆ (ಸಿ.ಬಿ.ಐ)
10	9	ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ ಬಂಧನ
11	10	ವಿದೇಶಾಂಗ ವ್ಯವಹಾರಗಳು
12	11	ರಾಜತಾಂತ್ರಿಕ, ಕೌನ್ಸಿಲರ್ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯತೆ
13	12	ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆ
14	13	ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಿಕೆ
15	14	ವಿದೇಶಗಳೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ

16	15	ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ
17	16	ವಿದೇಶಿ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ
18	17	ಪೌರತ್ವ
19	18	ಅಪರಾಧಕ್ಕೊಳಗಾದವರನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವುದು (Extradition)
20	19	ಪಾಸ್‌ಪೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು ವೀಸಾ
21	20	ಭಾರತದ ಹೊರಗಿರುವ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಾಸ್ಥಳಗಳು
22	21	ಸಮುದ್ರ ಕಳ್ಳತನ
23	22	ರೈಲುಗಳು
24	23	ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೆದ್ದಾರಿಗಳು
25	24	ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳೆಂದು ಸಂಸತ್ತು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ ನೌಕಾಯಾನ
26	25	ಕಡಲಸಂಬಂಧ ಹಡಗುಗಳು ಮತ್ತು ನೌಕಾಯಾನ
27	26	ಹಡಗು ಹಾಗೂ ವಿಮಾನಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವ ದೀಪದ ಮನೆಗಳು
28	27	ಪ್ರಧಾನ ಬಂದರುಗಳು
29	28	ನೌಕಾಯಾನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು ಮತ್ತು ಬಂದರುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗಗಳ ನಿಷೇಧ
30	29	ವಿಮಾನ ಯಾನ
31	30	ಪ್ರಯಾಣಿಕರನ್ನು ಮತ್ತು ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ರೈಲು, ಸಮುದ್ರ ಅಥವಾ ವಿಮಾನ ಯಾನದ ಮೂಲಕ ಸಾಗಿಸುವುದು
32	31	ಅಂಚೆ ಮತ್ತು ತಂಪಿ ಸುದ್ದಿ, ದುರವಾಣಿ, ವೈರ್‌ಲೆಸ್ ಪ್ರಸಾರ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಂಪರ್ಕ
33	32	ಕೇಂದ್ರದ ಆಸ್ತಿ
34	34	ಕೋರ್ಟ್ ಆಫ್ ವಾರ್ಡ್ ಫಾರ್ ದಿ ಎಸ್ಟೇಟ್ಸ್ ಆಫ್ ರೂಲರ್ಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್
35	35	ಕೇಂದ್ರದ ಸಾಲ
36	36	ನೋಟುಗಳ ಮತ್ತು ಕಾಯಿನ್‌ಗಳ ಮುದ್ರಣ ಹಾಗೂ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ
37	37	ವಿದೇಶಿ ಸಾಲ
38	38	ಭಾರತ ರಿಸರ್ವ್ ಬ್ಯಾಂಕ್
39	39	ಅಂಚೆ ಕಛೇರಿಯ ಉಳಿತಾಯ ಬ್ಯಾಂಕ್

40	40	ಕೇಂದ್ರ ಅಥವಾ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ಚಾರಿಗೊಳಿಸುವ ಲಾಟರಿಗಳು
41	41	ವಿದೇಶಗಳೊಡನೆ ವ್ಯಾಪಾರ
42	42	ಅಂತರ ರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ
43	43	ವ್ಯಾಪಾರ ನಿಗಮಗಳ ಸಂಘಟನೆ, ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ರದ್ದುಪಡಿಸುವಿಕೆ
44	44	ಇತರ ನಿಗಮಗಳ ಸಂಘಟನೆ, ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ರದ್ದು ಪಡಿಸುವಿಕೆ
45	45	ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್
46	46	ಬಿಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಎಕ್ಸ್‌ಚೇಂಜ್, ಚೆಕ್ಯುಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮಿಸರಿ ನೋಟ್ಸ್
47	47	ಜೀವವಿಮೆ
48	48	ಸ್ಪಾಕ್ ಎಕ್ಸ್‌ಚೇಂಜ್ ಮತ್ತು ಪ್ಯೂಚರ್ ಮಾರ್ಕೆಟ್
49	49	ಪೇಟೆಂಟ್ಸ್, ಕಾಫಿರೈಟ್ ಹಾಗೂ ಟ್ರೇಡ್‌ಮಾರ್ಕ್ಸ್
50	50	ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟ ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು
51	51	ರಫ್ತು ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ರವಾನಿಸುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು
52	52	ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಗತ್ಯ ಎಂದು ಸಂಪತ್ತು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು
53	53	ತೈಲ ಮತ್ತು ಪೆಟ್ರೋಲಿಯಂ ಉತ್ಪನ್ನಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ
54	54	ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುವ ಗಣಿಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಖನಿಜಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ
55	55	ಗಣಿ ಮತ್ತು ತೈಲ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆ
56	56	ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಂತರರಾಜ್ಯ ನದಿಗಳ ಮತ್ತು ನದಿ ಕಣಿವೆಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ
57	57	ಮೀನುಗಾರಿಕೆ
58	58	ಉಪ್ಪಿನ ಉತ್ಪಾದನೆ, ವಿತರಣೆ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ
59	59	ಅಫೀಮು ಸಾಗುವಳಿ, ತಯಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಮಾರಾಟ
60	60	ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಚಲನ ಚಿತ್ರಗಳ ಮಂಜುರಾತಿ
61	61	ಕೇಂದ್ರ ನೌಕರರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೈಗಾರಿಕಾ ವಿವಾದಗಳು
62	62	ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗ್ರಂಥಾಲಯ, ಭಾರತದ ಸಂಗ್ರಾಲಯ, ಮುಂತಾದವು.

- 63 63 ಬನಾರಸ್ ಹಿಂದು, ಆಲಿಗರ್ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮತ್ತು ದೆಹಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳು ಹಾಗೂ ಸಂಸತ್ತಿನಿಂದ ನಿರ್ದರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು
- 64 64 ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಮುಖ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೆಂದು ಸಂಸತ್ತಿನಿಂದ ತೀರ್ಮಾನಿಸಲ್ಪಡುವ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಥವಾ ಭಾಗಶಃ ಹಣ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯುವ ಹಾಗೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಥವಾ ತಾಂತ್ರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು
- 65 65 ಉದ್ಯೋಗ, ವೃತ್ತಿ ಅಥವಾ ತಾಂತ್ರಿಕ ತರಬೇತಿ (ಪೋಲಿಸ್ ತರಬೇತಿ ಸೇರಿದಂತೆ) ವಿಶೇಷ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಅಥವಾ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಅಥವಾ ತನಿಖೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಅಥವಾ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಹಾಯ ಕೇಂದ್ರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು
- 66 66 ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಅಥವಾ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಹಾಗೂ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಹಾಗೂ ಗುಣಮಟ್ಟ ನಿರ್ಧಾರ
- 67 67 ರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಮುಖವೆಂದು ಸಂಸತ್ತಿನಿಂದ ನಿರ್ದರಿಸಲ್ಪಡುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಮತ್ತು ರೆಕಾರ್ಡ್‌ಗಳು
- 68 68 ಸರ್ವೆ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, Geological, Botanical, Zoological and Anthropological Surveys of India; Meteorological Organisations.
- 69 69 ಜನಗಣತಿ
- 70 70 ಕೇಂದ್ರ ಲೋಕ ಸೇವಾ ಆಯೋಗ, ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸೇವೆಗಳು
- 71 71 ಕೇಂದ್ರ ಪಿಂಚಣಿಗಳು
- 72 72 ಸಂಸತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಗಳು, ಚುನಾವಣಾ ಆಯೋಗ
- 73 73 ಸಂಸತ್ ಸದಸ್ಯರ ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರ ಹಾಗೂ ಉಪಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರ ವೇತನ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು
- 74 74 ಸಂಸತ್ತಿನ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು
- 75 75 ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ, ರಾಜ್ಯಪಾಲರ, ಕೇಂದ್ರ ಸಚಿವರ ಮತ್ತು ಕಂಟ್ರೋಲರ್ ಮತ್ತು ಆಡಿಟರ್ ಜನರಲ್‌ರ ವೇತನ ಭತ್ಯೆ, ಹಕ್ಕುಗಳು ಮುಂತಾದವು
- 76 76 ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಲೆಕ್ಕ ಪರಿಶೋಧನೆ
- 77 77 ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟು
- 78 78 ಹೈಕೋರ್ಟುಗಳು
- 79 79 ಯಾವುದೇ ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು ಅಥವಾ ತೆಗೆದು ಹಾಕುವುದು
- 80 80 ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯದ ಪೋಲೀಸ್ ಪಡೆಯ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ರೈಲ್ವೆ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತರಿಸುವುದು. (ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವಾಗ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು)

81	81	ಅಂತರರಾಜ್ಯ ವಲಸೆ
82	82	ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆ
83	83	ಮಧ್ಯಹಾರ ಮತ್ತು ಅಫೀಮುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪು ಮತ್ತು ಇತರ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಸುಂಕಗಳು
84	84	ರಫ್ತು ಸುಂಕ ಸೇರಿದಂತೆ ಸುಂಕಗಳು
85	85	ಕಂಪನಿ ತೆರಿಗೆ
86	86	ವ್ಯವಸಾಯ ಭೂಮಿ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಆಸ್ತಿಗಳ ಮೌಲ್ಯ ಮತ್ತು ಕಂಪನಿಗಳ ಬಂಡವಾಳದ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು
87	87	ವ್ಯವಸಾಯ ಭೂಮಿ ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಆಸ್ತಿಗಳ ಮೌಲ್ಯ ಮತ್ತು ಕಂಪನಿಗಳ ಬಂಡವಾಳದ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು
88	88	ಬೇಸಾಯ ಭೂಮಿ ಬಿಟ್ಟು ಆಸ್ತಿಯ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಧಿಸುವ ತೆರಿಗೆ
89	89	ರೈಲು, ಸಮುದ್ರ ಮತ್ತು ವಿಮಾನ ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಹಾಗೂ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ರೈಲು ದರಗಳ ಹಾಗೂ ಸರಕು ಸಾಗಾಣಿಕೆಯ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು
90	90	ಸ್ವಾಕ್ ಎಕ್ಸೆಂಜ್ ಮತ್ತು ಮಾರುಕಟ್ಟೆಗಳ ವಹಿವಾಟು ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು
91	91	ಚಿಕ್ಕುಗಳು, ಪ್ರಾವಿಸರಿ ನೋಟುಗಳ ವಿಮಾ ಪಾಲಿಸಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಧಿಸುವ ಸ್ಟ್ಯಾಂಪ್ ಸುಂಕ ದರಗಳು
92	92	ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮಾರಾಟ ಅಥವಾ ಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ಜಾಹೀರಾತುಗಳ ಮೇಲಿನ ವಿಧಿಸುವ ತೆರಿಗೆಗಳು
93	92A	ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಂತರರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾರಾಟವಾಗುವ ಅಥವಾ ಕೊಳ್ಳುವ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು
94	92B	ಅಂತರರಾಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಅಥವಾ ವಾಣಿಜ್ಯದಲ್ಲಿ ರವಾನಿಸುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆಗಳು
95	93	ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ರಚಿಸಲಾದ ಕಾನೂನುಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಅಪರಾಧ
96	94	ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿ ವಿಚಾರಣೆಗಳು, ಸರ್ವೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆಗಳು
97	95	ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ (ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಬಿಟ್ಟು) ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ
98	96	ಮೇಲಿನ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಫೀಜು (Fees) (ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು)
99	97	ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸದೇ ಇರುವ ಇತರ ವಿಷಯಗಳು

ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು 66 ವಿಷಯಗಳಿದ್ದವು. 7ನೇ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ 36 ನೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಮತ್ತು 42 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ, 11,19,20 ಹಾಗೂ 29 ನೇ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ತೆಗೆದು ಹಾಕಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 61 ಕ್ಕೆ ಇಳಿದಿದೆ. ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಲು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳಿಗೆ ಅಂತಿಮ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನು ಮಾಡಬಲ್ಲದು.

95.3 ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳು

ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಷಯಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಷಯಗಳ ನಾಮಾಂಕಿತ
1	1	ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶಿಸ್ತು
2	2	ಪೋಲೀಸ್ (ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ 2A ಎಂಟ್ರಿಯ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ರೈಲ್ವೆ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಪೋಲೀಸ್ ಸೇರಿದಂತೆ)
3	3	ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಸೇವಕರು; ಕಂದಾಯ ಕೋರ್ಟುಗಳ ವಿಧಾನಗಳು ಮತ್ತು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟು ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲ ಕೋರ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸುವ ಫೀಜುಗಳು
4	4	ಬಂದೀಖಾನೆಗಳು, ಸುಧಾರಣೆ ಸ್ಥಳಗಳು ಮತ್ತು ತರುಣ ಅಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು
5	5	ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು
6	6	ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು
7	7	ಯಾತ್ರಾ ಸ್ಥಳಗಳು
8	8	ಮಧ್ಯವರ್ತಿ
9	9	ಆಶಕ್ತರಿಗೆ ನೆರವು
10	10	ಸ್ಮಶಾನ ಸ್ಥಳಗಳು
11 ರದ್ದು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ		
11	12	ರಾಜ್ಯದಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲ್ಪಡುವ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳು ಹಾಗೂ ಸಂಗ್ರಾಲಯಗಳು
12	13	ರಾಜ್ಯ ರಸ್ತೆಗಳು ಮತ್ತು ಸೇತುವೆಗಳು
13	14	ವ್ಯವಸಾಯ
14	15	ಪಶು ಸಂಗೋಪನೆ
15	16	ದನಗಳ ದೊಡ್ಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅತಿಕ್ರಮ ಪ್ರವೇಶದ ನಿಷೇಧ
16	17	ನೀರಾವರಿ

17	18	ಭೂಮಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಬೇಸಾಯ ಭೂಮಿಯ ವರ್ಗಾವಣೆ ಹಾಗೂ ಪರಭಾರ ಮತ್ತು ಬೇಸಾಯ ಸಾಲ
19	20	ರದ್ದು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ
18	21	ಮೀನುಗಾರಿಕೆ
19	22	ವಾರ್ಡ್‌ಗಳ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಅಟ್ಯಾಚ್ ಮಾಡಿರುವ ಎಸ್ಪೀಟುಗಳು
20	23	ಗಣಿಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಖನಿಜಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ
21	24	ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳು (ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ 7 ಮತ್ತು 52 ನೇ ಎಂಟ್ರಿಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು)
22	25	ಅನಿಲ
23	26	ರಾಜ್ಯದೊಳಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ (ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ 33 ನೇ ಎಂಟ್ರಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು)
24	27	ಪದಾರ್ಥಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸರಬರಾಜು ಮತ್ತು ವಿತರಣೆ (ಮೇಲಿನ ಎಂಟ್ರಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು)
25	28	ಮಾರ್ಕೆಟುಗಳು ಮತ್ತು ಚಾತ್ರಗಳು
29	ರದ್ದು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ	
26	30	ಹಣ ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ಬೇಸಾಯ ಸಾಲಕ್ಕೆ ನೆರವು
27	31	ಹೋಟೆಲುಗಳು
28	32	ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಇತರ ನಿಗಮಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ರದ್ದು ಪಡಿಸುವಿಕೆ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳು, ಸಾಹಿತ್ಯ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹಾಗೂ ಸಹಕಾರ ಸಂಘಗಳು
29	33	ಸಿನಿಮಾಗಳು, ಕ್ರೀಡೆಗಳು ಮನರಂಜನೆಗಳು
30	34	ಪಂದ್ಯ ಮತ್ತು ಜೂಜಾಟ
31	35	ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಕಾಮಗಾರಿ, ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಡಗಳು
36	ರದ್ದು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ	
32	37	ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡುವ ಯಾವುದೇ ಕಾನೂನಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಕ್ಕೆ ಚುನಾವಣೆಗಳು
33	38	ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕರ ಮತ್ತು ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರ ವೇತನ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು
34	39	ರಾಜ್ಯಶಾಸಕರ ಮತ್ತು ಸಭಾಧ್ಯಕ್ಷರ ವೇತನ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು
34	39	ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕರ ಮತ್ತು ಶಾಸಕಾಂಗ ಸಮಿತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣೆಗಳು
35	40	ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರದ ಸಚಿವರ ವೇತನ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳು

36	41	ರಾಜ್ಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆಗಳು ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗ
37	42	ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ನೀಡುವ ಪಿಂಚಣಿಗಳು
38	43	ರಾಜ್ಯದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಾಲ
39	44	ಗುಪ್ತನಿಧಿ
40	45	ಭೂಕಂದಾಯ
41	46	ಬೇಸಾಯ ಆದಾಯದ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ
42	47	ಬೇಸಾಯ ಭೂಮಿ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂವಿಧಾನದ ತೆರಿಗೆ
43	48	ಬೇಸಾಯ ಭೂಮಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಸ್ಟೇಟ್ ಡ್ಯೂಟಿ
44	49	ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಡಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ
45	50	ಸಂಸತ್ತು ವಿಧಿಸುವ ಮಿತಿಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟ ಖನಿಜ ಹಕ್ಕುಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ
46	51	ಮಧ್ಯಪಾನ, ಅಫೀಮು ಮತ್ತು ನಿದ್ರಾಜನಕ ಔಷಧಿಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ
47	52	ರಾಜ್ಯದೊಳಕ್ಕೆ ಬರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ
48	53	ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಬಳಕೆ ಅಥವಾ ಮಾರಾಟದ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ
49	54	ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮಾರಾಟ ಅಥವಾ ಕೊಳ್ಳುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ
50	55	ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಜಾಹೀರಾತುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಇತರ ಜಾಹೀರಾತುಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ ಮತ್ತು ರೇಡಿಯೋ ಅಥವಾ ದೂರದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಜಾಹೀರಾತುಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ
52	57	ವಾಹನ ತೆರಿಗೆ
51	56	ರಸ್ತೆ ಅಥವಾ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮತ್ತು ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ
53	58	ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮತ್ತು ದೋಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ
54	59	ರಸ್ತೆ ಸುಂಕಗಳು (Tolls)
55	60	ಉದ್ಯೋಗ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರ ತೆರಿಗೆ
56	61	Capitation Taxes
57	62	ಮನರಂಜನೆಗಳು, ಜೂಜಾಟಗಳು ಮತ್ತು ಪಂದ್ಯಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಭೋಗ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ತೆರಿಗೆ
58	63	ದಾಖಲೆ ಪತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸ್ಟ್ಯಾಂಪ್ ಡ್ಯೂಟಿ ದರಗಳು
59	64	ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ರಚಿಸಿರುವ ಕಾನೂನಿನ ವಿರುದ್ಧ ಅಪರಾಧಗಳು

60	65	ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲ ಕೋರ್ಟುಗಳ (ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಬಿಟ್ಟು) ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ
61	66	ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಫೀಜುಗಳು (ಯಾವುದೇ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಫೀಜುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ)

ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು 47 ವಿಷಯಗಳಿದ್ದವು. 7 ನೇ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಿಂದ 36 ನೇ ವಿಷಯವನ್ನು (Acquisition or Requisition of Property) ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ, ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿದ್ದ 42 ನೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಇದನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದೇ ರೀತಿ ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು (ಎಂಟ್ರಿ 11) 42 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ ತೆಗೆದುಹಾಕಿ ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿದ್ದ 25 ನೇ ವಿಷಯದ (Vocation and Technical Training) ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದೇ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ಅರಣ್ಯ (19), ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆ (20), ಮತ್ತು ತೂಕ ಹಾಗೂ ಅಳತೆ (29) ಗಳನ್ನು ವರ್ಗಾಹಿಸಿ, ಹೊಸದಾಗಿ 11A ಮತ್ತು 20 A ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 52 ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿದೆ.

95.4 ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳು

ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಷಯಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ವಿಷಯಗಳ ನಾಮಾಂಕಿತ
1	1	ಅಪರಾಧಿ ಕಾನೂನು, ಇಂಡಿಯನ್ ಪೀನಲ್ ಕೋಡ್
2	2	ಅಪರಾಧ ವಿಧಾನ (Criminal Procedure)
3	3	ಮುನ್ನೆಚ್ಚರಿಕೆ ಬಂಧನ ಕಾನೂನು
4	4	ಅಪರಾಧಿ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವುದು
5	5	ಮದುವೆ ಮತ್ತು ವಿಚ್ಛೇದನ ದತ್ತು ವಿಲ್‌ಗಳು, ಶಿಶು ಮತ್ತು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರ, ಅಪ್ರಾಪ್ತರು, ಜಂಟಿ ಕುಟುಂಬ ಮತ್ತು ವಿಭಜನೆ
6	6	ಬೇಸಾಯ ಭೂಮಿ ಬಿಟ್ಟು, ಇತರ ಆಸ್ತಿ ವರ್ಗಾವಣೆ ಪತ್ರ ಮತ್ತು ದಾಖಲೆಗಳ ನೋಂದಣಿ
7	7	ಬೇಸಾಯ ಭೂಮಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರ ಒಪ್ಪಂದಗಳು (Contracts)
8	8	ಕೆಚ್ಚಿರುವವನ್ನು ಹರಾಜು ಮಾಡುವುದು
9	9	ದಿವಾಳಿತನ ಮತ್ತು ಸಾಲ ತೀರಿಸಲಾಗದ ಸ್ಥಿತಿ
10	10	ಟ್ರಸ್ಟ್ ಮತ್ತು ಟ್ರಸ್ಟ್‌ಗಳು
11	11	ಆಡಳಿತಗಾರರು-ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಅಧಿಕೃತ ಟ್ರಸ್ಟ್‌ಗಳು
12	11A	ನ್ಯಾಯದ ಅನುಷ್ಠಾನ, ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್ ಮತ್ತು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರ ಕೋರ್ಟ್‌ಗಳ ರಚನೆ

13	12	ಸಾಕ್ಷಿ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಕಾನೂನುಗಳ ಮನ್ನಣೆ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾಯ್ದೆಗಳು ಮತ್ತು ರೈಕಾರ್ಡ್‌ಗಳು ಹಾಗೂ ನ್ಯಾಯಿಕ ವಿಧಾನಗಳು
14	13	ಸಿವಿಲ್ ಪ್ರೊಸೀಜರ್
15	14	ನ್ಯಾಯಾಲಯ ನಿಂದನೆ (ಸುಪ್ರಿಂ ಕೋರ್ಟ್ ಬಿಟ್ಟು)
16	15	ಅಲೆಮಾರಿತನ ಮತ್ತು ವಲಸೆ ಹೋಗುವ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರು
17	16	ಮತಿಭ್ರಮಣೆ
18	17	ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಕೊಡುವ ಕ್ರೌರ್ಯದ ನಿಷೇಧ
19	17A	ಅರಣ್ಯಗಳು
20	17B	ವನ್ಯ ಮೃಗಗಳ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆ
21	18	ಆಹಾರ ಹಾಗೂ ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಕಲಬೆರಕೆ
22	19	ಔಷಧಿಗಳು ಮತ್ತು ವಿಷ
23	20	ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಯೋಜನೆ
24	20A	ಜನಸಂಖ್ಯೆ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಯೋಜನೆ
25	21	ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಕೈಗಾರಿಕಾ ಏಕ ಸ್ವಾಮ್ಯತೆಗಳು, ಸಂಯೋಜನೆಗಳು ಮತ್ತು ಟ್ರಸ್ಟ್‌ಗಳು
26	22	ಟ್ರೇಡ್ ಯೂನಿಯನ್‌ಗಳು, ಕೈಗಾರಿಕಾ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕ ವಿವಾದಗಳು
27	23	ಸಾಮಾಜಿಕ ಭದ್ರತೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಮೆ, ಉದ್ಯೋಗ ಹಾಗೂ ನಿರುದ್ಯೋಗ
28	24	ಕಾರ್ಮಿಕರ ಕಲ್ಯಾಣ
29	25	ಶಿಕ್ಷಣ (ತಾಂತ್ರಿಕ ಹಾಗೂ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳು)
30	26	ಕಾನೂನಿನ, ವೈದ್ಯಕೀಯ ಮತ್ತು ಇತರ ಉದ್ಯೋಗಗಳು
31	27	ಭಾರತದ ವಿಭಜನೆ ನಂತರ ಸ್ಥಳ ಪಲ್ಲಟಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವರ ಪುನರ್ ವಸತಿ ಮತ್ತು ಸಹಾಯ
32	28	ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ದತ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು
33	29	ಒಂದು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಂಟು ಅಥವಾ ಸೋಂಕು ರೋಗಗಳು ಹರಡದಂತೆ ತಡೆಹಿಡಿಯುವುದು
34	30	ಜನನ ಮತ್ತು ಮರಣಗಳ ನೋಂದಣಿ
35	31	ಸಂಸತ್ತು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಪ್ರಧಾನ ಬಂದರುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರ ಬಂದರುಗಳು

36	32	ಕೇಂದ್ರದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟು ನೌಕೆಗಳು ಮತ್ತು ನೌಕಾಯಾನ
37	33	ಆಹಾರ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ಮೇವು, ಕಚ್ಚಾ ಹತ್ತಿ ಮತ್ತು ಹತ್ತಿ ಬೀಜಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರ
38	33A	ತೂಕ ಮತ್ತು ಅಳತೆ
39	34	ಬೆಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣ
40	35	ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಚಲಿಸುವ ವಾಹನಗಳು
41	36	ಕಾರ್ಖಾನೆಗಳು
42	37	Boilers
43	38	ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ
44	39	ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು, ಪುಸ್ತಕಗಳು ಮತ್ತು ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳು
45	40	ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಥಳಗಳು ಮತ್ತು ಅವಶೇಷಗಳು
46	41	ಬಿಟ್ಟು ಹೋದವರ ಆಸ್ತಿಯ ರಕ್ಷಣೆ, ನಿರ್ವಹಣೆ ಮತ್ತು ಫಸಲು ಮಾಡುವುದು
47	42	ಆಸ್ತಿಯ ಸಂಪಾದನೆ ಮತ್ತು ಉಪಯೋಗ
48	43	ಬರಬೇಕಾದ ತೆರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಬಾಕಿಯನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡುವುದು
49	44	ಸ್ಕ್ವಾಂಪ್ ಡ್ಯೂಟಿ
50	45	ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ವಿಚಾರಣೆ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯಾ ಸಂಗ್ರಹಣೆ
51	46	ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಎಲ್ಲ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ (ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ನ್ನು ಬಿಟ್ಟು)
52	47	ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಫೀಜುಗಳು

ಈ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಕಾನೂನು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದಿವೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ, ರಾಜ್ಯವೊಂದರ ಕಾನೂನು ಚಾರಿಗೆ ಬರುವ ಮೊದಲು ಅಥವಾ ನಂತರ ಸಂಸತ್ತು ಅದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾನೂನು ರಚಿಸಿ, ಘರ್ಷಣೆ ಉಂಟಾದಾಗ ಕೇಂದ್ರದ ಕಾನೂನು ಚಾರಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದೇನೆಂದರೆ, ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಧಿಕಾರ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲ.

95.5 ಉಪಸಂಹಾರ

ಬೃಹತ್ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿರುವ ಭಾರತಕ್ಕೆ ನೈಜವಾದ ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸಮಾಜದ ವಿಭಿನ್ನ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಅರಿತು, ರಕ್ಷಿಸಲು ಸಂಯುಕ್ತ ಸರ್ಕಾರ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ವಿಲಿಯಂ ಎಸ್. ಲಿವಿಂಗ್ ಸ್ಟನ್ ಹೇಳಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಿದೆ. ನೈಜವಾದ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಏಕತೆ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿ, ಅರ್ಥಿಕ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು. ಡೇನಿಯಲ್ ಜೆ. ಇಲಚಾರ್‌ರವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ Federalism meant National Unification through the Maintenance of Subnational systems. ಕಾರ್ಲ್ ಜೆ. ಫ್ರೆಡರಿಚ್ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ Federalism is the process by which a number of separate political communities enter into arrangements for working out solutions, adopting joint politics and making joint decisions of joint problems. ಭಾರತ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅರ್ಥಿಕ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಮುಖ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಸರ್ಕಾರದ ಅಸ್ತಿತ್ವ, ಅಭದ್ರತೆ ಮತ್ತು ಅಲ್ಪ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ.

95.6 ಮಾದರಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು

---

1. ಭಾರತದ ಸಂಯುಕ್ತ ಸರ್ಕಾರದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.
  2. ಸಂಯುಕ್ತ ಮಾದಿರ ಸರ್ಕಾರ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ?
-

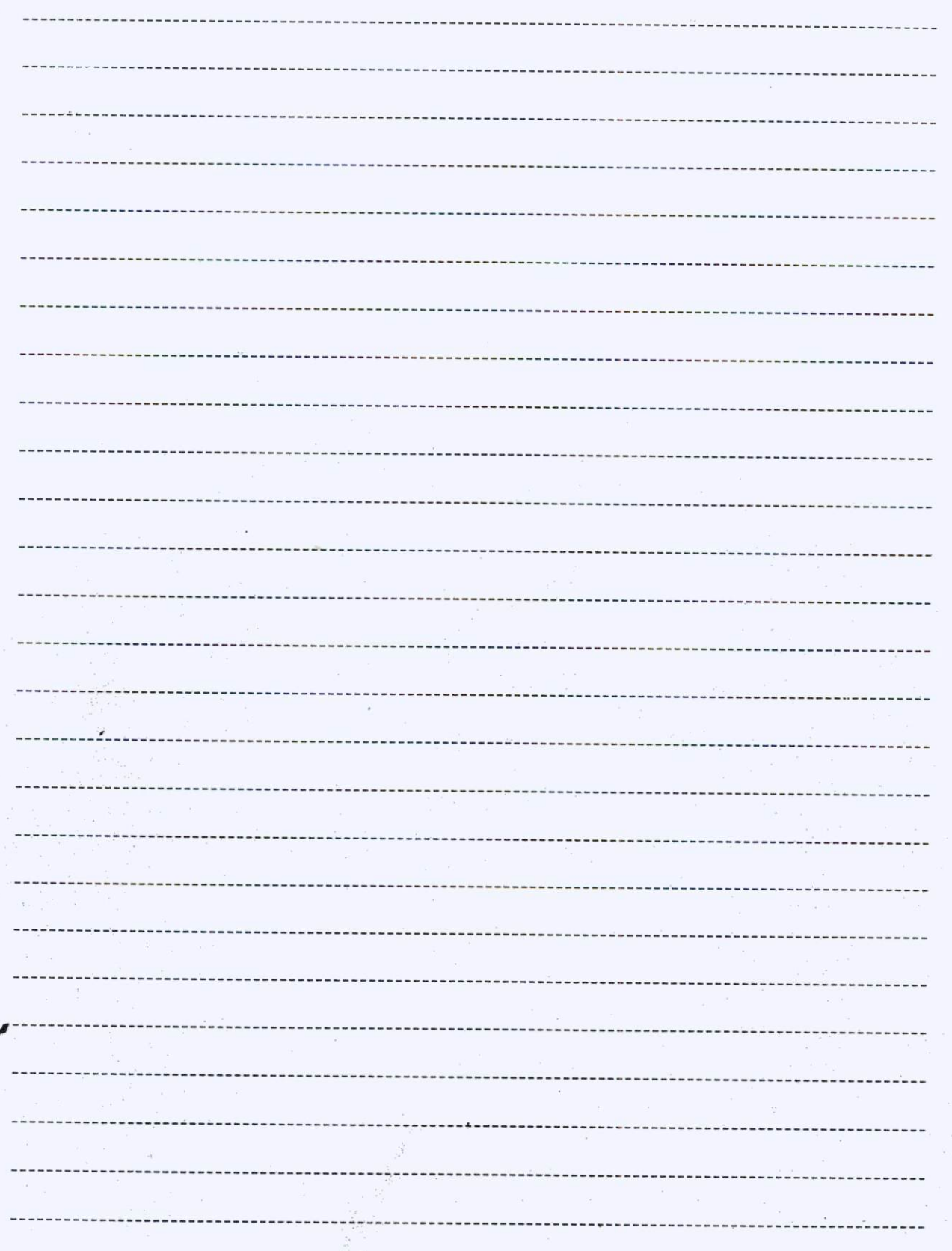
95.7 ಪರಾಮರ್ಶನ ಕೃತಿಗಳು

---

1. R.L. Walts : New Federations-Experiments in the Common Wealth (London, Clarendon Press 1966)
2. K.C. Markandan : Aspects of Indian Polity Vol 1, Jalandhar, (ABS Publications 1990)
3. Sarkaria Commission Report on Centre - State Relations Part II
4. K.C. Wheare : Federal Government (1951)
5. K.R. Bombwall : The Foundations of Indian Federalism (London, Asia pub House 1967)

ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

A series of horizontal dashed lines for writing notes.

ಘಟಕ - 96

ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು

- 96.0 ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ
- 96.1 ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು
- 96.2 ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲ
- 96.3 ರಾಜ್ಯಶಾಸನ ಸಭೆ
- 96.4 ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಂಗ
- 96.5 ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು
- 96.6 ಉಪಸಂಹಾರ
- 96.7 ಮಾದರಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು
- 96.8 ಪರಾಮರ್ಶನ ಕೃತಿಗಳು

ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಸರಕಾರಿ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ನಾವು ಚರ್ಚಿಸಿದುದನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ನಮ್ಮ ಕೆಲಸ ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿನಂತೆಯೇ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರಕಾರವು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಮುಖನನ್ನು ಗವರ್ನರ್ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಈತನೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾವಿಧಾನಿಕ ನಾಯಕ, ಇಡೀ ಭಾರತಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಇರುವ ಹಾಗೆ. ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರದ ಮುಖಂಡ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ. ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಇರುವಂತೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವನ ಸ್ಥಾನ. ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಒಂದೊಂದು ಸಚಿವ ಸಂಪುಟ ಇರುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಭಾರತದ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಇನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಯಾವ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಹಿಸಿದೆಯೋ ಅದೇ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ.

ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳಲು ಇರುವ ಅರ್ಹತೆಗಳು ಸರಳವಾದುವು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ. ಆತನು ಭಾರತದ ಪ್ರಚಿಯಾಗಾರಿಬೇಕು ಮತ್ತು ಮೂವತ್ತೆದು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಸಂಸತ್ತಿನ ಯಾವುದೇ ಸದನದಲ್ಲಾಗಲಿ, ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಸದಸ್ಯರಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ವರಮಾನ ಬರುವ ಯಾವುದೇ ಇತರ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ಇರುವಂತಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಉನ್ನತ ಅಧಿಕೃತ ನಿವಾಸಭವನ, ಮಾಸಿಕ ವೇತನ ಮತ್ತು ಇತರ ಭತ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಅವರು ಅರ್ಹರು. ಈಗ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ವೇತನ ತಿಂಗಳಿಗೆ 5,500 ರೂಪಾಯಿ. ಅವರ ವೇತನವನ್ನಾಗಲಿ, ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಅವರ ಅಧಿಕಾರವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮತ ನೀಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಏಳನೆಯ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಿಂದಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಒಂದು ವಿಶೇಷಾಂಶ, ಒಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಾಗಿ ನೇಮಿಸಬಹುದು ಎಂಬುದು. ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ರಾಜ್ಯದ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ಚೀಫ್ ಜಸ್ಟಿಸ್ ಅವರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು, ರಕ್ಷಿಸಿ ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಪ್ರಮಾಣ ವಚನ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

96.1 ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು

1947 ರ ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸಂವಿಧಾನ ಸಮಿತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸಂವಿಧಾನ ಸಮಿತಿಗಳೆರಡೂ ಜಂಟಿ ಸಭೆ ನಡೆಸಿ ರಾಜ್ಯದ ನಾಯಕನ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುವುದು. ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ವಿರುದ್ಧವಾದ ಎರಡು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಒಂದು ಅಮೆರಿಕನ್ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕೆಂಬುದು. ಮೊದಲೇ ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ ಎರಡನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಉಳಿಯಿತಾದರೂ ರಾಜ್ಯಪಾಲರನ್ನು ಚುನಾಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಗ ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಯಿತು. ಒಕ್ಕೂಟಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಘಟಕಗಳಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂಬ ಭಾವನೆಗೆ ಇದು ಅನುಗುಣವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಗವರ್ನರ್‌ಗಿರುವ ಸ್ಥಾನಮಾನವು ಸಂವಿಧಾನ ಕರ್ತರ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಧಿಕ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದಂತೆ. ಆದರೆ 1949 ರ ಮೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಬದಲಿಸಿ, ನೇಮಿತ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿರಬೇಕೆಂಬ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಇದ್ದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ನೋಡುವುದು ಅಗತ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಸರಕಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಅವು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಂವಿಧಾನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ಪ್ರಧಾನ ಮಂತ್ರಿ ನೆಹರೂ, ಆಡಳಿತವನ್ನು ಎರಡು ವರ್ಷ (1949-49) ನಡೆಸಿದುದರ ಅನುಭವದಿಂದ ಸಂವಿಧಾನ ಕರ್ತರು ಮೂಲ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರವು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದ ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನು ತಳೆದು ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಬೇಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ ಪ್ರತ್ಯೇಕತಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು. ಭಾರತ ಒಕ್ಕೂಟದ ತಳಹದಿಯೇ ಅವು ಅಪಾಯ ತರುವಂತೆ ಕಂಡಿತು.

ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಕನಿಷ್ಠ ಅಧಿಕಾರಗಳು, ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಧಿಕ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ಇರುವ ರೂಪದ ಫೆಡರಲ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಾದಿಸಿ ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಸಭೆಯ ಹಲವು ಸದಸ್ಯರು ಈ ವಿಭಜಕ ನೀತಿಗೆ ಆಧಾರ ತೋರಿಸಿದರು. ರಾಜ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ವಿಲೀನಗೊಳಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಮುಂದುವರಿದಿತ್ತು. ಆ ಮುಂದುವರಿಕೆಗೆ ಬಹಳ ಯಾತನೀಯವೂ, ಕಠಿಣವೂ ಆಗಿತ್ತು ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾವು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಧಿಕ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ, ಭಾರತ ಭೂಭಾಗದ ಭಾಷಾವಾರು ಪುನರ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮುಂತಾದ ಹಳೆಯ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇವೋ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬರುವಂತಾಯಿತು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಾವು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಜಾಸತ್ತೆಯ ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸೂಕ್ತವಾದ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಅವರು ರೂಪಿಸತೊಡಗಿದ್ದರು. ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ನೆಹರೂ ಅವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ "ಸುಸ್ಥಿರವಾದ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ, ನಾವು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದದ್ದು. ಭಾರತದ ಒಟ್ಟು ವಸ್ತ್ರದ ಎಳೆಯನ್ನು ಸಡಿಲಗೊಳಿಸುವ ಸರಕಾರಿ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಸಡಿಲಗೊಳಿಸಿ ಘರ್ಷಣೆಗಳನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವ ಯಾವುದೇ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಾರದು ಎನ್ನುವುದು. ನಾವು ಬಹಳ ಅಪಾಯಕರವಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿನ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದೇವೆ. ಇನ್ನೂ ಕಷ್ಟದ ಕಾಲವನ್ನು ನಾವು ದಾಟಬೇಕಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಐಕ್ಯತೆ, ಸ್ಥಿರತೆ ಮತ್ತು ಭದ್ರತೆಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ನಾವು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಪದೇ ಪದೇ ಮಹಾಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಎಡೆಗೊಟ್ಟು, ಜನರ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕಲಕಿ, ನಮ್ಮ ಸಂಸತ್ತಿನ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ದೇಶದ ಪುನರ್ ರಚನೆಗಳಲ್ಲದೇ ಕೇವಲ ಚುನಾವಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸುರಿದು, ಆ ಐಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಕಲಕುವಂತಹ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ನಾವು ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ವಿಪರೀತ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಾರದು".

ರಾಜ್ಯಪಾಲರನ್ನು ಆರಿಸಲು 'ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ನೇಮಕ' ಎಂಬ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಸಭೆಯು ನಾಲ್ಕು ಬದಲಿ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಿತು. ಅವು ಹೀಗಿವೆ:

- (1) ಯುವ ಮತದಾನದ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಚುನಾವಣೆ
- (2) ಪ್ರಮಾಣನುಸಾರಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ವಿಧಾನದಿಂದಲೋ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಕೆಳಮನೆಯ ಅಥವಾ ಎರಡು ಮನೆಗಳ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ಚುನಾವಣೆ.
- (3) ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಕೆಳಮನೆಯು ತಯಾರಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಒಂದು ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ಒಬ್ಬರ ಹೆಸರನ್ನು ಆರಿಸುವುದು.
- (4) ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ನೇಮಕ ಮಾಡುವುದು. ಮೊದಲನೆಯ ಮೂರು ಬದಲು ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದು ವಿಹಿತ.

(a) ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ಜನತೆಯಿಂದ ಚುನಾಯಿತನಾದ ರಾಜ್ಯಪಾಲ ಪದವಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಯುವ ಮತದಾನದಿಂದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಚುನಾಯಿತನಾದಾಗ ಆತನು ಜನತೆಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ನಾಯಕನಂತಲ್ಲದೆ, ನಿಜವಾದ ನಾಯಕನಾಗಿ ಚುನಾವಣೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಹುದು. ಇಂಥದೊಂದು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಸಚಿವ ಸಂಪುಟದ ಸದಸ್ಯರೂ ನೇರವಾಗಿ ಜನತೆಯಿಂದಲೇ ಚುನಾಯಿತರಾದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೂ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೂ ನಡುವೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಮಾತ್ಸರ್ಯ ಹುಟ್ಟುವ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಹಾಗೆ ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳ ನಡುವೆ ಘರ್ಷಣೆ ಉಂಟಾದಾಗ, ತನ್ನ ಹಿಂದೆ ಯುವ ಮತದಾನದ ಮೂಲಕ ನಡೆದ ಚುನಾವಣೆಯ ಒಲವಿರುವುದರಿಂದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಹುದು. ರದ್ದತಿಯ ಅಧಿಕಾರವೇ ತನಗೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಇದು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟರಿ ಸರಕಾರದ ಮೂಲತತ್ವಗಳಿಗೇ ವಿರುದ್ಧವಾದುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ನಿಜವಾದ ಅಧಿಕಾರವು ಶಾಸನ ಸಭೆಗೆ ಉತ್ತರವಾದಿಯಾದ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟಕ್ಕೆ ಇರುತ್ತದೆ.

(b) ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೂ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಕ್ಕೂ ಘರ್ಷಣೆ ಉಂಟಾಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ನೇರ ಚುನಾವಣೆ, ಮಹಾಚುನಾವಣೆಯ ಸಂದರ್ಭಬಂದಾಗ ತೀವ್ರರೂಪದ ನಾಯಕತ್ವದ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡುತ್ತದೆ. ಚುನಾವಣೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ

ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷವು ಒಬ್ಬ ನಾಯಕನ ಸುತ್ತ ನೆರೆಯ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ನಾಯಕ ಯಾರು ಆಗಬೇಕು? ರಾಜ್ಯ ಪಾಲ ಹುದ್ದೆಗೆ ನಿಂತಿರುವ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯೇ ಅಥವಾ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯೇ? ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರವು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ, ಪಕ್ಷದ ಹಿರಿಯ ನಾಯಕರಲ್ಲರೂ ಈ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯುಂಟು. ಇದರಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲ ಪದವಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಲು ಎರಡನೆಯ ಸಾಲಿನ ನಾಯಕರನ್ನು ಆರಿಸಬೇಕಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. "ಸರ್ಕಾರದ ನಾಯಕನಾಗಲು ಪಕ್ಷದ ದ್ವಿತೀಯ ಶ್ರೇಣಿಯ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಭಾರೀ ಹಣವನ್ನು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಏಕೆ ತಾನೆ ವ್ಯಯ ಮಾಡಬೇಕು? ಎಂದು ಕೇಳಿದರು ಕೆ.ಎಂ. ಮುನ್ಸಿ.

(c) ರಾಜ್ಯಪಾಲನನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಜನತೆಯು ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಆರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ, ರಾಜ್ಯಶಾಸನ ಸಭೆಯಿಂದ ಅವನು ಚುನಾಯಿತನಾಗುವುದರ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೂ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲಕ್ಕೂ ಉಂಟಾಗಬಹುದಾದ ಘರ್ಷಣೆಯ ಸಾಧ್ಯತೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನನ್ನು ಚುನಾಯಿಸುವ ಶಾಸನ ಸಭೆಗೇ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವೂ ಉತ್ತರವಾದಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಂತಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ದೋಷ ಇದು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅವನು ತನ್ನ ಆಯ್ಕೆಯನ್ನು ಆಗು ಮಾಡುವ ಪಕ್ಷದ ಅಥವಾ ಪಕ್ಷಗಳ ಕೈಗೊಂಬೆಯಾಗಬಹುದು. ಅವನ ಅಧಿಕಾರವು ಖಾಯಂ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ತಾನು ಚುನಾಯಿತನಾದದ್ದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಮತ್ತೆ ಚುನಾಯಿತನಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಆ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕೃತಜ್ಞತೆ ತೋರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಪಕ್ಷದ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರ ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ ಅವನಿಗೆ ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಅಂಥದೊಂದು ಆಮಿಷವನ್ನು ತಡೆಯುವುದು ಅವನಿಗೆ ಕಷ್ಟವೇ ಆಗಬಹುದು.

(d) ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಆಯ್ಕೆಗೆ ಸೂಚಿತವಾದ ಮೂರನೆಯ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅಂದರೆ ರಾಜ್ಯದ ಶಾಸನ ಸಭೆಯು ಸೂಚಿಸಿದ ಹೆಸರುಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ನೇಮಕ ಮಾಡುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಸರಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೈಬಿಡಲಾಯಿತು. ಒಂದು ಪಟ್ಟಿಗೆ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುವಾಗಲೇ ಪಂಗಡಗಳು ಗುಂಪುಗಳು ಪಾತ್ರವಹಿಸುವ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಂಗಡವೂ ತನ್ನ ಒಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಶ್ರೇಣಿಗೆ ಗುಂಪಿನ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಸೇರಿಸುವಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಗುಂಪುಗುಳಿತನ ಮತ್ತು ಇಡೀ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬನ ಅಂತಿಮ ಆಯ್ಕೆ ಇವು ಪಕ್ಷದ ಒಗ್ಗಟ್ಟನ್ನು ಸಡಿಲಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿರುವ ಒಂದು ಹೆಸರನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಮೇಲಿನ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದ್ದವೆಲ್ಲರೂ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೂ ರಾಜ್ಯ ಸಚಿವ ಸಂಪುಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನೇ ಕೆಡಿಸಲು ದಾರಿಮಾಡಬಹುದು.

(e) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೇ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೇ ಚುನಾಯಿತನಾದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು, ಬಹಳ ಸಮರ್ಥಶಾಲಿಯಾದ ಕೇಂದ್ರವನ್ನುಳ್ಳ ಫೆಡರಲ್ ಮಾದರಿಯ ಸರ್ಕಾರದ ರಚನೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಕಡಿಮೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಎರಡೂ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ರಾಜ್ಯದ ಜನತೆಯ ಇಚ್ಛೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೂ ಘರ್ಷಣೆ ಒದಗಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಭದ್ರತೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುವಾಗ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹಿತವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಒಂದು ಸಾಧನವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಭರವಸೆ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಕೇಂದ್ರದ ಅಧಿಕಾರದ ಪಥದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕಷ್ಟಗಳನ್ನೇ ಉಂಟು ಮಾಡಬಹುದು.

(f) ಕ್ರಮೇಣ ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಎಷ್ಟು ಸಮರ್ಥವಾದ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತೋ ಅಷ್ಟೇ ಬಲಿಷ್ಠವಾದುದನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಸಂವಿಧಾನ ನಿರ್ಮಾಪಕರಿಗೆ ಮೊದಲು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನೀಡಿದ್ದ ಆದರ್ಶ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಧಿಕತಮ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ಕೊಡಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು. ಆದರೆ ನೆಹರೂ ಅವರು ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದ ಹಾಗೆ 1947-49 ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಅನುಭವದಿಂದಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲೇಬೇಕಾಯಿತು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದು ತುಂಬ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ದುರ್ಬಲವಾದ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಎಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಸಂವಿಧಾನದ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪದ ಈ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಕಾರಣಗಳು

ಹಲವು ದೇಶದ ವಿಭಜನೆಯಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು, ಆಹಾರಭಾವದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇಡೀ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತೆ ಸಮಗ್ರವಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಯೋಜನೆಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ, ಪ್ರಾಂತೀಯತೆ ಜಾತೀಯತೆಗಳು ಕೆರಳಿದ್ದು, ರಾಜ್ಯ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟಗಳ ಅಸ್ಥಿರತೆಯ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇತ್ಯಾದಿ.

ನೂತನವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಸ್ವಯಾಮಾಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಗಂಪುಗಳು ಪಕ್ಷಗಳು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನೇರವಾಗಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಹೊಟ್ಟುತ್ತವೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಯಿತು. ಬಹುಮತದ ಪಕ್ಷವೇ ಎರಡಾಗಿ ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಪಂಗಡಗಳಾಗಿ ಒಡೆಯಬಹುದು. ಫಲವಾಗಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಪದವಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಜನರ ನಡುವೆ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೋ, ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೋ ಚುನಾಯಿತ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿದ್ದರೆ ಅವನು ವಿರೋಧಿ ಗಂಪುಗಳ ನಡುವೆ ನಿಸ್ಸಕ್ಷಪಾತನೂ ಸ್ವತಂತ್ರನೂ ಆದ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಗಾರನಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ತಾನೇ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿ ಬಿಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಅವನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ನಾಮಕೃತ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದರೆ ಅಂತಹ ಅಪಾಯ ಇಲ್ಲ.

(g) ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಕೀಯವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ, ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಗಟ್ಟಿ ಬೆಂಬಲ ದೊರೆತಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ನೇಮಿತನಾದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಂತೆಯೇ ಸರಕಾರದ ಸಂವಿಧಾನಿಕ ನಾಯಕನಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಅವನ ಈ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಪವಾದಾತ್ಮಕವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತನ್ನ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರಿಗೆ ವರದಿ ಮಾಡಿ ಅವರ ಸೂಚನೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ ವರ್ತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ನೇಮಿತ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಆ ಹುದ್ದೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಅಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಪಕ್ಕವಾದ ಆಲೋಚನೆ, ಅಪಾರವಾದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಇಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಯಿತು. ಕಳೆದ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಸಂವಿಧಾನ ನಿರ್ಮಾಪಕರು ಕೈಗೊಂಡ ನಿರ್ಧಾರ ಸರಿ ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಕೆನಡಿಯನ್ ಸಂವಿಧಾನ ನಮ್ಮ ಕರಡು ರಚನಾ ಸಮಿತಿಯ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ನು ಪ್ರಾಂತಗಳ ಗವರ್ನರ್‌ನನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಆತನ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರ ಅಧಿಕಾರವಧಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯರ್ ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ:

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯ ಕೆಲಸವಾಗಲೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೂ, ಹಿತಕರವಾದ ಸಂಬಂಧಗಳಿರಲೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾವು ಕೆನಡಾದ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತುಂಬಾ ಒಳ್ಳೆಯದು.

ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳು

ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರದ ಕಾರ್ಯಾಂಗಾಧಿಕಾರವು ರಾಜ್ಯಪಾಲರಲ್ಲಿದೆ. ಅವರು ನೇರವಾಗಿಯೋ ಅಥವಾ ತಮಗೆ ಅಧೀನರಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಮೂಲಕವೋ ಅದನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯು ಯಾವ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೋ ಆ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಿಗೂ ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗಾಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯದ ನಾಯಕನಾಗಿ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಕೇಂದ್ರದ ನಾಯಕನಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ನೇರವೇರಿಸುವ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದುದನ್ನೇ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು, ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ಇತರ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಇಚ್ಛಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಸರಕಾರದ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಹಂಚುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸರಾಗವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ತಕ್ಕ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ರಾಜ್ಯದ ಅಡ್ಮಿನಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್ ಜನರಲ್ ಅವರನ್ನು ಇತರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲರೇ ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಬಿಹಾರ, ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಒರಿಸ್ಸಾದಲ್ಲಿ ಆದಿವಾಸಿಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸುವುದು ಅವರ ವಿಶೇಷ ಕರ್ತವ್ಯ.

ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರಿಗಿರುವ ಕ್ಷಮಾಧಾನದ ಅಧಿಕಾರದಂತೆಯೇ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೂ ಕ್ಷಮಾಧಾನ ನೀಡಲು ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಬರುವಂತಹ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಶಾಸನದ ವಿರುದ್ಧ ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿರುವ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಬೇಕಾದರೂ ಇದು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಶಾಸಕಾಂಗಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಾದರೆ, ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಗಣನೀಯವಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳುಂಟು. ಆತನು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಅಂತರ್ಗತ ಅಂಗ. ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯನ್ನು ಅವರು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ತಾವೆ ಅದನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅಥವಾ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸಂದೇಶ ಕಲುಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಅವರು ಮುಂದಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಬಹುದು ಅಥವಾ ವಿಸರ್ಜಿಸಬಹುದು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆರ್ಥಿಕ ವರ್ಷದಲ್ಲೂ ಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ಆಯವ್ಯಯ ಪತ್ರ ಅಥವಾ ಬಜೆಟ್ ಮಂಡಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ರಾಜ್ಯಶಾಸನ ಸಭೆಯು ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ತಕ್ಷಣವೇ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಮನವರಿಕೆಯಾದರೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲು ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಮೂರು ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರ ಪೂರ್ವ ಸೂಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅವರು ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆ ಹೊರಡಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಅವು ಹೀಗಿವೆ:

- (1) ಒಂದೂ ಮಸೂದೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿದರೆ, ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರ ಸಮ್ಮತಿ ಅಗತ್ಯವಾಗುವಂತಹ ಅವಕಾಶಗಳು ಆ ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರಬೇಕು.
- (2) ಅಂಥವೇ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಮಸೂದೆಯೊಂದನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರ ಪರಿಶೀಲನೆಗಾಗಿ ಕಾದಿರಿಸುವುದು ಅಗತ್ಯ ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿರಬೇಕು.
- (3) ಅಂತವೇ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಒಂದು ಶಾಸನವು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರ ಸಮ್ಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಅಸಿಂಧುವಾಗುವ ಸಂದರ್ಭವಿರಬೇಕು.

ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಹೊರಡಿಸಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಗೂ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಕಾನೂನಿನಷ್ಟೇ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಶಾಸನ ಸಭೆಯು ಮತ್ತೆ ನೆರವಾಗ ಅದರ ಮುಂದೆ ಮಂಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

96.2 ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ

ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಮಾಡಬೇಕಾದುವು ಹೊರತು, ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ವಿಚಾರವು ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ವಿವೇಚನಾಧಿಕಾರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೊಳಗೆ ಬರುತ್ತದೆಯೇ ಇಲ್ಲವೆ ಎಂಬ ಬಗೆಗೆ ಅವರಿಗೂ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲಕ್ಕೂ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಉಂಟಾದಾಗ, ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ವಿವೇಚನಾ ಪೂರ್ವವಾದ ನಿರ್ಧಾರವೇ ಅಂತಿಮವಾಗುತ್ತದೆ.

ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನೂ, ಆತನ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಇತರ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸುವವರೆಗೂ 'ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ' 'ಪ್ರಧಾನಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿನ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲ ಮುಖ್ಯರನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲು ವಿವೇಚನೇ ಇಲ್ಲದೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರದ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟದ ನಾಯಕನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯ ಸಚಿವ ಸಂಪುಟದ ನಾಯಕನು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಂತ್ರಿಗಳು ರಾಜ್ಯ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಉತ್ತರವಾದಿಗಳು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಗೂ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಡುವ ಮುಂಚೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಅಧಿಕಾರದ ಪ್ರಮಾಣವಚನ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅತ್ಯಂತ ದೀರ್ಘವಾದ ಚರ್ಚೆ ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಇಡೀ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಒಂದು ಅಂಶ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ವಿವೇಚನಾಧಿಕಾರ ಇರುವುದರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸದಸ್ಯನೂ ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದು, ಅವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡದ್ದು, ಹಿಂದೆ 1935 ರ ಗೌವರ್ನಮೆಂಟ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಶಾಸನದ ಪ್ರಕಾರ ಇದ್ದ, ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹೀ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿದ್ದು, ತನ್ನದೇ ಸ್ವೇಚ್ಛೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗವರ್ನರ್ ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಎಷ್ಟು ಸೀಮಿತವಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ

ನಾಮಕಾವಸ್ಥೆಯರಾಗಿರುತ್ತವೆಂದರೆ, ಅವನ ಸ್ಥಾನವು ಎಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೇವಲ ಅಲಂಕಾರ ಪ್ರಾಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಆತನನ್ನು ಆರಿಸಲು ಜನತಾ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಣವನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವುದು ತೀರಾ ವ್ಯರ್ಥ ಎಂದು.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ ಇರುವ ರಾಜ್ಯಪಾಲರನ್ನು 1935 ರ ಶಾಸನದ ಪ್ರಕಾರ ಇದ್ದ ಗೌವರ್ಧರನಿಗೆ ಹೋಲಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಎರತೆಯವನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ತುಂಬ ಬಲಿಷ್ಠನಾದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಎಲ್ಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನದೇ ಮೇಲುಗೈ ಆಗಿರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಅದು ಆಗ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದ ಸರ್ಕಾರದ ಫಲವಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುತವಾದ ಸರ್ಕಾರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ವಾಸ್ತವವಾಗಿಯೂ, ವಿಧಿಬದ್ಧವಾಗಿಯೂ ವಿದೇಶಿ ಆಡಳಿತವೊಂದರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಸರ್ಕಾರ.

ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ತನ್ನ ವಿವೇಚನೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವರ್ತಿಸಲು ಎಡೆಗೊಡುವ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಇವು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

- (1) ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಲವನ್ನು ರಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯ ಆಯ್ಕೆ.
- (2) ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದ ವಿಸರ್ಜನೆ
- (3) ವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ವಿಸರ್ಜನೆ
- (4) ಶಾಸಕ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಯಾವುದೇ ವಿವರಗಳಿಗಾಗಿ ಕೇಳುವುದು.
- (5) ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಯು ನಿರ್ಣಯ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಸಚಿವ ಸಂಪುಟವು ಪರಿಶೀಲಿಸಿರದಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ ಯಾವುದೇ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಚಿವಸಂಪುಟದ ಪರಿಶೀಲನೆಗಿಡಬೇಕೆಂದು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದು.
- (6) ಶಾಸನ ಸಭೆಯು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಮಸೂದೆಗೆ ಸಮ್ಮತಿ ನೀಡಲು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಪುನರ್ -ಪರಿಶೀಲನೆಗಾಗಿ ಶಾಸನ ಸಭೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿಸುವುದು.
- (7) ಶಾಸನ ಸಭೆಯು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಸಮ್ಮತಿಗಾಗಿ ಕಾದಿರಿಸುವುದು
- (8) ಕೆಲವು ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆ ಹೊರಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯಿಂದ ಸಲಹೆ ಕೇಳುವುದು.
- (9) ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡುವುದು.
- (10) ಅಸ್ಸಾಂ ಸರ್ಕಾರದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆದಿವಾಸಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕೆಲವು ಆಡಳಿತ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಮತ್ತು ಅಸ್ಸಾಂ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೂ, ಜಿಲ್ಲಾ ಕೌನ್ಸಿಲಿಗೂ ನಡುವೆ ಗಣಿಕಾರಿಕೆಯ ಗೌರವಧನದ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಉದ್ಭವವಾಗುವ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದು.

ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ವಿವೇಚನಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವಾಗ 163(2) ನೆಯ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಈ ವಿಭಾಗವು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವಿಷಯವು, ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಈ ಸಂವಿಧಾನದಿಂದ ಅಥವಾ ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ ತನ್ನ ವಿವೇಚನೆಯಂತೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕಾದ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆಯೆ ಇಲ್ಲವೆ ಎಂಬ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉದ್ಭವಿಸಿದಾಗ, ಅಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಹಾಗೆ ಕೈಗೊಂಡ ಯಾವುದರ ಸಿಂಧುತ್ವವನ್ನೇ ಆಗಲಿ, ಅವನು ತನ್ನ ವಿವೇಚನಾಧಿಕಾರದಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತೇ ಇಲ್ಲವೆ ಎಂಬುದರ ಆಧಾರವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ.

ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ (ಅಸ್ಸಾಂನ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೇಳುವಾಗ ಹೊರತು) ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ವಿವೇಚನಾಧಿಕಾರದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉಲ್ಲೇಖ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ, ಅವನು ಚಲಾಯಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಪಕ್ಷ ರಾಜಕೀಯದಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದು, ರಾಜ್ಯದ ನಾಯಕನಾಗಿ, ರಾಜ್ಯದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅವನು ಅನಾಸಕ್ತ

ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಬೇಕು. ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನು ತನ್ನ ಕೆಲವು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ತನ್ನ ವಿವೇಚನೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಚಲಾಯಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದಾಗ, ಅವನು ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಯಾರು ತಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡಲೇಬೇಕೆಂದೇ ಅನಗತ್ಯವಾದ ವಿವಾದಗಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ವಿಷಯವಾಗದಂತೆ ರಕ್ಷಿಸಲೆಂದೇ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ವಿವೇಚನಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಆ ರೀತಿಯ ಸಾದಾರಣವಾದ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗೆ ವಿವೇಚನಾಧಿಕಾರಗಳೇ ಇಲ್ಲದ ಹೋದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈ ಅವಕಾಶ ಅರ್ಥಶೂನ್ಯವೂ, ಅನಗತ್ಯವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆತನ ವಿವೇಚನಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯಭಾರದ ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ ಬೆಸೆದು ನಿಷ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದ್ದರೆ, ಸಂವಿಧಾನವು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನೇ ರೂಪಿಸಿ, ಸಾಧಾರಣ ಉಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಉಪವಾಕ್ಯವನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂಬುದರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಅದು ರಾಜ್ಯಪಾಲ ಹಾಗೂ ಮಂತ್ರಿ ಸಂಪುಟಗಳ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ ತಕ್ಷಣವೇ ಬರುತ್ತವೆ. ಇದೇ ರೀತಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೂ (ಕೇಂದ್ರ) ಸಚಿವ ಸಂಪುಟಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ ತಕ್ಷಣ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ವಿವೇಚನಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಅವಕಾಶ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೇಲ್ಕಂಡ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅನುಮತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

- (ಅ) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ವಿವೇಚನಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಸಂವಿಧಾನ ನಿರ್ಮಾಪಕರು ಮುಂದಾಗಿಯೇ ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದರು.
- (ಆ) ಹಾಗೆ ವಿವೇಚನಾಧಿಕಾರಗಳ ಚುನಾವಣೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸುವಂತೆ ಒಂದು ಅಥವಾ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.
- (ಇ) ಅದು ಸಾಧಾರಣ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಅಧಿಕಾರ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅದನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವುದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂದರ್ಭ ಅಥವಾ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ.
- (ಈ) ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ವಿವೇಚನಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು, ಸಂವಿಧಾನವು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಕಾಲದಿಂದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯುವ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿಸುವಾಗ ಬೇಕು.

ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಒಟ್ಟಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಪದವಿಯ ಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ, ಸಲಹೆಗಾರನಾಗಿ ಅವನ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ಅವನು ಮಂತ್ರಿ ಸಂಪುಟಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪಕ್ಷದ ಅಂಟೂ ಇಲ್ಲದ ಸಲಹೆಗಾರ, ರಾಜ್ಯದ ನಾಯಕ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು ಸಲಹೆ ನೀಡುವ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವ ಮತ್ತು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಡುವ ಹಕ್ಕು ಅವನಿಗಿದೆ. ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ನೋಡುವುದಾದರೆ, ಅವನು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಏನು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತಿರುವ ಆಲಿಪ್ತ ಪೋಷಕ. ಆ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಅವನು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಗೌರವ, ಸ್ಥಿರತೆ ಮತ್ತು ಕೂಡು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಅವನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿ, ರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸಲಹೆಗಾರ, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರದ 'ಪ್ರತಿನಿಧಿ' ಒಕ್ಕೂಟ ರಾಜ್ಯ (ಫೆಡರಲ್ - ಸ್ಟೇಟ್) ಸರಪಳಿಯನ್ನು ಬೆಸೆಯುವ ಕೊಂಡಿ ಅವನು. ಕೇಂದ್ರ ರಾಜ್ಯ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಕಾಲುವೆ. ಹೀಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ಯಂತ್ರದ ಅವಶ್ಯವಾದ ಬಾಗ. ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾದ ಉದ್ದೇಶವೊಂದನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಾ, ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅದರ ಒಳಗಿನಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿದವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ :

"ಒಬ್ಬ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಒಳ್ಳೆಯ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾದರೆ ಅಪಾರವಾಗಿ ಒಳಿತು ಮಾಡಬಹುದು. ಅವನೊಬ್ಬ ಕೆಟ್ಟ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾದರೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೆಡಕು ಮಾಡಬಹುದು. ನಾವು ರೂಪಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಅಧಿಕಾರಗಳಿಂದಲೂ ಇದು ಸಾಧ್ಯ".

96.3 ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನಸಭೆ

ಸಂವಿಧಾನವು ಭಾರತದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಒಂದೊಂದು ಶಾಸನ ಸಭೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದ ಶಾಸನ ಸಭೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆಯೂ ಅದು ದ್ವಿಸದನ ತತ್ವವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಲ್ಲ. ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಬಿಹಾರ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ, ಮದರಾಸು, ಮೈಸೂರು, ಪಂಜಾಬ್, ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ - ಈ ಒಂಬತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸದನಗಳಿವೆ. ಮಿಕ್ಕ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವುದು ಏಕ-ಸದನ ಶಾಸನಸಭೆ. ಎರಡು ಸದನಗಳಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ವಿಧಾನಸಭೆ ಎಂದೂ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಒಂದೇ ಸದನವಿರುವ ಕಡೆ ಅದು ವಿಧಾನಸಭೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಅಂತರ್ಗತ ಭಾಗವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನ ಸಭೆಯು ಸಂಸತ್ತಿನ ಲೋಕ ಸಭೆಯ ಪ್ರತೀಕವು. ಹಾಗೆಯೇ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜ್ಯಸಭೆಯನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚರ್ಚೆಗಳ ಒಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ, ಇಡೀ ಸಭೆಯು ಒಟ್ಟಾಗಿ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಇಚ್ಛಿಸದೆ ಹೋದದ್ದು. ಈ ವಿಷಯವಾದ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಆಯಾ ರಾಜ್ಯದ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಬಿಡಲಾಯಿತು. ಇದು ದ್ವಿಸದನ ಪದ್ಧತಿಯುಳ್ಳ ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಏಕಸದನ ಪದ್ಧತಿಯ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಗೊಂದಲವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇದು ಪ್ರತಿರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿದ್ದ ಸದಸ್ಯರು ಕೈಗೊಂಡ ತೀರ್ಮಾನಗಳ ಫಲವಾಗಿತ್ತು. ಸಂವಿಧಾನವೇನೋ ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ದ್ವಿಸದನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಮಿಕ್ಕ ಕೆಲವಕ್ಕೆ ಏಕಸದನ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದಾದರೂ, ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯನ್ನು ಒಂದು ಸದನವಿರುವಂತೆಯೇ ಎರಡು ಸದನವಿರುವಂತೆಯೇ ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇನ್ನೂ ತೆರೆದಿಟ್ಟ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಆಗಿ ಉಳಿದಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ 169 ನೆಯ ಪ್ರಕರಣವು ಮುಂದೆ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ ಅಥವಾ ರದ್ದತಿಗಾಗಿ ವಿಶೇಷವಾದ ವಿಧಾನವೊಂದನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪ್ರಕಾರ, ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ಇಲ್ಲದಿರುವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂತದೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ, ಅದಿರುವ ಕಡೆ ರದ್ದು ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನ ಸಭೆಯು ಒಂದು ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಭೆಯ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮತವೂ, ಹಾಜರಿದ್ದು ಮತ ನೀಡಿದ ಸದಸ್ಯರ ಮೂರನೇ ಎರಡು ಬಹುಮತವೂ ದೊರಕಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸಂಸತ್ತು ಅಂಗೀಕರಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಶಾಸನವು ಸಂವಿಧಾನದ ಅವಕಾಶಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ ಸಾಧಾರಣ ತಿದ್ದು ಪಡಿಗಳಂತೆ ವ್ಯವಹರಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ವಿಶೇಷವಾದ ವಿಧಾನವೊಂದನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿಧಾನ ಸಭೆ ರಚನೆ

ವಿಧಾನ ಸಭೆಯು ನೇರ ಚುನಾವಣೆಗಳಿಂದ ಆರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸದಸ್ಯರಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಇರುವ ಒಂದೇ ಒಂದು ಅಪವಾದವೆಂದರೆ, ಆಂಗ್ಲೋ-ಇಂಡಿಯನ್ ಜನಾಂಗದ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ. ಆ ಜನಾಂಗದ ಯಾವೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ವಿಧಾನಸಭೆಗೆ ಚುನಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಜಯಗಳಿಸದಿದ್ದರೆ. ಆ ಜನಾಂಗದಿಂದ ಒಬ್ಬರು ಅಥವಾ ಹಲವರನ್ನು ವಿಧಾನಸಭಾ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರ ರಾಜ್ಯಪಾಲನಿಗಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನವು ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯವಿಧಾನ ಸಭಾಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಗರಿಷ್ಠ 600 ಎಂದೂ, ಕನಿಷ್ಠ 60 ಎಂದೂ ನಿಗದಿ ಮಾಡಿದೆ. ಚುನಾವಣಾ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸ್ಥಾನಗಳಿವೆಯೋ ಅಷ್ಟು ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಗಿ ಆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಜನಸಂಖ್ಯೆಗೂ, ಆ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ನಿಗದಿ ಮಾಡಿದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗೂ ಇರುವ ಪರಿಮಾಣವು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಜನಗಣತಿ ಮುಗಿದಾಗ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಏರುಪೇರುಗಳನ್ನು ಸರಿದೂಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಪುನರ್ ರಚಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚುನಾವಣಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮತದಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ ಸುಮಾರು 75,000 ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿಯೂ 1956 ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ರಾಜ್ಯ ಪುನರ್ ವಿಂಗಡಣೆಗೆ ಮುಂಚೆಯೂ ಆನಂತರವೂ ಇದ್ದ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸದಸ್ಯರು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೇಲ್ಮನೆಯನ್ನು ರಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರು. ವಿಧಾನ ಸಭೆಯಿರುವಾಗ ಇನ್ನೊಂದು ಮೇಲ್ಮನೆಯು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಅನಗತ್ಯ ಹೆಚ್ಚಳವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು ಅವರ ಎಣಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಈ 'ದುಬಾರಿಯ ಅಲಂಕಾರ ಪ್ರಯವಾದ ವೈಭವವನ್ನು' ಹಲವು ರಾಜ್ಯಗಳು ಭರಿಸಬಲ್ಲವೆ ಎಂದು ಶಂಕೆ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದರು. ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಸಭೆಯು ಆಯಾ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸದಸ್ಯರಿಗೇ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತುಗಳ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ತೇಲು ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಾರಣ ಈ ಟೀಕೆಗಳೇ. ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಈಗಿರುತ್ತಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ರಚನೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಖಚಿತವಾದ ಯೋಜನೆಯೊಂದನ್ನು ಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ಕರಡು ರಚನಾ ಸಮಿತಿಯು ಇಡಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ವಿಚಾರವಾಗಿದ್ದ ಸಂವಿಧಾನ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆಂದು ಎತ್ತಿಕೊಂಡಾಗ ಸಭೆಯು ಅದು ತೆರೆದಿಟ್ಟ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದ್ದುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. ಸದಸ್ಯರು ಹತ್ತಾರು ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಕೆಲವು ಸದಸ್ಯರು ಸಾಕಷ್ಟು ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದು, ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅನಿಶ್ಚಿತ ಸ್ಥಿತಿ ಉಳಿಸಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ಕರಡು ರಚನಾ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರು. "ಕರಡು ರಚನಾ ಸಮಿತಿಯು ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಯಾವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳದೇ, ಅದನ್ನು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಬಿಡಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲಾಗಿದೆ", ಎಂದು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಹೇಳಿರವ ಕೆಲವು ಸದಸ್ಯರು ಸಮಿತಿಯ ಆ ನಿಲುವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದರು.

ಸಂವಿಧಾನದ 171 ನೆಯ ಪ್ರಕರಣ ಅದರ ಮುಖ್ಯ ಅವಕಾಶಗಳು ಹೀಗಿವೆ.

- (1) ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯ ಸಂಖ್ಯೆಯು ವಿಧಾನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮೂರನೆ ಒಂದರಷ್ಟನ್ನು ಮೀರಕೂಡದು. ಆದರೆ ಅದು ನಲವತ್ತಕ್ಕಿಂತ ಯಾವುದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಕೂಡದು.
- (2) ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಾತನಿಧ್ಯದ ಐದು ಬಗೆಗಳುಂಟು ಅವು ಹೀಗಿವೆ
  - (a) ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮೂರನೆ ಒಂದರಷ್ಟನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿನ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಗಳು, ಜಿಲ್ಲಾ ಬೋರ್ಡ್‌ಗಳು ಮೊದಲಾದ ಸ್ವಯಮಾಡಳಿತ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಮತದಾರ ವರ್ಗವು ಚುನಾಯಿಸಿರಬೇಕು.
  - (b) ಮೂರನೆ ಒಂದರಷ್ಟು ಸದಸ್ಯರನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ವಿಧಾನ ಸಭಾ ಸದಸ್ಯರು ಚುನಾಯಿಸಬೇಕು.

ವಿಧಾನಸಭೆಗಳು

ರಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ಕೇಂದ್ರಾ ಆಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶ	ಒಟ್ಟು ಸದಸ್ಯರು		
	ಪುನರ್ ವಿಂಗಡನೆಗೆ ಮೊದಲು	ಈಗಿರುವಂತೆ	ನಾಮಕರಣ ಹೊಂದಿದವರು
1	2	3	4

1 ರಾಜ್ಯಗಳು

1) ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ	196	287	1
2) ಅಸ್ಸಾಂ	105	126	-
3) ಬಿಹಾರ್	330	318	-
4) ಗುಜರಾತ್	-	168	-

5) ಹರಿಯಾಣ	-	81	-
6) ಜಮ್ಮು ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರ	75	75	-
7) ಕೇರಳ	109	133	1
8) ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶ	232	296	1
9) ಮದರಾಸು	234	234	1
10) ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ	-	270	1
11) ಮೈಸೂರು	105	216	1
12) ನಾಗಾಲ್ಯಾಂಡ್	-	46	-
13) ಒರಿಸ್ಸಾ	140	140	-
14) ಪಂಜಾಬ್	-	104	-
15) ರಾಜಸ್ಥಾನ	160	184	-
16) ಉತ್ತರ ಪ್ರದೇಶ	430	425	-
17) ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ	238	280	4
ಒಟ್ಟು		3383	10

II ಕೇಂದ್ರಾಡಳಿತ ಪ್ರದೇಶಗಳು

1) ಹಿಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ	-	60	-
2) ಮಣಿಪುರ	-	30	-
3) ಪಾಂಡಿಚೇರಿ	-	30	-
4) ತ್ರಿಪುರ	-	30	-
5) ಗೋವ, ದಾಮನ್ ಮತ್ತು ದಿಯಾ	-	30	-
ಒಟ್ಟು		180	
ಎಲ್ಲ ಕೂಡಿ ಒಟ್ಟು ಮೊತ್ತ	-	3565	10

(c) ಹನ್ನೆರಡನೆ ಒಂದರಷ್ಟು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪದವೀಧರರು (ಕೊನೆಯ ಪಕ್ಷ ಪದವೀಧರರಾಗಿ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಾಗಿರಬೇಕು). ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಅರ್ಹತೆಯುಳ್ಳವರೆಂದು ಪರಿಗಣಿತರಾಗಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವವರು ಕೂಡಿರುವ ಮತದಾರ ವರ್ಗವು ಚುನಾಯಿಸಬೇಕು.

(d) ಹನ್ನೆರಡನೆ ಒಂದರಷ್ಟನ್ನು ಸೆಕೆಂಡರಿ ಶಾಲಾ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಅಥವಾ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿನವರು (ಬೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಪಕ್ಷ ಮೂರು ವರ್ಷ ಅನುಭವ ಪಡೆದಿರುವವರು) ಇರುವ ಮತದಾರ ವರ್ಗವು ಚುನಾಯಿಸಬೇಕು.

(e) ಉಳಿದವನ್ನು ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಕಲೆ ಸಹಕಾರ ಚಳುವಳಿ ಅಥವಾ ಸಮಾಜ ಸೇವೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ವಿಶೇಷ ಪರಿಣತಿ ಅಥವಾ ವಾಸ್ತವಿಕ ಅನುಭವ ಇವೇ ಅದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

(3) ಮೊದಲನೆಯ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆಯು ಕ್ರಮಾನುಸಾರಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಏಕ ಹಸ್ತಾಂತರ ಮತದ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

(4) ಮತದಾನವು ಗುಪ್ತ ಮತದಾನದ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ.

(5) ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯದ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಯಾವುದೇ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ.

ವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅವಧಿ ಐದು ವರ್ಷ. ಆದರೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನು ಅದನ್ನು ಇನ್ನೂ ಮೊದಲೇ ಬೇಕಾದರೆ ವಿಸರ್ಜಿಸಬಹುದು. ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ಮಾಡಿ ಅದರ ಜೀವಿತಾವಧಿಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆಗೆ ಒಂದು ವರ್ಷದಂತೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಘೋಷಿಸಿದ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಕೊನೆಗೊಂಡ ಆರು ತಿಂಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ಒಂದು ಖಾಯಂ ಅಂಗ. ಅದರ ಮೂರನೆ ಒಂದು ಸಂಖ್ಯೆಯು ಸದಸ್ಯರು ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅದು ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ.

ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭಾ ಚುನಾವಣೆಗೆ ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ವಯಸ್ಸಿನದೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ವಿಶೇಷ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿಲ್ಲ. ಲೋಕ ಸಭೆಯಂತೆಯೇ ವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯನೂ ಚುನಾವಣೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳ ಕನಿಷ್ಠ ವಯಸ್ಸನ್ನು ದಾಟಬೇಕು. ಪರಿಷತ್ತಿನ ಚುನಾವಣೆಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವ ಕನಿಷ್ಠ ವಯಸ್ಸು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷ.

ವಿಧಾನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಕಲಾಪಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಇಬ್ಬರು ಚುನಾಯಿತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಒಬ್ಬ ಸಭಾಪತಿ, ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಉಪ-ಸಭಾಪತಿ. ಸಭೆಯ ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಪಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಈ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಅವರ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಇವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಲೋಕಸಭೆಯ ಸಭಾಪತಿ ಮತ್ತು ಉಪಸಭಾಪತಿ ಹೊಂದಿರುವಂತವೇ ಆಗಿವೆ. ಕೊನೆಯ ಪಕ್ಷ ಸಭೆಯ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತವನ್ನು ಪಡೆದು ಸಭೆಯು ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಇವರನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ತೆಗೆಯಬಹುದು. ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಒಬ್ಬ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಇಬ್ಬರನ್ನು ಪರಿಷತ್ತೇ ಚುನಾಯಿಸುತ್ತದೆ. ಇವರು ವಿಧಾನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿನ ಸಭಾಪತಿ ಉಪಸಭಾಪತಿಯದ್ದೇ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಪರಿಷತ್ತು ಒಂದು ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಆ ನಿರ್ಣಯದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಅದರ ಸದಸ್ಯರ ಬಹುಮತದ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ಆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಪದವಿಯಿಂದ ತೆಗೆದು ಹಾಕಬಹುದು. ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನಸಭೆಯ ಎರಡು ಸದನಕ್ಕೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯಿರಲು ಸಂವಿಧಾನ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಸದಸ್ಯರು ನೇಮಕ ಮತ್ತು ಸೇವಾನಿಯಮ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸಕಾಂಗದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸಭೆಯ ನಡವಳಿಕೆ

ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡೂ ಸದನಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬೇಕಾದ ವಿಚಾರ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಸಂವಿಧಾನದ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ ಪ್ರಕರಣಗಳು ಸಂಸತ್ತಿನ ಸಂವಾದಿ ಸದನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇರುವವುಗಳು; ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಅಕ್ಷರಶಃ ಪ್ರತಿರೂಪಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಸಂವಿಧಾನದ ಆ ಭಾಗದ ಪ್ರಕರಣಗಳ ಮೇಲೆ ತುಂಬ ಕಡಿಮೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳು ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದು ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಮೇಲಿನ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ

ಸಂಸತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಲಾಗಿರುವುದರಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪರಿಶೀಲನೆ ಇಲ್ಲಿ ಅನಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಅಧಿವೇಶನ ಕೊನೆಯ ಪಕ್ಷ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಎರಡು ಸಲ ಸೇರಬೇಕು ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಎರಡು ಅಧಿವೇಶನಗಳಿಗೆ ನಡುವಣ ಕಾಲಾವಧಿ ಆರು ತಿಂಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಬಾರದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನೂತನ ಅಧಿವೇಶನವು ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಭಾಷಣದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ನೀತಿಯ ರೂಪು ರೇಖೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಆಮೇಲೆ ಭಾಷಣವನ್ನು ಚರ್ಚೆಗೆ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಕೊನೆಗೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರಿಗೆ ವಂದನೆ ಸೂಚಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವೊಂದರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಮತ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಚರ್ಚೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲೇ ವಿರೋಧಪಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರದ ನೀತಿಗಳು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಮಾನ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಟೀಕಿಸಲು, ವಿಮರ್ಶಿಸಲು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುವುದು.

ವಿಧಾನ ಸಭೆ ಎದುರು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು

ಸಂಸತ್ತಿನ ಎರಡು ಸದನಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಇರುವ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೆಂದರೆ, ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಅಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲದೆ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ವಹಿಸುವುದು. ನಾವು ಈಗಾಗಲೇ ನೋಡಿರುವಂತೆ ಹಣಕಾಸಿನ ಮಸೂದೆಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶಾಸಕಾಂಗ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯು ಲೋಕಸಭೆಯ ಅಧಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನೇ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಎರಡೂ ಸದನಗಳ ನಡುವೆ ಪರಿಹರಿಸಲಾಗದ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಎರಡೂ ಸದನಗಳು ಜಂಟಿಯಾಗಿ ಸಭೆ ಸೇರಿ ಅವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ರಚನೆ ಖಚಿತವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವುಳ್ಳ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸುವಂತಿದೆ. ಅದರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು ಕೇವಲ ಸಲಹೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ ಅಷ್ಟೆ. ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಉಭಯ ಸದನಗಳ ನಡುವೆ ಉಂಟಾಗುವ ಘರ್ಷಣೆಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಸಂವಿಧಾನವು ಅನುಸರಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸಿರುವ ಅವಕಾಶಗಳು 1911 ರ ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್ ಆಕ್ಟ್‌ನ ಅವಕಾಶಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರೂಪಿತವಾಗಿವೆ ಎಂದು ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು.

ಇದರ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ಮಸೂದೆಯು ವಿಧಾನ ಸಭೆಯಿಂದ ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಎರಡು ಸಾರಿ ಹೋಗಬಹುದು ಅಷ್ಟೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಸಾರಿ ಹೋದಾಗ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಅದರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸಬಹುದಾದ ನಾಲ್ಕು ಬದಲಿ ಮಾರ್ಗಗಳಿವೆ.

- (1) ಅದು ಮಸೂದೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬಹುದು
- (2) ಮಸೂದೆಗೆ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಸೂಚಿಸಬಹುದು
- (3) ಮಸೂದೆಯ ಬಗೆಗೆ ಯಾವ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ಕೈಗೊಳ್ಳದೆಯೇ ಇರಬಹುದು
- (4) ವಿಧಾನ ಸಭೆಯು ಕಳುಹಿಸಿದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲೇ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬಹುದು

ಮೊದಲನೆಯ ಮೂರು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧಾನ ಸಭೆಯು ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಸಾರಿ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅದು ವಿಧಾನ ಪರಿಷತ್ತು ಸೂಚಿಸಿದ ಮಸೂದೆಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಯೋ ಒಪ್ಪದೆಯೋ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಬಹುದು. ಈಗ ಮತ್ತೆ ಅದು ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈಗಲೂ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಬಹುದಾದ ಮೇಲಿನವೇ ನಾಲ್ಕು ಕಾರ್ಯ ವಿಧಾನಗಳಿವೆ. ಒಂದೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಈ ಸಾರಿ ಅದು ಮೂರುತಿಂಗಳು ತಡ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಒಳಗಾಗಿ ಕ್ರಮಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪರಿಷತ್ತು ಈ ಸಾರಿಯೂ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ವಿಧಾನ ಸಭೆಯು ಮತ್ತೆ ಮೇಲಿನದೇ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಮಸೂದೆಗಳು ಕೇವಲ ಎರಡು ಸಾರಿ ವಿಧಾನ ಸಭೆಯಿಂದ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಿರುವ ಅಮಾನತು ನಿಷೇಧಾಧಿಕಾರ ಮೊದಲ ಸಾರಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳು, ಎರಡನೆಯ ಸಾರಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಮಾತ್ರ. ಈ ಅವಕಾಶಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮೇಲ್ಮೈಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಹಣಕಾಸಿನ ಮಸೂದೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ವಿಧಾನ ಸಭೆಯ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಲೋಕ ಸಭೆಗಿರುವಂತೆ ಆಗಿವೆ.

ಅವುಗಳನ್ನು ನಾವು ಆಗಲೇ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ನಂತರಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಹಣಕಾಸಿನ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷವಾದ ವಿಧಾನವನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗಿದೆ.

96.4 ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಾಂಗ

ಹೈಕೋರ್ಟ್:- ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಒಂದೊಂದು ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯ (ಹೈಕೋರ್ಟ್) ಇರುತ್ತದೆ. ಅದು ಆಯಾಯ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಒಂದು ದಾಖಲೆಯ ನ್ಯಾಯಾಲಯ ಅಂಥದೊಂದು ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳೂ, ತನಗಾದ ಅಗೌರವಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸುವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಕೂಡಿದಂತೆ, ಅದಕ್ಕಿವೆ. ತನ್ನ ಅಪಮಾನಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಶಿಕ್ಷಿಸಬಹುದಾದ ಅದರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್ ಆಗಲಿ, ಶಾಸನಸಭೆಯೇ ಆಗಲಿ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವಂತಿಲ್ಲ.

ಭಾರತದ ಅನೇಕ ಉಚ್ಚ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಿಗೆ ದೀರ್ಘವೂ ಸಮೃದ್ಧವೂ ಆದ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸನ್ನದುಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುನ್ನತ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳೇ ಆಗಿದ್ದುವು. ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳಿಂದ ಅಫೀಲು ಮನವಿಗಳನ್ನು ಒಯ್ಯಬೇಕಾದರೆ ಇದ್ದ ಸ್ಥಳ ಒಂದೇ ಒಂದು. ಅದು ಪ್ರೈವಿ ಕೌನ್ಸಿಲಿನ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಮಂಡಳಿ 1937 ರಲ್ಲಿ 1935 ರ ಸಂವಿಧಾನ ಶಾಸನದ ಪ್ರಕಾರ ಫೆಡರಲ್ ಕೋರ್ಟ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಆಗಿನಿಂದ ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅಫೀಲುಗಳು ಮೊದಲು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆಮೇಲೆ ಪ್ರೈವಿ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಫೆಡರಲ್ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಅಥವಾ ಸಿವಿಲ್ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲ್ಮನವಿ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ವಿಚಾರವಾದ ಅಫೀಲುಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಪ್ರೈವಿ ಕೌನ್ಸಿಲ್‌ಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಧಿಕಾರ ವರ್ಗಾವಣೆಯ ನಂತರವೂ 1949 ರವರೆಗೂ ಇದೇ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಆಗ ಪ್ರೈವಿ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಮೇಲ್ಮನವಿಗಳನ್ನು ರದ್ದು ಪಡಿಸಲಾಯಿತು.

ಭಾರತದಂತಹ ಫೆಡರಲ್ ಸಂವಿಧಾನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳ ಸ್ಥಾನ, ಇತರ ಅನೇಕ ಫೆಡರೇಷನ್‌ಗಳ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಮೇರಿಕ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿನ ಸ್ಟೇಟ್ ಕೋರ್ಟ್‌ಗಳ ಸ್ಥಾನಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ, ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಟೇಟ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಆಯಾಯ ರಾಜ್ಯ ಸಂವಿಧಾನಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾಗಿ ಅವು ಫೆಡರಲ್ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೊಂದಿಗೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಪರ್ಕ ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ಟೇಟ್ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿನ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳ ನೇಮಕ, ಸೇವಾ ನಿಯಮಗಳು. ಆ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳ ಅಧಿಕಾರ ವಲಯಗಳು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇರಾಯಗುತ್ತವೆ. ಭಾರತದಲ್ಲಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲು, ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲೂ ಏಕರೂಪತೆಯಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ಸಂವಿಧಾನವು ನಿವಾರಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯಾಂಗಕ್ಕಾಗಲಿ, ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಗಾಗಲಿ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ನ ರಚನೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಬದಲಾಯಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಇಲ್ಲ. ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಿಲ್ಲದೆ, ಮಾಡಬಹುದಾದದ್ದು ಏನಿದ್ದರೂ ಅದು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟಿಗೆ ಸೇರಿವೆ. ಈ ಅವಕಾಶಗಳು ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವ ಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ.

ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟಿನಂತೆ ಹೈಕೋರ್ಟಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳ ಕನಿಷ್ಠ ಸಂಖ್ಯೆ ನಿಗದಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರು ಆಗಿಂದಾಗ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸಂಖ್ಯೆ ಕೋರ್ಟಿನಿಂದ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಪ್ರಸ್ತುತ ಅಸ್ಸಾಂ ಹೈಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಮೂವರು ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಅಲಹಾಬಾದ್ ಹೈಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಾದರೂ ಮೂವತ್ತಮೂರು ಜನ ಇದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯು ಭಾರತದ ಚೀಫ್ ಜಸ್ಟಿಸ್ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿದ ನಂತರ ನೇಮಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು, ಚೀಫ್ ಜಸ್ಟಿಸ್ ಅಲ್ಲದ ಮಿಕ್ಕ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಾದರೆ, ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಇವರ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಅವರು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಖಾಯಂ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನೇಮಕಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಅರವತ್ತೆರಡನೆಯ ವಯಸ್ಸು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ.

ನೇಮಕಕ್ಕೆ ವಿಧಿಸಿರುವ ಕನಿಷ್ಠ ಅರ್ಹತೆ, ಭಾರತೀಯ ಪೌರತ್ವ ಹಾಗೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಹೈಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಆಗಿಯೋ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾದರೂ ಒಂದು ಕಡೆ ನ್ಯಾಯಾಂಗಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿಯೋ ಕನಿಷ್ಠ 10 ವರ್ಷಗಳ ಅನುಭವ. ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ಅಧಿಕಾರದಿಂದ ತೆಗೆಯಬೇಕಾದರೆ ಸಮರ್ಥತೆವಾದ ಕೆಟ್ಟ ನಡವಳಿಕೆ, ಅಸಮರ್ಥ ಇವುಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ಇರುವ ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು.

ಹೈಕೋರ್ಟುಗಳ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರೂ, ಇತರ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ 4,000 ಮತ್ತು 3,500 ರೂಗಳ ಮಾಸಿಕ ವೇತನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಕೆಲವು ಭತ್ಯೆಗಳೂ, ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿಯಾದ ಮೇಲೆ ನಿವೃತ್ತಿವೇತನವೂ ಅವರಿಗಿತ್ತು. ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ವೇತನ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ನೇಮಕವಾದ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗೊಳಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಸಂಚಿತ ನಿಧಿಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆಯಾಗಿ, ರಾಜ್ಯ ಶಾಸನ ಸಭೆಯ ಮತದಾನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಇವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಮೇಲೆ ನಿವೃತ್ತಿಯ ನಂತರ ವಕೀಲ ವೃತ್ತಿ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೆಲವು ತಡೆಗಳನ್ನು ಸಂವಿಧಾನವು ಹಾಕಿದೆ. ಇವುಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಅವರು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ಗಳಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ವಕೀಲ ವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ. ತಾವು ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳಲ್ಲೂ ವೃತ್ತಿ ನಡೆಸುವಂತಿಲ್ಲ.

ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟ್‌ಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷ ಅವಕಾಶಗಳೂ ಇವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ಒಂದು ಹೈಕೋರ್ಟಿನಿಂದ ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ವರ್ಗ ಮಾಡಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದರಿಂದ ತುಂಬ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅವಕಾಶ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ವರ್ಗಾವಣೆಯನ್ನು ಭಾರತದ ಚೀಫ್ ಜಸ್ಟಿಸ್ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿಯೇ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ರಾಷ್ಟ್ರ ಹಿತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದೇಶದ ಯಾವುದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಅಗತ್ಯ ಉಂಟಾಗಬಹುದು. ಅಂತಹ ಒಬ್ಬ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನು ದೇಶದ ಯಾವುದೇ ಹೈಕೋರ್ಟಿನಿಂದ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಇದು ಅನುವು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ರೂಪಿಸುವಾಗಲೂ, ಆ ಮೇಲೆಯೂ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಸೇವಾ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಅವಕಾಶಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಸಭೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೊರಗೂ ಮೂರು ಮುಖ್ಯವಾದ ಟೀಕೆಗೆ ಗುರಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ನಿವೃತ್ತಿ ವಯಸ್ಸು 60 ವರ್ಷ ಎಂದು ನಿಗದಿ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿತ್ತು. ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳ ನಿವೃತ್ತಿ ವಯಸ್ಸನ್ನು ಅರವತ್ತೆದು ಎಂದು ನಿಯಮಿಸಿರುವಾಗ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೆ ಅರವತ್ತು ವರ್ಷ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸಮರ್ಥನೀಯವಲ್ಲ ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡೆಯಲಾಯಿತು. 60 ವರ್ಷಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಹೈಕೋರ್ಟಿನವರಿಗಿಂತ ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಊಹಿಸಲು ಯಾವ ವಿಶೇಷ ಕಾರಣವೂ ಇಲ್ಲ. ಸುಪ್ರೀಂ ಮತ್ತು ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ಕೆಲಸಗಳ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಮೂಲಭೂತ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಇಲ್ಲ. ಆ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೂ ಒಂದೇ. "ಮೇಧಾವಿಯೋ ಅಥವಾ ಸಮರ್ಥನೋ" ಆದ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನನ್ನೇ ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟ್‌ಗೆ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿ ನೇಮಕ ಮಾಡಿರಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ತನ್ನ 65 ವರ್ಷವು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು.

ಎರಡನೆಯ ಟೀಕೆ - ನಿವೃತ್ತಿಯ ನಂತರ ವಕೀಲ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡದೆಂದು ವಿಧಿಸಿದ್ದುದರ ಬಗೆಗೆ. ನಿವೃತ್ತಿಯ ನಂತರ ವಕೀಲ ವೃತ್ತಿಗೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡಿದ್ದೆ ಆದರೂ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು "ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯ ಕೊನೆಯ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ನಿವೃತ್ತಿಯ ನಂತರ ತಮಗೆ ವೃತ್ತಿ ಸಿಗುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಬೇಕೋ ಹಾಗೆ ವರ್ತಿಸಲು ಅವಕಾಶಗಳುಂಟಾಗುತ್ತದೆ". ಆದರೆ ಇತರ ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಸುಪ್ರೀಂಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಾಗಲಿ ವೃತ್ತಿ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಈ ವಾದ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೂರನೆಯ ಟೀಕೆ - "ಹೈಕೋರ್ಟು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಕಡಿಮೆ ವೇತನದ ಬಗೆಗೆ. ಚೀಫ್ ಜಸ್ಟಿಸರ ಹೊರತು ಮಿಕ್ಕವರೆಲ್ಲರೂ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಕೇವಲ 3,500 ರೂ ವೇತನ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಉನ್ನತ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ಒಬ್ಬ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಪಡೆಯುವ ಸರಾಸರಿ ವರಮಾನಕ್ಕಿಂತ ತುಂಬ ಕಡಿಮೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಅದರಿಂದಾಗಿ ವಕೀಲ

ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಹಿರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಶ್ರೇಣಿಯಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾಧ್ಯಮ ಶ್ರೇಣಿಯವರು ಮಾತ್ರ ಬರುವಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಮೂರ್ತಿಗಳ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನವನ್ನು ಕುರಿತ ಪ್ರಸ್ತುತ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಬೇಕು. ವಕೀಲ ಶ್ರೇಣಿಯ ಹಿರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಆಕರ್ಷಿಸಲು ಆ ಪದವಿಯ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಬೇಕು. ಮಂಡಳಿಯ ಇತರ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳೆಂದರೆ, ಹೈಕೋರ್ಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಖಾಯಂ ಸಂಖ್ಯಾಬಲವನ್ನು, ಅವರ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಹೆಚ್ಚಳದಿಂದಾಗಿ, ಅಧಿನಗೊಳಿಸುವುದು. ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸದ ದಿನಗಳನ್ನು 200ಕ್ಕೆ ದಿನದ ಕೆಲಸದ ಅವಧಿಯನ್ನು 5 ಗಂಟೆಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು. ವಿವಿಧ ರಾಜ್ಯಗಳ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಸಂಘಟನೆ ಮಾಡುವಂತೆ, ಹೈಕೋರ್ಟ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಂದಿ ಆ ಸಮರ್ಥರಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಚಿವ ಶಾಖೆಯನ್ನು ನೇಮಿಸುವುದು.

96.5 ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು

ಆಧುನಿಕ ಸರ್ಕಾರ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಪ್ರಜೆಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಂಕೇತವಾಗಿವೆ. ಅಮೆರಿಕ, ಬ್ರಿಟನ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಭಾರತ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಬ್ರಿಟನ್ನಿನಲ್ಲಿ "ಲೋಕಲ್ ಅಥಾರಿಟೀಸ್" ಎಂದು ಕರೆದರೆ, 'ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸ್ವಯಂ ಸರ್ಕಾರಗಳು' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕಲ್ ಗೌರ್ಮೆಂಟ್ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶದ ಜನರಿಂದ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ಸರ್ಕಾರವೇ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರವಾಗಿದೆ. ಲಾರ್ಡ್ ಬ್ರೈಸ್, ಜಿ.ಎಸ್. ಮಿಲ್, ಎಚ್.ಜೆ. ಲಾಸ್ಕಿ, ಕೋಲ್ ಮುಂತಾದ ವಿಧ್ವಾಂಸರು ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ, ಲ್ಯಾನ್‌ಗ್ರಾಡ್, ಮನ್ರೋ ಮುಂತಾದ ಲೇಖಕರು ಇವುಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿವೆ. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸಿನ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ 1687 ರಲ್ಲಿ ರಚಿತಗೊಂಡಿತು. 1726 ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬೈ ಮತ್ತು ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್‌ಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದುವು. 1882 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಸರ್ಕಾರ ಒಂದು ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿತು. ರಾಯಲ್ ಕಮೀಷನ್ ಕೂಡ 1907 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ತನ್ನ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕಂಟೋನ್ಮೆಂಟ್ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ಹಿಂದಿನ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ 1897 ರಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು. 1933 ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಚುನಾಯಿತ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಸಂಕೇಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿತು. ಭಾರತದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಎರಡು ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು.

- (a) ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು
  - (b) ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು
- (a) ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು
  - (1) ಸಂವಿಧಾನದ 73 ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಗೆ ಮುಂಚೆ ಇದ್ದ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಪದ್ಧತಿ
  - (ಅ) ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ
  - (ಆ) ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು
  - (ಇ) ಪಂಚಾಯತ್ ಸಮಿತಿ ಮತ್ತು ತಾಲ್ಲೂಕು ಪಂಚಾಯತಿಗಳು

(ಈ) ಜಿಲ್ಲಾ ಪಂಚಾಯ್ತು ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳು

(ಬಿ) ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು

14

ಈ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಬಲವರ್ಧನೆಗೆ ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಪಕ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ 1992 ರಲ್ಲಿ 74 ನೇ ಸಂವಿಧಾನ ತಿದ್ದುಪಡಿಯನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು. ಇದು ನಗರಪಾಲಿಕೆ ಕಾಯ್ದೆಯಿಂದ ಹೆಸರು ಪಡೆದು 1, 1993 ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿದೆ.

74ನೇ ತಿದ್ದುಪಡಿಯ ಮುಖ್ಯ ನಿಯಮಗಳು

- (1) 243-P ವಿಧಿ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಪ್ರತಿಗಳ ಮುನಿಸಿಪಾಲಿಟಿ ಮೆಟ್ರೋ ಪಾಲಿಟಿಸ್ ಪ್ರದೇಶ ಮುಂತಾದ ಪದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.
- (2) 243-Q ವಿಧಿ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ (a) ನಗರ ಪಂಚಾಯ್ತಿ (b) ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ (c) ನಗರ ಪಾಲಿಕೆ ರಚನೆಯಾಗಬೇಕು
- (3) 243-R ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ವಾರ್ಡ್‌ಗಳಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಬೇಕು. ಇತರ ಕೆಲವರು ಸದಸ್ಯರಾಗಲು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗ ಕಾನೂನು ಮಾಡಬಹುದು. ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಆಡಳಿತದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಅನುಭವ ಹೊಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಸದಸ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಇವರಿಗೆ ಮತದಾನದ ಹಕ್ಕು ಇರುವುದಿಲ್ಲ.
- (4) 243-T ವಿಧಿ ಪ್ರಕಾರ ಗ್ರಾಮೀಣ ಸರ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಇಲ್ಲೂ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜಾತಿ, ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಬುಡಕಟ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರು ಹಾಗೂ ಹಿಂದುಳಿದವರಿಗೆ ಸದಸ್ಯ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಿಡಲು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ.
- (5) ಮೊದಲನೇ ಸಭೆ ಸೇರಿದ ದಿನದಿಂದ 5 ವರ್ಷಗಳ ಇವುಗಳ ಅಧಿಕಾರ ಅವಧಿ. ಇವುಗಳನ್ನು ಅವಧಿ ಮುಗಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರಚಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ವಿಸರ್ಜನೆಯಾದ ಆರು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸಬೇಕು ಎಂದು 243-U ವಿಧಿ ಸ್ಪಷ್ಟ ಪಡಿಸಿದೆ.
- (6) 243-V ವಿಧಿ ಸದಸ್ಯರ ಅನರ್ಹತೆ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸದಸ್ಯರಿಗೆ 21 ವರ್ಷ ತುಂಬಿದರೆ ಅನರ್ಹತೆಗೊಳಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.
- (7) 243-W ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಹಾಗೂ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳನ್ನು ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗ್ರಾಮೀಣ ಸರ್ಕಾರಗಳಂತೆ ಇವುಗಳೂ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ 12 ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ 18 ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಾನೂನು ಮಾಡಲು ಅಧಿಕಾರ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

96.6 ಉಪಸಂಹಾರ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸರ್ಕಾರದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿರುವುದು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. 1950 ರ ದಶಕದಿಂದ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಇವುಗಳ ಬಲವರ್ಧನೆಗೆ ಒಲವು ತೋರಿಸಿರುವುದು ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾದುದು. ಕರ್ನಾಟಕದ 1983 ರ ಕಾಯ್ದೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿತ್ತು. ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ ಮತ್ತು ಮಂಡಲ ಪಂಚಾಯ್ತಿಗಳ ಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಸಮಿತಿ 1989 ರಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಇವುಗಳ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಕೆಲವು ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿತು. ಆದರೆ ಎಸ್. ಬಂಗಾರಪ್ಪ ನೇತೃತ್ವದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರ್ಕಾರ ಜಿಲ್ಲಾ ಮತ್ತು ಮಂಡಲ್ ಪಂಚಾಯ್ತಿಗಳಿಗೆ ಚುನಾವಣೆ ನಡೆಸದೆ ಇವುಗಳಿಗೆ 1992 ರಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತಗಾರರನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು.

96.7 ಮಾದರಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು

---

1. ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ ರಾಜ್ಯ ನೀತಿ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ
2. ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಆಡಳಿತ ವೈಖರಿಯನ್ನು ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಬರೆಯಿರಿ?

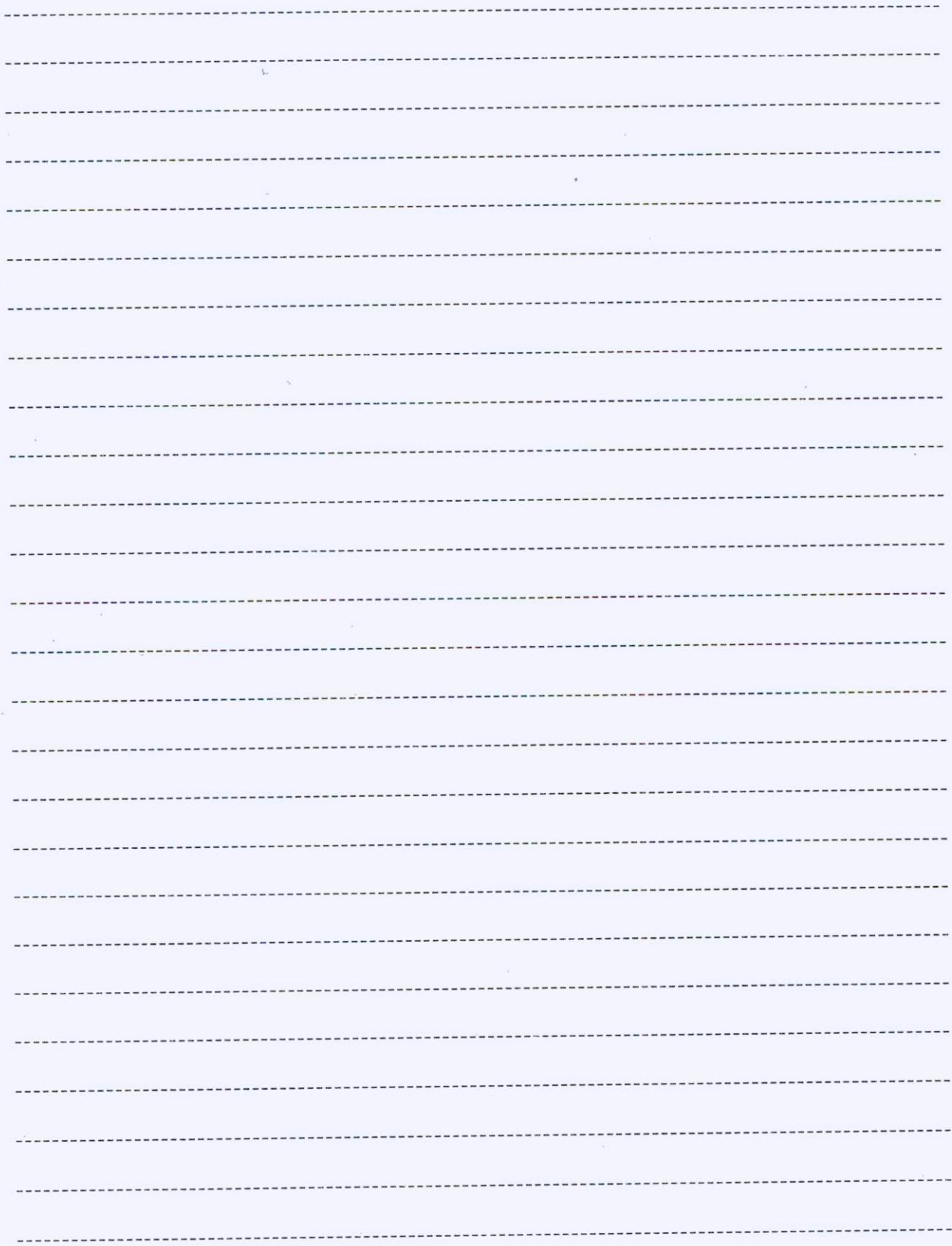

96.8 ಪರಾಮರ್ಶನ ಕೃತಿಗಳು

---

1. Report of Karnataka Taxation Review Committee, (Bangalore 1983)
2. V. Venkata Rao and N. Hazarika Local -Self Government in India (New Delhi, S. Chand & Co.1980)
3. C.P. Bhambri Public Administration in India (Delhi, Vikas 1973)
4. 1983 ರ ಕಾಯ್ದೆಯ 142 ಮತ್ತು 143 ನೇ ಸೆಷನ್‌ಗಳು

ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

ಕೇಂದ್ರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂಬಂಧಗಳು

- 97.0 ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ
- 97.1 ಶಾಸನೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳು
- 97.2 ಆಡಳಿತ ಸಂಬಂಧಗಳು
- 97.3 ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು
- 97.4 ಉಪಸಂಹಾರ
- 97.5 ಮಾದರಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು
- 97.6 ಪರಾಮರ್ಶನ ಕೃತಿಗಳು

97.0 ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕರಡು ಸಂವಿಧಾನದ ಪರಿಶೀಲನೆಯನ್ನು ಮಂಡಿಸುತ್ತಾ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಸಂವಿಧಾನವು ಫೆಡರಲ್ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. "ಅದು ಮಧ್ಯ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು, ಪರಧಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳೂ ಇರುವ ಒಂದು ದ್ವಿ-ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಕೇಂದ್ರ-ರಾಜ್ಯಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂವಿಧಾನವು ವಹಿಸಿರುವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮಾಧಿಕಾರಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಕೇಂದ್ರವು ಸಡಿಲವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಗಳ ಒಂದು ಕೂಟ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಜ್ಯಗಳು ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಅದರ ಏಜೆನ್ಸಿಗಳಲ್ಲ. ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂವಿಧಾನವೇ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದೆ. ಎರಡಕ್ಕೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ ಬರುವುದು ಸಂವಿಧಾನದಿಂದ ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧೀನವಲ್ಲ. ಒಂದರ ಅಧಿಕಾರ ಇನ್ನೊಂದರೊಂದಿಗೆ ಸಂಯೋಜಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಅತಿಯಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಹೇಳಿದರು.

ಕೇಂದ್ರೀಕರಣ ಅತಿಯಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಪುರಸಭೆಗಳ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಆಧಾರವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತೀವ್ರವಾದ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿ ತೀರಾ ಉತ್ತೇಜಿತವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಸಂವಿಧಾನದ ಉದ್ದೇಶ ಏನಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವುದಾಗಿದೆ.

ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವಣ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಅದು ನಿಂತಿರುವ ಒಂದು ಮೂಲಭೂತ ತತ್ವವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಒಕ್ಕೂಟ ತತ್ವ (ಫೆಡರಲಿಸಂ) ದ ಮೂಲತತ್ವವೇನೆಂದರೆ, ಶಾಸಕಾಂಗ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಾಂಗಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ವಿಭಾಗಗೊಂಡಿರುವುದು. ಕೇಂದ್ರವು ಚಾರಿಗೆ ತರುವ ಯಾವುದೇ ಶಾಸನದಿಂದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಂವಿಧಾನದಿಂದಲೇಯೇ ಸಂವಿಧಾನ ಮಾಡುವುದು ಇದನ್ನೇ. ರಾಜ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ಶಾಸಕಾಂಗ ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯಾಂಗಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರವೂ ರಾಜ್ಯಗಳೂ ಸಮಾನವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಇಂಥದೊಂದು ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಯತೆ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಫೆಡರಲ್ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿರುವಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಶಾಸಕಾಂಗ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಾಂಗ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಈ ಸಂವಿಧಾನವು ವಹಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು ನಿಜ. ಶೇಷಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೊಡದೆ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಒಕ್ಕೂಟ ತತ್ವದ ಸಾರವಲ್ಲ.

ಒಕ್ಕೂಟ ತತ್ವದ ಮುಖ್ಯ ಚಿಹ್ನೆ ಇರುವುದು ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೂ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೂ ನಡುವೆ ಶಾಸಕಾಂಗ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಾಂಗಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸಂವಿಧಾನವೇ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಮೈದಾಳಿರುವ ತತ್ವ ಇದೇ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ತಪ್ಪು ಭಾವನೆಗೂ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರದ ಕೈಕೆಳಗೆ ಇಡಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ತಪ್ಪು. ಕೇಂದ್ರವು ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಈ ವಿಭಜನೆಯ ಗಡಿಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನ್ಯಾಯಾಂಗವೂ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ತುಂಬ ಸೂಕ್ತವಾದ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. "ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳು ಸುಧಾರಿಸಬಹುದೇ ಹೊರತು ಬದಲಾಗಿಸಲಾರವು. ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಹೊಸ ವಾದಗಳಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು, ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಬಹುದು. ವಿಭಜನಾ ರೇಖೆಯನ್ನು ಎರಡೂ ಪಕ್ಷದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತುಸು ಅತ್ತಿತ್ತ ನೂಕಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವು ದಾಟಲಾಗದಂತಹ ಅಡ್ಡಗೋಡೆಗಳಿವೆ. ಅವು ಕಿತ್ತು ಪುನರ್ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಲಾಗದ ಹಾಗೆ ಖಚಿತವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಈಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಒಂದು ಕ್ರಮವನ್ನು ಅವರು ಹೇಳಬಹುದೇ ಹೊರತು, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿರುವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ತೆಗೆದು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಕೊಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ".

ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರಿಗೆ ಕರಡು ಸಂವಿಧಾನ ರಚನಾ ಸಮಿತಿಯ ಸಹ ವರ್ತಿಗಳಿಂದ ಬೆಂಬಲ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತೂಕವಾದ, ಮಾತು ನಿಲ್ಲುವಂತಹ ಇತರರಿಂದಲೂ, ಆದರೂ ವಾದವಿವಾದಗಳು ಮುಂದುವರಿದೇ ಇದ್ದುವು. ಅನೇಕ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಇನ್ನು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಅತಿಯಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಸಂವಿಧಾನದ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ತಳಹದಿಯಾಗಬೇಕಾದ ಒಕ್ಕೂಟ ತತ್ವವನ್ನೇ 'ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ತುಂಡರಿಸಲಾಗಿದೆ' ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಉಳಿದಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಮೊದಲು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಜನತೆಗೆ ತಾವು ಕೊಟ್ಟ ಆಶ್ವಾಸನೆ ಭರವಸೆಗಳಿಗಿಂದ ನಾಯಕರು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋದಂತಾಗಿದೆ. ವಂಚನೆ ಮಾಡಿದಂತಾಗಿದೆ ಎಂದೂ ಕೆಲವರು ಭಾವಿಸಿದರು. ಮೊದಲಿನ ರಾಜ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಂತೂ ಸರ್ವಾನುಮತದಿಂದ, ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸ್ವಯಮಾಡಳಿತವುಳ್ಳ ಘಟಕಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ದುರ್ಬಲ ಘಟಕವನ್ನುಳ್ಳ ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸರಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ವಾದಿಸಿದರು.

ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆಯೂ ವಾದ ವಿವಾದಗಳು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಸಭೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಇನ್ನೂ ವಿಶಾಲವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾಯಿತು. ರಾಜಕೀಯ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ವಕೀಲರು ದೇಶದ ಒಳಗೆ ಮತ್ತು ಹೊರಗೆ ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸತೊಡಗಿದರು. ಕೆಲವರ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಸಂವಿಧಾನವು 'ಅರೆ-ಒಕ್ಕೂಟ ರೀತಿಯದು'. ಅದು ಗೌಣವಾದ ಫೆಡರಲ್ ಲಕ್ಷಣಗಳುಳ್ಳ ಘಟಕ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಘಟಕ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಎಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿವೆಯೆಂದರೆ ಸಂವಿಧಾನದ ಒಕ್ಕೂಟ ಲಕ್ಷಣವು, ಒಕ್ಕೂಟ ಸತ್ಯ ಇಲ್ಲದ ಕೇವಲ ತೋರು ಬೇಟೆಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಇತರ ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇವರ ಪ್ರಕಾರ ಅದು ಕೇವಲ ಒಂದು ಹೆಸರು ಮಾತ್ರ ಫೆಡರೇಷನ್ ಆದರೆ ಇತರ ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇವರ ಪ್ರಕಾರ ಅದು ಕೇವಲ ಒಂದು ಹೆಸರು ಮಾತ್ರದ ಫೆಡರೇಷನ್. ಆದರೆ ಇತರ ಕೆಲವರ ಪ್ರಕಾರ ಸಂವಿಧಾನವು ಒಕ್ಕೂಟ ತತ್ವವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸಾರಭೂತವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡಿರುವೆಯೆಂದರೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇದೊಂದು ಫೆಡರಲ್ ಸಂವಿಧಾನವೇ ಸರಿ.

ಈ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಹುಟ್ಟುವುದು ಸಾಂವಿಧಾನಿಕ ತಾತ್ವಿಕರಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕೂಟ ತತ್ವದ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವ ವಿರುದ್ಧ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ಫೆಡರಲಿಸಂ ಎಂದರೆ ಏನು, ಫೆಡರಲ್ ರಾಜ್ಯವೊಂದರಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯ ಅಂಶಗಳಾವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ನಮ್ಮ ಸಂವಿಧಾನ ಫೆಡರಲ್ ಈಗಿವೆಯೆ ಅಲ್ಲವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಫೆಡರಲಿಸಂ ಎಂದರೆ ಏನು? ಗಣಿತ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಸಮೀಕರಣದ ಹಾಗೆ ಸರಕಾರೀ ರಚನೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದಾದ ಒಂದು ಕಟ್ಟು ನಿಟ್ಟಾದ ಕಲ್ಪನೆಯೆ ಅದು? ಇಂಥದೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ತುಂಬ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಫೆಡರಲ್ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿನ ವಿವಿಧತೆಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿನ ಏಕತೆಯೂ ಒಂದುಗೂಡುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ವಿವಿಧತೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಜನಾಂಗ ಅಥವಾ ಭೂಗೋಳ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಏಕತೆಯಾದರೋ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ಗುಂಪುಗಳು, ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗಳ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಹಾಗೂ ಸಮಾನ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪರಂಪರೆಗಳ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಫೆಡರಲ್ ತತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಅಧೀನ ಸಂಬಂಧಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನಾಡುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

1787 ರಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳ ಸಂವಿಧಾನವನ್ನು ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಫೆಡರಲ್ ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ, ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡು, ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪಕ್ಷಗಳ ಸದ್ಭಾವನೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂಘ ಎಂಬಷ್ಟಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅರ್ಥ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರೆ ಒದಗಬಹುದೆಂಬ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಅಂತರ್ಗತ ಅಪಾಯದ ಭೀತಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ರಾಜ್ಯಗಳು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಒಂದು ಸುಧಾರಣೆ ಆಗಿತ್ತದು. ಒಂದು ಯುದ್ಧ ಅಥವಾ ಒಬ್ಬ ಸಮಾನ ಶತ್ರು ಬಂದರೆ ಸಾಕಾಗಿತ್ತು. ಆ ಅಪಾಯದಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಅನೇಕಾನೇಕ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ರಾಜ್ಯಗಳ ಗುಂಪು ಕೂಡಿ ಒಂದಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಅಪಾಯ ಹರಿದು ಹೋದ ಕ್ಷಣವೇ ಈ ಕೂಟವು ಕರಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹಿಂದಿನ ಬಿಡಿಪದ್ಧತಿಯೇ ಮತ್ತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಕೂಟದ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅಧಿಕಾರಗಳುಳ್ಳ ಹೊಸ ಸರಕಾರ ಯಾವುದು ರಚಿತವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸಡಿಲವಾಗಿ ಹೆಣೆದ ರಾಜ್ಯಗಳ ಕೂಟಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರೀಸಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಅವು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಖಾಯಂ ಆಗಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸಮಾನ ಶತ್ರುವಿನೆದುರು ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರೀಸಿನ ನಗರಗಳು ಆಗಾಗ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಮಿತ್ರತ್ವದಿಂದ ಒಂದುಗೂಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಬೆಸುಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣದ್ದಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಕೂಟಗಳ ರಚನೆಗೆ ಇದ್ದ ಕಾರಣಗಳೇ ಮಧ್ಯ ಯುಗದಲ್ಲೂ ಮುಂದುವರಿದು, ಸ್ವಿಸ್ ಮತ್ತು ಜರ್ಮನ್ ಸಂಧಿ ಸಂಬಂಧಗಳಂತಹ ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಒಕ್ಕೂಟಗಳ ರಚನೆಗೆ ಕಾರಣವಾದವು.

1787 ರಲ್ಲಿ ಅಮೇರಿಕಾ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಒಂದು ಫೆಡರಲ್ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಿ ಉದಯಿಸಿತು. ಇದು ಫೆಡರೇಷನ್ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿತು. ಯುನೈಟೆಡ್ ಸ್ಟೇಟ್ಸ್ ಒಂದು ನೂತನ ತತ್ವದ ಮೇಲೆ ಆಧಾರಗೊಂಡ ಒಂದು ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತ ತತ್ವವೇ ಆ ನೂತನ ತತ್ವ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಎರಡು ಸರ್ಕಾರಗಳೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ನೂತನ ತತ್ವ ಅದು. ಹೀಗಾಗಿ 1787 ರವರೆಗೆ ಪಕ್ಷಗಳ ಸದ್ಭಾವನೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ರಾಜ್ಯಗಳ ಕೂಟ ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನನ್ನು ಹೇಳದಿದ್ದ ಫೆಡರಲ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು, ಅದಾದ ಮೇಲೆ ಹೊಸದೊಂದು ಅರ್ಥವನ್ನೇ ರೂಡಿಗೆ ತಂದಿತು. ಅದೇ ಇಂದು ನಾವು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಅರ್ಥ.

ಮೇಲಿನ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಒಕ್ಕೂಟ ತತ್ವವನ್ನು ವಿಶಾಲಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪರಿೀಕ್ಷಿಸಿದಾಗ ಸಂವಿಧಾನದ ಒಕ್ಕೂಟ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಯಾವುದೇ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇಲ್ಲ. ಸಂವಿಧಾನದ ಒಕ್ಕೂಟ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಾ ಮುಂದುವರಿದಂತೆ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

97.1 ಶಾಸನೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳು

ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಶಾಸನೀಯ ಅಧಿಕಾರಗಳ ವಿಭಜನೆಯನ್ನು ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಕಾಣಬಹುದು. 7 ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು XI ನೇ ಭಾಗದ ಒಂದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿರುವ 245 ರಿಂದ 255 ರವರೆಗಿನ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು VI ನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ 200 ಹಾಗೂ 201 ನೇ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದು.

- (1) 245 ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿರುವ (2) ನೇ ಉಪವಿಧಿ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನು ತನ್ನ ಎಲ್ಲೆ ಮೀರಿ ಚಾರಿಯಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅನೂರ್ಜಿತ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬಾರದು.
- (2) 246 ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿರುವ (4) ನೇ ಉಪವಿಧಿ ಅನ್ವಯ, ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನು ಮಾಡಬಹುದು.
- (3) ಕೇಂದ್ರದ ಕಾನೂನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಸತ್ತು ಹೆಚ್ಚುವರಿ ನ್ಯಾಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬಹುದೆಂದು 247 ನೇ ವಿಧಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.
- (4) ಸಂಯುಕ್ತ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ, ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸದೇ ಇರುವ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಮೇರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಈ ನಿಯಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನದ 248 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ರೆಸಿಡ್ಯೂಯರಿ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.
- (5) ಸಂವಿಧಾನದ 249 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ, ರಾಜ್ಯ ಸಭೆಯು 2/3 ರಷ್ಟು ಬಹುಮತದಿಂದ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಸಭೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಇಂತಹ ನಿರ್ಣಯ ಒಂದು ವರ್ಷ ಚಾರಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಈ ನಿರ್ಣಯದ ಮುಂದುವರಿಕೆಗೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ರಾಜ್ಯಸಭೆ ತನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಡಬಹುದು. ಈ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ 1950 ಮತ್ತು 1951 ರಲ್ಲಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸಂಪತ್ತು ರಾಜ್ಯಸಭೆಯಂತೆ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು. ಮತ್ತೆ 1986 ರ ಆಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಸಭೆ ಈ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು. ಮತ್ತೆ 1986 ರ ಆಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಸಭೆ ಈ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿತು. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕೇಂದ್ರದ ಆಡಳಿತ ಪಕ್ಷ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಈ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ದುರುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ರಾಜ್ಯಸಭೆಗೆ ಇಂತಹ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಸಮಂಜಸವಲ್ಲ. ಕೆ. ಸಂತಾನಮ್ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯ

ಸರ್ಕಾರಗಳು ಈ ವಿಧಿಯನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಬಹುದು. ನಾಮಪಂಥೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಡಿ.ಎಂ.ಕೆ. ಮತ್ತು ಎ.ಐ.ಎ.ಟಿ.ಎಂ.ಕೆ. ಪಕ್ಷಗಳೂ ಈ ವಿಧಿಯನ್ನು ರದ್ದು ಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿವೆ.

- (6) 250ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ, ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾನೂನು ಮಾಡಲು ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ.
- (7) ಸಂವಿಧಾನದ 249 ಮತ್ತು 250 ನೇ ವಿಧಿಗಳ ನಿಯಮಗಳು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು 251 ನೇ ವಿಧಿ ತಿಳಿಸಿದರೂ ಈ ಎರಡು ವಿಧಿಗಳ ಅನ್ವಯ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗ ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನುಗಳ ನಡುವೆ ಸಾಮರಸ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ರಾಜ್ಯದ ಕಾನೂನಿಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ಅಥವಾ ನಂತರ ಸಂಸತ್ತಿನ ಕಾನೂನು ಅಂಗೀಕೃತವಾದರೂ ಜಾರಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.
- (8) ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ರಾಜ್ಯಗಳು ತಮಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಂಸತ್ತು ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬಹುದು. 252 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡುವ ಕಾನೂನು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಇಂತಹ ಕಾನೂನನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಇದೆ. ಈ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಸಂಸತ್ತು ಅನೇಕ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದೆ.
- (9) ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ಅಥವಾ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಅಥವಾ ದೇಶದ ಯಾವುದಾದರೂ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ಕಾನೂನು ಮಾಡಲು 253 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಸಂಸತ್ತು ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದಿದೆ.
- (10) 254(1) ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ರಾಜ್ಯದ ಕಾನೂನು ಸಂಸತ್ತಿನ ಕಾನೂನಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗ ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನುಗಳು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಸಂಸತ್ತಿನ ಕಾನೂನು ಜಾರಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. (2) ನೇ ಉಪವಿಧಿ ಅನ್ವಯ, ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯಶಾಸಕಾಂಗ ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನು, ಇದೇ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ಈ ಕಾನೂನನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡುವ ಅಥವಾ ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಇದೆ.
- (11) ರಾಜ್ಯಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಕೆಲವು ಮಸೂದೆಗಳು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಕಂಡುಬಂದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ತೀರ್ಮಾನಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು 200 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಬಹುದು. 201 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅಂತಹ ಮಸೂದೆಗೆ ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು ಅಥವಾ ತಡೆ ಹಿಡಿಯಬಹುದು ಅಥವಾ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗದ ಪುನರ್ ಪರಿಶೀಲನೆಗೆ ವಾಪಸ್ಸು ಕಳುಹಿಸಬಹುದು. ಆರು ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಈ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗವು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯ ಅಂಗೀಕಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದಾಗ ಅವರು ತಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು ಅಥವಾ ನಿರಾಕರಿಸಬಹುದು. ಅಂದರೆ, ರಾಜ್ಯಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಕೆಲವು ಮಸೂದೆಗಳನ್ನು ಅನುರೋಧಿಸುವ ವಿಚಾರ ಅಧಿಕಾರ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 200 ಮತ್ತು 201 ನೇ ವಿಧಿಗಳು ಅಧಿಕಾರ ವಿಭಜನೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ಗ್ರಾನವಿಲ್ಲೆ ಆಸ್ಟಿನ್ ವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಶಾಸನೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಘರ್ಷಣೆಗಳು ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 1967 ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷದ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯತೆ ಭಾರತ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ಕುಂಟಿತೆಗೊಂಡಿತು. ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸೇತರ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಇವುಗಳು ತಮ್ಮ ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಲು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಗೆ ಹೋರಾಟ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವು. 1969 ರಲ್ಲಿ ತಮಿಳು ನಾಡಿನ ಡಿ.ಎಂ.ಕೆ. ಸರ್ಕಾರ ರಾಜ ಮುನ್ನಾರ್ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿ, ಕೇಂದ್ರ-ರಾಜ್ಯಗಳ

ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಲವರ್ಧನೆಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡುವಂತೆ ಕೇಳಿತು. ಮದ್ರಾಸ್ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಾಗಿದ್ದ ಪಿ.ವಿ. ರಾಜಮನ್ನ್ಯಾರ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನೆಮಕಗೊಂಡ ಈ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಮಾಜಿ ಕುಲಪತಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ವಾಮಿ ಮೊದಲಿಯಾರ್ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ್ ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ಮಾಜಿ ಮುಖ್ಯ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಚಂದ್ರರೆಡ್ಡಿ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ನೇಮಕವಾದರು. ಈ ಸಮಿತಿ ಕೂಲಂಕುಷವಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ-ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂಬಂಧಿ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ, ತನ್ನ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ 293-ಪುಟಗಳ ವರದಿಯನ್ನು ಡಿ.ಎಂ.ಕೆ. ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ 1971 ರಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳು ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಇವೆ:

- 1) ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸದೇ ಇರುವ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿತು.
- 2) ಸ್ಟಾಕ್ ಎಕ್ಚೇಂಜುಗಳು, ತೈಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಮತ್ತು ಖನಿಜ ತೈಲ ಮೂಲಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಚೀನ ಹಾಗೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ಮಾರಕಗಳು ಮತ್ತು ದಾಖಲೆಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿತು.
- 3) ವಿವಾಹ ವಿಚ್ಛೇದನ, ಕಾರ್ಮಿಕ ಸಂಘಗಳು, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕ ವಿವಾದಗಳು, ಉದ್ಯೋಗ ಹಾಗೂ ನಿರುದ್ಯೋಗ, ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆ, ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿ, ಬೆಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಭದ್ರತೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಮೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿತು.
- 4) ಸಂವಿಧಾನದ 200 ಹಾಗೂ 201 ನೇ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ರದ್ದು ಮಾಡುವಂತೆ ಸಲಹೆ ನೀಡಿತು.

ರಾಜಮನ್ನ್ಯಾರ್ ಸಮಿತಿಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಕರುಣಾ ನಿಧಿ ಸರ್ಕಾರ ಕೆಲವು ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ, ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಶಾಸನೀಯ ಅಧಿಕಾರ ಬೇಕೆಂದು ವಾದಿಸಿತು. ರಾಜ್ಯಶಾಸಕಾಂಗಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ಮಸೂದೆಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಬಾರದೆಂದು 1974 ರಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿತು. ಅಲ್ಲದೆ, ರಾಜ್ಯಗಳ ಚುನಾವಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಶಾಸಕಾಂಗಗಳೇ ಮಾಡಲು ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಕೋರಿತು.

ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದ ವಾಮಪಂಥೀಯ ಸರ್ಕಾರ ಡಿಸೆಂಬರ್ 1, 1977 ರಂದು ಕೈಪಿಡಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ, ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಗೆ ಅನೇಕ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿತು. ಇದು ಕೂಡ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ರೆಸಿಡ್ಡೂಯರಿ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿತು. 249 ನೇ ವಿಧಿಯನ್ನು ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಗೆ ವರ್ಗಾಹಿಸಬಾರದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿತು. 200 ಮತ್ತು 201 ನೇ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ರದ್ದುಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಇದು ಸಹ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿತು.

ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದ ಕೆಲವು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ರಾಜಮನ್ನ್ಯಾರ್ ಸಮಿತಿಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದ ಸಲಹೆಗಳನ್ನಾಗಲೀ ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿಲ್ಲ. ದೇಶದ ಐಕ್ಯತೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಶಾಸನ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಇರುವುದು ಅಗತ್ಯವೆಂದು ಕಂಡು ಬಂದರೂ, ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಶಾಸನೀಯ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು ನ್ಯಾಯಬದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಕೇಂದ್ರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಗ್ರ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ 1983 ರಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿಯ ಆಯೋಗವನ್ನು ನೇಮಿಸಿತು. ಸುಪ್ರೀಂ ಕೋರ್ಟಿನ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ, ಆರ್.ಎಸ್. ಸರ್ಕಾರಿಯ ಅವರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ನೇಮಕವಾದ ಈ ಆಯೋಗದಲ್ಲಿ ಬಿ. ಶಿವರಾಮನ್ ಹಾಗೂ ಎಸ್.ಆರ್. ಸೆಸ್ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಇದು ತನ್ನ ವರದಿಯನ್ನು ಅಕ್ಟೋಬರ್ 27, 1987 ರಂದು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ಇದರ ವರದಿಯು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಶಾಸನೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಕಾರ ಹಾಗೂ ಸಮನ್ವಯ ಇರಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಆಯೋಗವು ಕೂಡ ಬಲಿಷ್ಠ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದರಿಂದ, ಶಾಸನೀಯ ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಆದರೂ, ಕೆಳಕಂಡ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ:

1) ತೆರಿಗೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ರೆಸಿಡ್ಯೂಯರಿ ಶಾಸನೀಯ ಅಧಿಕಾರ ಸಂಸತ್ತಿನಲ್ಲೇ ಇರಬೇಕು ಮತ್ತು ಉಳಿದ ರೆಸಿಡ್ಯೂಯರಿ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸಮವರ್ತಿಪಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸಬೇಕು.

2) ರಾಷ್ಟ್ರದ ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ನಿಯಮವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ಕೇಂದ್ರವು ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯವಾದ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾನೂನು ಮಾಡಿ, ಉಳಿದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯಗಳು ಕಾನೂನು ಮಾಡಲು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ, ಸಮವರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಕಾನೂನು ರಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರಾಜ್ಯಗಳೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಬೇಕು.

3) ಸಂವಿಧಾನದ 252(1) ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ, ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಸತ್ತು ಮಾಡಿದ ಕಾನೂನು ಮೂರು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಮುಂದುವರಿಯಬಾರದು.

97.2 ಆಡಳಿತ ಸಂಬಂಧಗಳು

ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಆಡಳಿತ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ XI ನೇ ಭಾಗದ ಎರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಇತರ ಕೆಲವು ವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

- (1) 256 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಾಂಗಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವಾಗ ಸಂಸತ್ತಿನ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರವು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. 257 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ, ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸುವಾಗ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಕಾರ್ಯಾಂಗಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅಡಚಣೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬಾರದು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಕೇಂದ್ರವು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ನಿರ್ದೇಶನ ಕೊಡಬಹುದು. ರಾಜ್ಯದೊಳಗೆ ರೈಲುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ಕೇಂದ್ರ ಆದೇಶ ನೀಡಬಲ್ಲದು. ಈ ಎರಡು ವಿಧಿಗಳು ಫೆಡರಲ್ ತತ್ವವನ್ನು ಕುಂಠಿಗೊಳಿಸಿ ರಾಜ್ಯಗಳು ಕೇಂದ್ರದ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನೇಕ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸೇತರ ಪಕ್ಷಗಳು ಈ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿವೆ.
- (2) 258 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ರಾಜ್ಯದ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಕೇಂದ್ರದ ಕಾರ್ಯಾಂಗಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಬಹುದು. ಅದೇ ರೀತಿ, ಕೇಂದ್ರದ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದು ರಾಜ್ಯವು ತನಗೆ ಸೇರಿದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಬಹುದೆಂದು 258 A ವಿಧಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.
- (3) 262ನೇ ವಿಧಿ ಪ್ರಕಾರ, ಅಂತರ ರಾಜ್ಯಗಳ ಜಲವಿವಾದಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಕಾನೂನು ರಚಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಸಂಸತ್ತಿಗೆ ಇದೆ.
- (4) ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಸಮನ್ವಯ ಉಂಟು ಮಾಡಲು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅಂತರರಾಜ್ಯ ಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು. 1954 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ರಚಿಸಿದರು. ಕೇಂದ್ರದ ಆರೋಗ್ಯ ಮಂತ್ರಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುವ ಈ ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಪಂಚಾಯತ್ ರಾಜ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. 1968 ರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಮಾರಾಟ ತೆರಿಗೆ ಮಂಡಳಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆರೋಗ್ಯ ಕೇಂದ್ರ ಮಂಡಲಿ, ಭಾರತದ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕೇಂದ್ರ ಮಂಡಲಿ ಮತ್ತು ಹೋಮಿಯೋಪತಿ ಕೇಂದ್ರ ಮಂಡಲಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ನೈಜವಾದ ಆಡಳಿತ ಬಾಂಧವ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮನ್ವಯ ಉಂಟುಮಾಡಲು ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಅಂತರ ರಾಜ್ಯ ಮಂಡಳಿಯನ್ನು ರಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗ, ಇದರ ಅಧ್ಯಯನ ತಂಡ, ರಾಜಮನ್ಯಾರ್ ಸಮಿತಿ, ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರದ ಆಯೋಗ ಸಲಹೆ ಮಾಡಿವೆ. ಆಡಳಿತ ಸುಧಾರಣಾ ಆಯೋಗದ ಸಲಹೆ ಪ್ರಕಾರ, ಪ್ರಧಾನಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗುವ ಈ ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರದ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಗೃಹಸಚಿವರು, ಲೋಕಸಭೆಯ

ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ ನಾಯಕ ಹಾಗೂ ಐದು ವಲಯ ಮಂಡಲಿಗಳಿಂದ ಐವರು ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಇರಬೇಕು. ಸರ್ಕಾರಿಯ ಆಯೋಗದ ಪ್ರಕಾರ, ಅಂತರರಾಜ್ಯ ಮಂಡಲಿಯು ಜನರಲ್ ಬಾಡಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾಯಿ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರಬೇಕು. ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗುವ ಜನರಲ್ ಬಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರದ ಎಲ್ಲ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅಥವಾ ಕೇಂದ್ರ-ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಕೇಂದ್ರ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಸದಸ್ಯರಾಗಿರಬೇಕು. ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಯಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆರು ಮಂದಿ ಕೇಂದ್ರ ಕ್ಯಾಬಿನೆಟ್ ಸಚಿವರು ಸದಸ್ಯರಾಗಿರಬೇಕು. 1990 ರ ಜೂನ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಂತರರಾಜ್ಯ ಮಂಡಲಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಪ್ರಕಟಣೆ ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಮೊದಲಸಭೆ ನವದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಟೋಬರ್ 10, 1990 ರಂದು ನಡೆಯಿತು. ಸರ್ಕಾರಿಯ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಅದೇ ವರ್ಷದ ಡಿಸೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಅಂತರರಾಜ್ಯ ಮಂಡಲಿಯ ಉಪಸಮಿತಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ನೇಮಿಸಿತು. 263 ನೇ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಂತರರಾಜ್ಯ ಮಂಡಲಿಯ ಮೂರು ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

- (ಅ) ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಉಂಟಾಗುವ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಸೂಚಿಸುವುದು
- (ಆ) ಅನೇಕ ಅಥವಾ ಎಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಯಾವುದಾದರೂ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವುದು. ಮತ್ತು
- (ಇ) ಅಂತ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ನೀತಿ ನಿರೂಪಣೆ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದು.
- (5) ಸಂವಿಧಾನದ 301, 302, 303, ಮತ್ತು 304 ನೇ ವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಹಾಗೂ ವಾಣಿಜ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರಲು ಸಂಸತ್ತು ಅಂತರರಾಜ್ಯ ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಮಿತಿಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದೆಂದು 307 ನೇ ವಿಧಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. 1997 ರ ಜನವರಿಯವರೆಗೆ ಇಂತಹ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ರಚಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.
- (6) ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಸೇವೆಗಳಾದ ಐ.ಎ.ಎಸ್. ಐ.ಪಿ.ಎಸ್. ಮತ್ತು ಐ.ಎಫ್.ಎಸ್. ಕೇಂದ್ರ ಲೋಕಸೇವಾ ಆಯೋಗದಿಂದ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ನೇಮಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳ ವೇತನ ಮತ್ತು ಭತ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ.
- (7) 355ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಬಾಹ್ಯ ಆಕ್ರಮಣದಿಂದ ಮತ್ತು ಆಂತರಿಕ ಗಲಭೆಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ರಾಜ್ಯಗಳು ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರವೂ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಇದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ ಸಂವಿಧಾನಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆಯದೇ ಇದ್ದಾಗ ಅಥವಾ ಇನ್ನಿತರ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು 356 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ವಜಾ ಮಾಡಿ, ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಆಡಳಿತ ಘೋಷಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕಿದೆ.
- (8) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಚಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅಧಿಕಾರ ಚಲಾಯಿಸುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೇಂದ್ರವು ಸೂಚನೆ ಕೊಡಬಲ್ಲದು ಎಂದು 353 ನೇ ವಿಧಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.
- (9) ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗಗಳ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಂದ್ರ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೂಚನೆ ನೀಡಬಹುದೆಂದು 339 (2) ನೇ ವಿಧಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.
- (10) ರಾಜ್ಯದೊಳಗೆ ಶಿಸ್ತು ಮತ್ತು ಕಾನೂನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪೊಲೀಸ್ ಪಡೆಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ರವಾನಿಸಬಹುದು. ಕೇಂದ್ರದ ಮೀಸಲು ಪೊಲೀಸ್

ಪಡೆ ಮತ್ತು ಗಡಿ ಭದ್ರತಾ ಪಡೆಗಳನ್ನು ಗಲಭೆಗಳಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ, ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು. 1949 ರಲ್ಲಿ ಚಾರಿಂಗ್ ಬಂದ ಕೇಂದ್ರ ಮೀಸಲು ಪೋಲೀಸ್ ಪಡೆ ಕಾಯ್ದೆ ಪ್ರಕಾರ, ಈ ಪಡೆಯನ್ನು ದೇಶಾದ್ಯಂತ ಬಳಸಬಹುದು. ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಪಕ್ಷಗಳು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಈ ಪೋಲೀಸ್ ಪಡೆಯ ಬಳಕೆ ಘರ್ಷಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 1968 ರಲ್ಲಿ ಕೇರಳ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಸರ್ಕಾರದ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕೇಂದ್ರವು ಸಿ.ಆರ್. ಪಿ.ಎಫ್ ನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಇ.ಎಂ. ಎಸ್. ನಂಬೂದಿರಿವಾದ್ ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಮಾರ್ಚ್ 24, 1969 ರಂದು ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದ ದುರ್ಗಾಪುರ ಉಕ್ಕು ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಆಡಳಿತ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ಚುಳುವಳಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ನೌಕರರ ಮೇಲೆ ಸಿ.ಆರ್.ಪಿ.ಎಫ್. ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದಾಗ 60 ಜನರು ಗಾಯಗೊಂಡರು. ಈ ರಾಜ್ಯದ ಗೃಹಮಂತ್ರಿ ಕೇಂದ್ರದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಟೀಕಿಸಿ, ತನ್ನ ಪೋಲೀಸ್ ಪಡೆಯನ್ನು ತಕ್ಷಣ ವಾಪಸ್ಸು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅಗ್ರಹಪಡಿಸಿದರು.

ಯಾವುದೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅದರ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕೇಂದ್ರವು ತನ್ನ ಪೋಲೀಸ್ ಪಡೆಯನ್ನು ರವಾನಿಸಬಾರದೆಂದು ರಾಜ ಮನ್ಯಾರ್ ಸಮಿತಿ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿತು. ತಮಿಳು ನಾಡಿನ ಅಣ್ಣಾ ಡಿ.ಎಂ.ಕೆ. ಸರ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಸರ್ಕಾರಗಳು 1977 ರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೆ ನೀಡಿ, ಕೇಂದ್ರವು ತನ್ನ ಪೋಲೀಸ್ ಪಡೆಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಬಾರದೆಂದು ಹೇಳಿದವು. ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಪೋಲೀಸ್ ಪಡೆಯನ್ನು ರವಾನಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ರಾಜ್ಯದೊಡನೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ಸಮಾಲೋಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಸರ್ಕಾರದ ಆಯೋಗ ತಿಳಿದಿಸಿದರೂ, ಪೂರ್ವ ಸಮಾಲೋಚನೆ ಕಡ್ಡಾಯವಲ್ಲ ಎಂದು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪಟ್ಟಿದೆ.

97.3 ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು

ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಸಂವಿಧಾನದ XIIನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ತಮ್ಮ ಆದಾಯಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಮೇಲಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ 7ನೇ ಅನುಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೇಂದ್ರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ 22, 31,32,35, 36,37,38,39 ಮತ್ತು 40 ನೇ ವಿಷಯಗಳು ಹಾಗೂ 82 ರಿಂದ 92 B ವರೆಗಿನ ವಿಷಯಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ತೆರಿಗೆ ವಿಧಿಸುವ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ 45 ರಿಂದ 63 ರವರೆಗಿನ ವಿಷಯಗಳು ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳು ವಿಧಿಸುವ ತೆರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆ. ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ 19 ಆದಾಯ ಮೂಲಗಳಿದ್ದರೂ, ಹಣಕಾಸು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿಲ್ಲ.

268 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಕೆಲವು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವಿಧಿಸಿದರೆ, ರಾಜ್ಯಗಳು ಅವುಗಳನ್ನು ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಸ್ಕ್ವಾಂಪ್ ಡ್ಯೂಟಿ ಮತ್ತು ಔಷಧಿಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಮೇಲೆ ಹಾಕುವ ತೆರಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ. 269 ನೇ ವಿಧಿ ಪ್ರಕಾರ ಕೆಲವು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ವಿಧಿಸಿ, ತಾನೇ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಂಚುತ್ತದೆ. ರೈಲುದರ ಮತ್ತು ಸರಕುಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸುವ ತೆರಿಗೆ, ರೈಲು ಅಥವಾ ಸಮುದ್ರ ಅಥವಾ ವಿಮಾನಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವವರ ಮೇಲೆ ಹಾಗೂ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸುವ ಟರ್ಮಿನಲ್ ಟ್ಯಾಕ್ಸ್ ಆಸ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸುವ ಎಸ್ಟೇಟ್ ಸುಂಕ (ಕೃಷಿ ಭೂಮಿ ಹೊರತು) ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮಾರಾಟ, ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಜಾಹಿರಾತುಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಧಿಸುವ ತೆರಿಗೆ ಮುಂತಾದವು. 270 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ವಿಧಿಸಿ ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆಯ ಶೇಕ 85 ರಷ್ಟು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. 271 ನೇ ವಿಧಿ ಪ್ರಕಾರ 269 ಮತ್ತು 270 ನೇ ವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ಸುಂಕಗಳ ಅಥವಾ ತೆರಿಗೆಗಳ ಸರ್ ಚಾರ್ಜನ್ನು ಸಂಸತ್ತು ವಿಧಿಸಬಹುದು. ಇಂತಹ ಸರ್ ಚಾರ್ಜ್ ಭಾರತ ಸಮಚ್ಛಿ ನಿಧಿಯ ಭಾಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಮತ್ತೆಕೆಲವು ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ವಿಧಿಸಿ, ವಸೂಲಿ ಮಾಡಿ ತಾನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ರೈಲು, ಪೋಸ್ಟ್ ಮತ್ತು ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ಟೆಲಿಫೋನ್, ವೈರ್ಲೆಸ್, ಕಾರ್ಪೋರೇಷನ್ ಲ್ಯಾಕ್ಸ್ ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಬಂದ ತೆರಿಗೆಗಳು ಕೇಂದ್ರದ ಮೂಲಗಳಿಗೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಮುಖ್ಯ ಆದಾಯ ಬಾಬುಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆ.

ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ವಿಧಿಸುವ ತೆರಿಗೆಗಳು ಶೇಕಡ 67 ರಷ್ಟು ಇದ್ದರೆ, ರಾಜ್ಯಗಳ ಪಾಲು ಶೇಕಡ 33 ರಷ್ಟಿದೆ. ಹೆಚ್ಚು ಆರ್ಥಿಕ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುದಾನಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. 273 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಸಹಾಯ ಬೇಕಾಗಿರುವ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಅನುದಾನ ಕೊಡಬಹುದು. 282 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುದಾನ ಕೊಡಬಹುದು. ಬರಗಾಲ, ಪ್ರವಾಹ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಕೋಪಗಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯಗಳು ಒಳಗಾದಾಗ ಈ ವಿಧಿ ಪ್ರಕಾರ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಹಣ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬಹುದು. ಯೋಜನಾ ಅನುದಾನಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೊಡಲು ಈ ವಿಧಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಯೋಜನಾ ಆಯೋಗ ಇಂಥ ಅನುದಾನಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಯೋಜನಾ ಅನುದಾನ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರದ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಅನುಸಾರ ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಡುವುದರಿಂದ, ರಾಜ್ಯಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇಂದ್ರವು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಶೇಕಡ 30 ರಷ್ಟು ಅನುದಾನ ನೀಡಿದರೆ, ಶೇಕಡ 70 ರಷ್ಟು ಸಾಲದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇದು ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಾಲದ ಹೊರೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷ ಗುಂಪಿನ ರಾಜ್ಯಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಶೇಕಡ 90 ರಷ್ಟು ಅನುದಾನ ಮತ್ತು ಶೇಕಡ 10 ರಷ್ಟು ಸಾಲಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಶೇಷ ರಾಜ್ಯಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಈಶಾನ್ಯದ 7 ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು, ಜಮ್ಮು-ಕಾಶ್ಮೀರ್ ಹೀಮಾಚಲ ಪ್ರದೇಶ, ಸಿಕ್ಕಿಂ ಮತ್ತು ಅಸ್ಸಾಂಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. 1990-91 ರಿಂದ ಅಸ್ಸಾಂಗೆ ಈ ಸೌಲಭ್ಯ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹಣ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು 1968 ರಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿದ ಗಾಡ್ಲೀಲ್ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿ ಅದರ ಅನ್ವಯ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಧನವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ವಿವಿಧ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ಕೇಂದ್ರದ ಆಡಳಿತ ಪಕ್ಷ ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಾಯ ಧನ ನೀಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳುಂಟು. ನವೆಂಬರ್ 1979 ರಲ್ಲಿ ಹರಿಯಾಣ, ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶ, ಬಿಹಾರ್ ಮತ್ತು ರಾಜಸ್ಥಾನ ಸರ್ಕಾರಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಗೆ ಮನವಿ ಸಲ್ಲಿಸಿ, ಚರಣ್‌ಸಿಂಗ್ ನೇತೃತ್ವದ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಕ್ಷಾಮ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಧನಸಹಾಯ ನೀಡುವುದರಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯ ಎಂದು ಆಪಾದಿಸಿದವು. ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳು ಹಣದ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಓವರ್ ಡ್ರಾಫ್ಟ್‌ಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ಮಧ್ಯಾವಧಿ ಸಾಲಗಳಾಗಿ 1985 ರ ಜುಲೈನಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ, ಈ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿತು.

ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಹಣಕಾಸು ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಲು, 280 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವನ್ನು 5 ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಅಥವಾ ಮೊದಲೇ ನೇಮಿಸಬಹುದು. ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗವು ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಅಥವಾ ಕೆಲವು ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಮೂರನೆ ಹಾಗೂ ಏಳನೇ ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗಗಳು ಮಾಡಿದ ಕೆಲವು ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. 1984-1985 ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಎಂಟನೇ ಆಯೋಗದ ಅಂತಿಮ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ. 1984 ರಲ್ಲಿ ಎಂಟನೇ ಆಯೋಗ ತನ್ನ ವರದಿಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ, 1984 ರಿಂದ 1989 ರವರೆಗೆ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ತೆರಿಗೆ, ಸುಂಕ ಸಹಾಯ ಧನ ರೂಪದಲ್ಲಿ 38,500 ಕೋಟಿ ರೂಗಳ ವರ್ಗಾವಣೆ ಶಿಫಾರಸ್ಸು ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಒಪ್ಪಿತು. ಅಲ್ಲದೆ 1990-95 ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆದಾಯ ಕೆರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹದ ಮೊತ್ತದಲ್ಲಿ ಶೇಕಡ 85 ರಷ್ಟನ್ನು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಎಕ್ಸಿಸ್ ತೆರಿಗೆಯ ನಿವ್ವಳ ಸಂಗ್ರಹದ ಶೇಕಡ 45 ರಷ್ಟನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಒಂಬತ್ತನೇ ಆಯೋಗ ಮಾಡಿದ ಶಿಫಾರಸ್ಸನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಒಪ್ಪಿತು. ಹತ್ತನೇ ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗ 1995 ರಿಂದ 2000 ರವರೆಗೆ ತನಖೆಯ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿತು. ಕೇಂದ್ರದ ತೆರಿಗೆ ಆದಾಯ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಶೇ. 29 ರಷ್ಟನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿತು. ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಇದನ್ನು 1997-98 ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದಿತು. ಹೆಚ್ಚು ಹಣಕಾಸು ಅಧಿಕಾರ ಪಡೆದಿರುವ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ, 360 ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ ಆರ್ಥಿಕ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಿ, ರಾಜ್ಯಗಳ ಹಣಕಾಸು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಆಯೋಗ ಅನೇಕ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಳಕಂಡವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ.

- 1) ಕಾರ್ಪೋರೇಷನ್ ತೆರಿಗೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಬೇಕು.
- 2) ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅಲ್ಪ ಕಾಲಾವಧಿಗೆ ಆದಾಯ ತೆರಿಗೆ ಮೇಲೆ ಸರ್ ಚಾರ್ಜ್‌ನ್ನು ವಿಧಿಸಬಹುದಾದರೂ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಅನಗತ್ಯವಾಗಿ ಸರ್ ಚಾರ್ಜ್‌ನ್ನು ವಿಧಿಸಬಾರದು.
- 3) ರಾಜ್ಯಗಳ ನೈಸರ್ಗಿಕ ವಿಕೋಪಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಾಗ ತಕ್ಷಣ ಪರಿಹಾರ ಧನವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು.
- 4) 293 (4) ನೇ ವಿಧಿ ಅನ್ವಯ, ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಅವಧಿಗೆ ರಾಜ್ಯಗಳು ಹಣ ಪಡೆಯಲು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಅನುಮತಿ ನೀಡಬೇಕು.
- 5) ಯೋಜನಾ ಮಂಡಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಹಣಕಾಸು ಆಯೋಗದ ಘಟಕ/ವಿಭಾಗ ನಿರಂತರವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಹಣಕಾಸುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಭಾರತ ಸಂವಿಧಾನದ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಿ, ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಗೆ ಗಮನ ಕೊಡದೆ ಇರುವುದು ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ. 1951 ರಲ್ಲಿ ಸಂಸತ್ತು ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಕಾಯ್ದೆ ಅನ್ವಯ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಕೈಗಾರಿಕಾ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ.

ನೆಹರು ಅವರ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಏಕತೆ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲು ಇಷ್ಟಪಟ್ಟರೂ, ಅನಗತ್ಯವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ನೆಹರು ಹಸ್ತಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಕೆಲವು ನಾಯಕರ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಮಣಿದು ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು 1959 ರಲ್ಲಿ ವಜಾ ಮಾಡಿದರೂ, ಅನೇಕ ಸಾರಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಮಾನ್ಯತೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ, ರಾಜ್ಯಪಾಲರ ಪದವಿಯನ್ನಾಗಲೀ ಅಥವಾ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯ ಪದವಿಯನ್ನಾಗಲೀ ಕುಟಿತಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ. ಲಾಲ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ನೇತೃತ್ವದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಮೊರಾರ್ಜಿ ದೇಸಾಯಿ ನೇತೃತ್ವದ ಜನತಾ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಸಂವಿಧಾನದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀಮತಿ ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ-ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂಬಂಧಗಳು ಅನೇಕ ಎಡರು-ತೊಡರುಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದವು. ರಾಜ್ಯಗಳ ರಾಜ್ಯಪಾಲರು ಕೇಂದ್ರದ ಆದೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು, 200 ಮತ್ತು 356 ನೇ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಅನಗತ್ಯವಾಗಿ ಬಳಸಿ, ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಕುಟಿತಗೊಳಿಸಿದರು. ಸಂವಿಧಾನದ ಕೆಲವು ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಇಂದಿರಾಗಾಂಧಿಯವರ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತಷ್ಟು ಮೊಟಕುಗೊಳಿಸಿತು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ರಾಜೀವ್ ಗಾಂಧಿಯವರು ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದರೂ, ಕ್ರಮೇಣ ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ನೇರವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ ಹಾಗೂ ಪಂಚಾಯತ್ ಸದಸ್ಯರ ಜೊತೆ ಚರ್ಚೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸಿಯೇತರ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಆರು ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಜನವರಿ 28, 1989 ರಂದು ಟೀಕಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಆಯೋಗದ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತರಲು ರಾಜೀವ್ ಗಾಂಧಿಯವರ ಸರ್ಕಾರ ಒಲವು ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಅನೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸಿಯೇತರ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಹೋರಾಟ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನತಾ ಸರ್ಕಾರ, ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ತೆಲುಗು ದೇಶಾ ಸರ್ಕಾರ, ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ಮತ್ತು ತ್ರಿಪುರದ ಕಮ್ಯುನಿಸ್ಟ್ ಸರ್ಕಾರಗಳು ಹಾಗೂ ಜಮ್ಮು-ಕಾಶ್ಮೀರದ ಫರೂಕ್ ಸರ್ಕಾರಗಳು ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಪಣ ತೊಟ್ಟವು. ದಕ್ಷಿಣದ ಕಾಂಗ್ರೆಸಿಯೇತರ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮಾರ್ಚ್ 20, 1983 ರಂದು ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಂಡಲಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡು, ಕೇಂದ್ರ-ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸಿಯೇತರ ಪಕ್ಷಗಳ ಮುಖಂಡರು ವಿಜಯವಾಡ, ದೆಹಲಿ, ಶ್ರೀನಗರ ಮತ್ತು ಕಲ್ಕತ್ತಾಗಳಲ್ಲಿ (1983-84) ಸಭೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ, ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅಗತ್ಯ ಮಾರ್ಪಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರು. ಮಾಜಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿ ಎನ್. ಸಂಜೀವರೆಡ್ಡಿ ಕೂಡ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ವಾದಿಸಿದರು.

ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಎನ್.ಟಿ. ರಾಮ್‌ರಾವ್ ಸಹ ಬಲಿಷ್ಠ ಕೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಬಲಿಷ್ಠ ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿದರು. ಇತ್ತೀಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿ ಚಂದ್ರಬಾಬು ನಾಯ್ಡು ಹೆಚ್ಚು ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಗೆ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. Fiscal Federalism ಇವರ ಮಂತ್ರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಶೇ. 50 ರಷ್ಟು ತೆರಿಗೆ ಆದಾಯ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಬರಬೇಕು ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರವು ಚಾರಿಗೊಳಿಸುವ ಎಲ್ಲ ಬಡತನ ನಿರ್ಮೂಲನ ಯೋಜನೆಗಳು ಹಣದ ಜೊತೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ವರ್ಗಾವಣೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 1997 ರವರೆಗೆ ಕೇಂದ್ರವು ಚಾರಿಗೆ ತಂದ ಬಡತನ ನಿರ್ಮೂಲನಾ ಯೋಜನೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 200 ಇತ್ತು ಎಂದು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪಕ್ಷಗಳಾದ ತೆಲುಗು ದೇಶಂ, ಡಿ.ಎಂ.ಕೆ. ತಮಿಳು ಮಾನಿಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ಅಸ್ಸಾಂಗೆ ಗಣ ಪರಿಷತ್ 'ಫೆಡರಲ್ ಫ್ರಂಟ್' ನ್ನು 1996 ರಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿ, ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಗೆ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಚುರುಕುಗೊಳಿಸಿದವು.

97.4 ಉಪಸಂಹಾರ

ದೇಶದ ಏಕತೆ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರತೆ ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವೋ ಭಾರತದ ಪ್ರಗತಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ. ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದರೆ ರಾಜ್ಯಗಳು ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿರಬೇಕು. ರಾಜ್ಯ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸುಮಾರು 15 ವಿಷಯಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆ. ವ್ಯವಸಾಯ, ನೀರಾವರಿ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಆರೋಗ್ಯ, ಸ್ಥಳೀಯ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಜನಾಂಗಗಳ ಕಲ್ಯಾಣ ಮುಂತಾದ ಬಾಬುಗಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ಹಣವನ್ನು ಖರ್ಚು ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರ ಗಮನಿಸಿ, ರಾಜ್ಯಗಳ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆಯನ್ನನು ಬಲಪಡಿಸಬೇಕು. ರೆಸಿಡ್ಯುಯರಿ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ನೀಡಿ ಸಂವಿಧಾನದಿಂದ 200, 256, 257, 256 ಮತ್ತು 265 ನೇ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ರದ್ದು ಪಡಿಸಬೇಕು. ಆನಂದಪುರ್ ಸಾಹಿಬ್ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ (1973) ಪಂಜಾಬಿನ ಅಕಾಲಿ ನಾಯಕರು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಣೆ, ವಿದೇಶಾಂಗ ವ್ಯವಹಾರ, ನೋಟುಗಳ ಮುದ್ರಣ ಮತ್ತು ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಮಾತ್ರ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಒಪ್ಪಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳು ಸಹಕಾರ ಮತ್ತು ಮಂಡಲಿಯನ್ನು ರಚಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಬಲಿಷ್ಠ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಲಿಷ್ಠ ರಾಜ್ಯಗಳು ಬುನಾದಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ.

97.5 ಮಾದರಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು

- 1) ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯಿರಿ.
- 2) ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರಗಳ ಪೋಲಿಸ್ ನೀತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯಿರಿ?

97.6 ಪರಾಮರ್ಶನ ಕೃತಿಗಳು

1. Sarkaria Commission Report
2. D.D. Basce : Introduction to the Constitution of India (1989)
3. Ramanand Thakhur : Finance Commissions and Centre State Relations in India (1989)
4. R.J. Chellaiah : Distribution of Financial Resources between the centre and the states in India (Seminar Bangalore 1983)
5. West Bengal Govt : Memorandum on Centre-State Relations (1977)

ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

A series of horizontal dashed lines for writing notes.

Karnataka State Open University

Mukthagangotri, Mysore - 570 006

The Open University system has been initiated in order to augment opportunities for higher education and as an instrument of democratizing education.

National Education Policy 1986

